

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FILOZOFSKA FAKULTETA  
ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2011

MAJA BOHNEC KOGOJ

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FILOZOFSKA FAKULTETA  
ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

DIPLOMSKO DELO

**RABA TAL IN SPREMINJANJE MEJE MESTNE OBČINE  
LJUBLJANA**

Študijski program:  
GEOGRAFIJA – E

Mentor: dr. Andrej Černe, red. prof.

LJUBLJANA, 2011

MAJA BOHNEC KOGOJ

## **IZJAVA**

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo.

Maja Bohnc Kogoj

## **ZAHVALA**

Zahvaljujem se vsem, ki so mi pomagali in stali ob strani tekom celotnega študija.

## **RABA TAL IN SPREMINJANJE MEJE MESTNE OBČINE LJUBLJANA**

### **IZVLEČEK:**

Diplomsko delo obravnava prostorski razvoj Mestne občine Ljubljana na podlagi treh glavnih prostorskih dokumentov Generalnega urbanističnega plana Ljubljane iz leta 1966, Dolgoročnega plana občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986 – 2000, Občinskega prostorskega načrta Mestne občine Ljubljana iz leta 2010. Predstavljena je tudi teritorialno upravna razdelitev mesta po letu 1945 in s tem spreminjanje občinske meje; krajša zgodovina mesta, pregled prostorskega načrtovanja mesta po potresu leta 1895.

Cilj je ugotoviti razliko med dejansko in načrtovano namensko rabo prostora, ki je določena v treh glavnih dolgoročnih planskih dokumentih.

**KLJUČNE BESEDE:** prostorsko planiranje, prostorski razvoj, Mestna občina Ljubljana, raba tal, namenska raba prostora

## **LAND USE AND CHANGES OF BORDER OF THE MUNICIPALITY OF LJUBLJANA**

### **ABSTRACT:**

The diploma paper addresses the topic of The City Municipality of Ljubljana's spatial development on the basis of three major spatial planning documents originating in Urban General Plan of Ljubljana (Generalni urbanistični plan Ljubljane) from 1966,

Long-term Municipalities' and the City of Ljubljana Plan for the Period from 1986 to 2000 (Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986 – 2000), Municipal Spatial Plan of the City Municipality of Ljubljana (Občinski prostorski načrt Mestne občine Ljubljana) from 2010. The administrative-territorial division of the city after the year of 1945 - i.e. the changing of the city's borders -, the city's short history and the overview of its spatial planning after the earthquake in 1895 are also presented.

It is the aim of the paper to establish the difference between the actual and planned land use as it is being set out in three major long term plan documents.

**KEY WORDS:** spatial planning, spatial development, land use, The municipality of Ljubljana.

## KAZALO

<b>1. UVOD</b> .....	<b>1</b>
<b>1.1. Namen in cilji diplomskega dela</b> .....	<b>1</b>
<b>1.2. Metodologija</b> .....	<b>1</b>
<b>1.3. Kratice in okrajšave</b> .....	<b>1</b>
<b>2. PREDSTAVITEV OBRAVNAVANEGA OBMOČJA</b> .....	<b>2</b>
<b>2.1 Krajši geografski oris MOL</b> .....	<b>2</b>
<b>3. PROSTORSKI RAZVOJ MOL</b> .....	<b>9</b>
<b>3.1. Meje poselitve v različnih obdobjih</b> .....	<b>9</b>
<b>3.2. Zgodovinski opis do današnjih dni</b> .....	<b>10</b>
<b>3.3. Kronološki pregled zgodovine urbanističnega načrtovanja Ljubljane in pomembnejše prostorske zakonodaje</b> .....	<b>15</b>
<b>3.4. Upravna razdelitev po letu 1945</b> .....	<b>23</b>
3.4.1. Četrtno skupnosti Mestne občine Ljubljana .....	27
<b>4. PROSTORSKI NAČRTI</b> .....	<b>29</b>
<b>4.1. Opredelitev urbane rabe tal oz. namenske rabe površin</b> .....	<b>29</b>
<b>4.2. GUP Generalni urbanistični plan Ljubljane</b> .....	<b>29</b>
4.2.1. Razvojni okviri oz. izhodišča .....	32
4.2.1. Funkcionalna členitev površin .....	33
4.2.2. Značilnosti dolgoročnega razvoja .....	36
<b>4.3. Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986–2000</b> .....	<b>40</b>
4.3.1. Cilji dolgoročnega razvoja občin in mesta Ljubljane.....	40
4.3.2. Razvojni okviri oz. izhodišča .....	41
4.3.3. Dejavniki dolgoročnega razvoja občin in mesta Ljubljane .....	42
4.3.4. Značilnosti dolgoročnega razvoja .....	43
4.3.5. Zasnova razvoja v prostoru .....	45
<b>4.4. Občinski prostorski načrt MOL</b> .....	<b>51</b>
4.4.1. Zasnova prostorskega razvoja MOL .....	53
4.4.1.1. Območje urbanističnega načrta .....	53
4.4.1.2. Demografske in okoljske osnove načrta.....	54
4.4.1.3. Zasnova poselitve .....	54
4.4.1.4. Koncept prostorskega razvoja MOL .....	55
4.4.2. Usmeritve za prostorsko urejanje .....	56
4.4.2.1. Usmeritve za razvoj poselitve .....	56
4.4.2.2. Usmeritve za urbanistično in arhitekturno oblikovanje .....	57
4.4.2.2.1. Zasnova omrežja odprtih javnih površin .....	57
4.4.2.2.2. Zasnova zelenih površin mesta.....	58
4.4.2.2.3. Zasnova krajinskega urejanja .....	60
4.4.2.2.4. Kmetijske in gozdne površine .....	60
4.4.3. Usmeritve za določitev namenske rabe zemljišč.....	61
4.4.3.1. Stanovanja .....	63
4.4.3.2. Centralne dejavnosti in družbena javna infrastruktura .....	64
4.4.3.3. Proizvodne dejavnosti .....	65
4.4.3.4. Promet .....	66
4.4.3.5. Energetika.....	67

4.4.3.6. Komunala .....	67
<b>5. SPREMEMBE V NAMENSKI RABI PROSTORA .....</b>	<b>68</b>
5.1. Učinkovitost prostorskega načrtovanja na primeru mesta Ljubljana.....	68
5.2. Analiza razvoja mesta Ljubljana po sprejetju GUP leta 1966.....	69
5.3. Analiza uresničevanja prostorskega plana 1986-2000 oz. Ljubljana 2000 .....	71
5.4. Prikaz namenske rabe tal – primerjava dveh dolgoročnih načrtov Ljubljana 2000 in OPN MOL 2010 izvedbeni del .....	72
5.5. Razvoj Mestne občine Ljubljana po sprejetju novega občinskega prostorskega načrta (OPN MOL 2010) .....	75
5.6. Kratka primerjava treh najpomembnejših prostorskih načrtov Ljubljane.....	76
<b>6. SKLEP.....</b>	<b>77</b>
<b>7. SUMMARY.....</b>	<b>78</b>
<b>8. LITERATURA IN VIRI.....</b>	<b>80</b>
<b>9. SEZNAM PRILOG .....</b>	<b>82</b>
9.1. Seznam tabel .....	82
9.2. Seznam kart.....	84
9.3. Seznam slik .....	84

# 1. Uvod

Mesto Ljubljana se je v zadnjih nekaj več kot sto letih razvilo iz deželnega glavnega mesta v sodobno prestolnico Republike Slovenije. V teh letih se je število prebivalcev močno povečalo, z okoli 36.000 na skoraj 300.000, kar pomeni, da se je površina pozidanega zemljišča močno povečala. Rast in razvoj mesta so urejali mnogi regulacijski, urbanistični načrti in dolgoročni prostorski načrti. V diplomski nalogi je predstavljen razvoj Ljubljane od prvih naselij do danes s poudarkom na zgodovini urbanističnega načrtovanja mesta in razvoju teritorialno upravne razdelitve Mestne občine Ljubljana po drugi svetovni vojni. Predstavila bom načrtovano urbano rabo tal Mestne občine Ljubljana v njenih treh najpomembnejših planskih dokumentih: Generalnem planu urbanističnega razvoja Ljubljane iz leta 1966, Dolgoročnem planu občin in mesta Ljubljane iz leta 1985 in Občinskem prostorskem načrtu Ljubljane iz leta 2010. Poskušala bom ugotoviti razliko med dejansko in načrtovano namensko rabo prostora, ki je določena v teh treh dokumentih.

## 1.1. Namen in cilj

Namen diplomskega dela je proučiti in analizirati prostorski razvoj Mestne občine Ljubljana od ljubljanskega potresa leta 1895 do danes, predstaviti glavne značilnosti MOL in značilnosti treh dolgoročnih planskih dokumentov, predstaviti namensko rabo prostora v treh dolgoročnih prostorskih planskih dokumentih, ki so bili sprejeti po drugi svetovni vojni, in prikazati razvoj teritorialno upravne razdelitve po letu 1945.

Cilj je ugotoviti razliko med dejansko in načrtovano urbano rabo tal v treh najpomembnejših planskih dokumentih: Generalnem planu urbanističnega razvoja Ljubljane (1966), Dolgoročnem planu občin in mesta Ljubljane (1986) in Občinskem prostorskem načrtu Ljubljane (2010).

Moja hipoteza je, da se dejanska raba tal precej razlikuje od načrtovane.

## 1.2. Metodologija

Najpomembnejša metoda dela je kabinetno delo s proučevanjem in analizo literature iz različnih pisnih, kartografskih in elektronskih virov na temo prostorskega načrtovanja Ljubljane, še posebno treh glavnih dolgoročnih načrtov.

Poleg kabinetnega dela sem opravila tudi terensko delo, pri katerem sem boljše spoznavala Mestno občino Ljubljana.

## 1.3. Kratice in okrajšave

- MOL - Mestna občina Ljubljana
- RS - Republika Slovenija
- LRS - Ljudska Republika Slovenija
- SRS - Socialistična Republika Slovenija
- LUZ - Ljubljanski urbanistični zavod
- GUP - Generalni urbanistični plan Ljubljane
- Ljubljana 2000 - Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986 – 2000
- OPN MOL – Občinski prostorski načrt Mestne občine Ljubljana
- UI RS – Urbanistični inštitut Republike Slovenije
- JPP – javni potniški promet



## 2. Predstavitev obravnavanega območja

### 2.1. Krajši geografski oris Ljubljane

Slika 1: Lega MOL v Sloveniji.



Vir: Ljubljana v številkah, 2011.

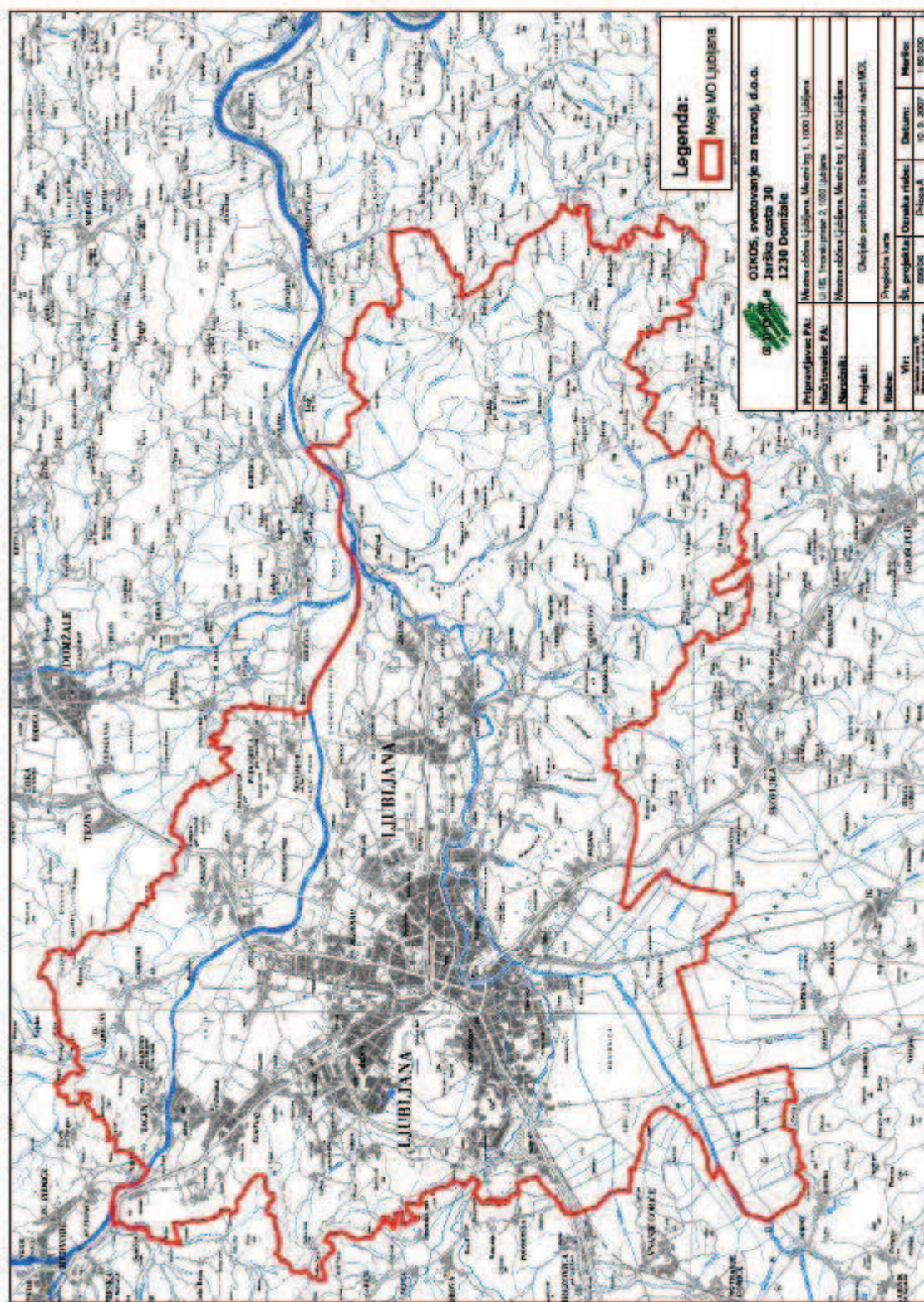
Območje Mestne občine Ljubljana (MOL) spada v makroregiji Alpski svet in Dinarski svet oz. v mezoregije Savska ravan, Polhograjsko hribovje, Ljubljansko barje in Posavsko hribovje. Obseg njene površine je 275 km<sup>2</sup>. Ob koncu leta 2009 je imela 279.653 prebivalcev. Mesto Ljubljana je prestolnica Republike Slovenije (Harmel in sod., 2009).

Leži na južnem delu Ljubljanske kotline (na geografski širini 46° 03' 20" in geografski dolžini 14° 30' 30"), na nadmorski višini 298 m. Kotlina leži na stiku alpskega in kraškega sveta. Mesto je nastalo ob Ljubljanski vratih, tj. prehodu med Ljubljanskim poljem na severu in Ljubljanskim barjem na jugu. Prehod je nastal med Rožnikom (394 m) in Šišenskim hribom (429 m) na zahodu ter grajskim gričem (376 m) in Golovcem (450 m) na vzhodu. Za prehod je značilna dobra prometna dostopnost, prehodnost so dopolnjevale še vodne poti po Ljubljanici in Savi, po letu 1849 pa še železniška proga Dunaj–Trst (Čepič in sod., 1998).

Na razvoj mesta je v pretežni meri vplivala prometno–strateška lega. Zvezdast vzorec prostorske rasti je nastajal ob glavnih cestnih vpadnicah in tako ohranjal zelene kline med kraki, pa tudi prometno obremenjeval mestno središče (Čepič in sod., 1998).

Ljubljano sestavljajo tri značilna območja: strnjeno mesto, obmestja in hribovito zaledje. Ljubljana leži na oz. ob treh različnih naravnih enotah: na Ljubljanskem polju, Ljubljanskem barju in gričevnatih osamelcih (Rožnik, Golovec, grajski grič, Šišenski hrib). Naravne enote so imele pomembno vlogo pri oblikovanju mestnega prostora zaradi svojih značilnosti. Za poselitev je primernejše Ljubljansko polje, kjer spodnje plasti sestavlja trdno sprijet konglomerat, na katerem ležijo debeli nanosi savskega proda. Na Ljubljanskem barju so poselitvene možnosti precej slabše, ker je to območje nekoč zalivalo jezero, ki je v spodnjih plasteh zapustilo ilovnate usedline, v zgornjih pa glinene naplavine in barjanske tvorbe (npr. šota). Nastanek jezera je povezan s tektonskim ugrezanjem Ljubljanske kotline, ki poteka še danes. Severno od Ljubljane poteka sečišče dveh tektonskih prelomnic (alpske in dinarske), kar pomeni, da je ljubljanska kotlina potresno ogroženo območje (Čepič in sod., 1998; Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljane, 1965).

Karta 1: Pregledna karta MOL, 1: 80.000.



Vir: Harmel in sod., 2009.

Na nastanek in lastnosti prsti so najbolj vplivali kamninska osnova, relief in vodne razmere. Na prodnatih in peščenih rečnih nanosih ob vodotokih so nastale obrečne prsti, na mlajših prodnih terasah pa rendzine, ki so dokaj rodovitne. Na Ljubljanskem barju so nastale slabo prepustne glinaste in ilovnate usedline, na katerih so se razvile oglejene prsti. Naravno rastje je skoraj povsem izkrčeno (Harmel in sod., 2009).

Glavna vodotoka sta reki Sava in Ljubljanica, drugi vodotoki so njihovi pritoki (npr. Ižica, Iška, Gradaščica, Horjulščica itd.) (Harmel in sod., 2009).

Podnebje MOL je zmerno celinsko podnebje osrednje Slovenije. Povprečna aprilaska temperatura je nižja od oktobrske. Srednja letna temperatura je v Ljubljani 9,5 °C, srednja julijska 19,6 °C, srednja januarska pa -1,5 °C. Povprečna količina padavin znaša 1400 mm. Na podnebje vpliva kotlinska lega med gorami. Visokogorsko in hribovito obrobje zmanjšuje vetrovnost in pospešuje toplotni obrat, ki je pozimi precej pogost pojav. Zato je na dnu kotline hladneje in bolj megleno kot na višjem obrobju (Harmel in sod., 2009).

Tabela 1: Dejanska raba tal glede na kategorije pokrovnosti tal iz Statističnega letopisa Ljubljana 2010 v obdobju od leta 2005 do 2009 (površina v ha po letih in delež v % po letih).

	2005	%	2006	%	2007	%	2008	%	2009	%
<i>Rodovitna površina</i>	21.611	79,6	21.528	79,5	21.521	79,4	21.487	79,2	21.367	79,0
Kmetijska površina	10.930	40,2	10.860	40,1	10.854	40,1	10.815	39,9	10.728	39,6
Obdelovalna površina	10.027	36,9	9.950	36,7	9.944	36,7	9.906	36,5	9.813	36,3
Njive in vrtovi	3.523	13,0	3.499	12,9	3.496	12,9	3.482	12,8	3.445	12,7
Travniki	4.188	15,4	4.156	15,3	4.156	15,3	4.140	15,3	4.096	15,1
Barjanski travniki	1.940	7,1	1.925	7,1	1.922	7,1	1.917	7,1	1.910	7,1
Sadovnjaki	374	1,4	371	1,4	369	1,4	366	1,3	360	1,3
Vinogradi	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0
Pašniki	894	3,3	901	3,3	901	3,3	901	3,3	906	3,3
Ribniki in močvirja	10	0	9	0	9	0	9	0	9	0
Gozdna površina	10.681	39,3	10.668	39,4	10.668	39,4	10.672	39,4	10.640	39,3
<i>Nerodovitna površina</i>	5.553	20,4	5.564	20,5	5.598	20,7	5.634	20,8	5.689	21,0
Objekti	1.053	3,9	1.063	3,9	1.068	3,9	1.079	4,0	1.095	4,0
Dvorišča	1.585	5,8	1.610	5,9	1.616	6,0	1.632	6,0	1.661	6,1
Javne površine	338	1,2	340	1,3	340	1,3	341	1,3	352	1,3
Komunikacije	1.610	5,9	1.597	5,9	1.613	6,0	1.621	6,0	1.626	6,0
Ceste	1.434	5,3	1.424	5,3	1.440	5,3	1.450	5,3	1.455	5,4
Železnice	176	0,6	173	0,6	173	0,6	172	0,6	171	0,6
Vodne površine	434	1,6	426	1,6	434	1,6	434	1,6	432	1,6
Neplodno	534	2,0	529	2,0	528	1,9	527	1,9	523	1,9

Vir: Statistični letopis Ljubljane 2010, 2010, str.13.

V obdobju od 2005 do 2009 se dejanska raba tal ni bistveno spremenila. Delež nerodovitnih površin se je povečal za 0,6 % na račun rodovitnih površin. Delež rodovitnih površin je v letu 2009 znašal 79 %, delež nerodovitnih pa 21 %.



Sedanja Mestna občina Ljubljana obsega manjše območje kot nekdanjih pet ljubljanskih občin (nekoč 903 km<sup>2</sup>, sedaj 275 km<sup>2</sup>). Poleg mesta Ljubljana obsega MOL še 38 naselij: Besnica, Brezje pri Lipoglavu, Dolgo Brdo, Dvor, Češnjica, Črna vas, Gabrje pri Jančah, Janče, Javor, Lipe, Mali Lipoglav, Mali vrh pri Prežganju, Malo Trebeljevo, Medno, Pance, Podgrad, Podlipoglav, Podmolnik, Prežganje, Ravno Brdo, Rašica, Repče, Sadinja va, Selo pri Pancah, Spodnje Gameljne, Srednje Gameljne, Stanežiče, Šentpavel, Toško Čelo, Tuji Grm, Veliki Lipoglav, Veliko Trebeljevo, Vnajnarije, Volavlje, Zagradišče, Zgornja Besnica in Zgornje Gameljne. Razdeljena je na 17 četrtnih skupnosti (Harmel in sod., 2009).

Na območju sedanje MOL je število prebivalcev po drugi svetovni vojni zelo hitro naraščalo in močno presehalo slovensko povprečje. Prvih dvajset let po vojni so se priseljevali predvsem s podeželja, v naslednjih dvajsetih letih pa tudi iz nekdanjih jugoslovanskih republik. V osemdesetih letih je rodnost upadala, znižalo se je tudi priseljevanje. Po osamosvojitvi Slovenije je število prebivalcev upadlo, zaradi odseljevanja v sosednje občine, nižje rodnosti in staranja prebivalstva, potem je nekaj let nihalo. V zadnjih nekaj letih število prebivalcev zopet raste (Statistični letopis Ljubljane 2010, 2010; Čepič in sod., 1998; Harmel in sod., 2009).

Tabela 2: Število prebivalcev MOL po posameznih letih.

Leto	Število prebivalcev
1991	268.120 *
1997	275.440
2000	270.506
2002	265.881 *
2004	266.845
2008	276.091
2011	280.140 **

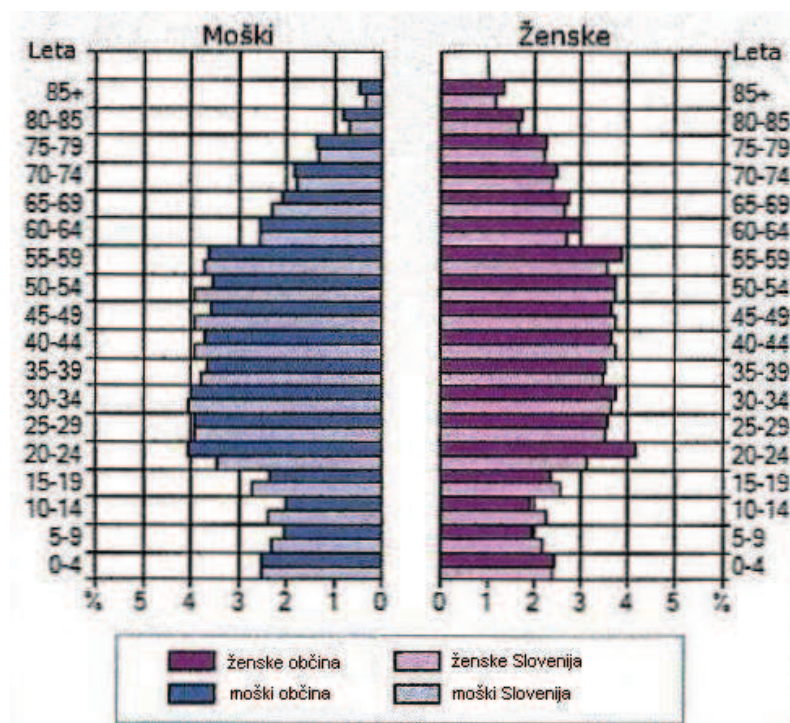
\* stanje ob popisu 1991 in 2002, \*\* stanje na začetku leta (01.01.2011)

Vir: Ljubljana – glavno mesto, 2007; Statistični letopis Ljubljane 2009, 2009; Ljubljana v številkah 2011.

Gostota poselitve je v Ljubljani približno 1012 prebivalcev na kvadratni kilometer (republiško povprečje je 101 preb./km<sup>2</sup>).

Povprečna starost občanov je bila leta 2009 41,8 leta, kar je rahlo več od republiškega povprečja (41,4 leta). Večina občinskega prebivalstva je stara od 20 do 60 let (zrel prebivalstveni režim) (Ljubljana, 2011).

Slika 2: Starostna piramida – primerjava ljubljanskega in slovenskega prebivalstva po starostnih razredih.



Vir: Ljubljana, 2011.

V letu 2009 je bilo približno 61 % delovno aktivnega prebivalstva (osebe stare 15 – 64 let) in 7,3 % registrirano brezposelnih ljudi (Ljubljana, 2011).

Največ poslovnih subjektov je bilo v strokovno, znanstvenih, tehničnih dejavnostih ter v trgovini in gradbeništvu. Največ zaposlenih je bilo v trgovskih dejavnostih, dejavnosti javne uprave, obrambe in obvezne socialne varnosti; v predelovalnih dejavnostih, v strokovno znanstvenih in tehničnih dejavnostih, v gradbeništvu ter v izobraževalnih in zdravstvenih dejavnostih.

Tabela 3: Poslovni subjekti in število zaposlenih oseb pri pravnih osebah po standardni klasifikaciji dejavnosti v letu 2009.

		Poslovni subjekti	Št. zaposlenih
<b>Skupaj</b>		<b>38.028</b>	<b>190.730</b>
A	Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo	88	343
B	Rudarstvo	12	47
C	Predelovalne dejavnosti	2.271	16.633
D	Oskrba z električno energijo, plinom in paro	51	2.195
E	Oskrba z vodo, ravnanje z odplakami in odpadki; saniranje okolja	82	1.469
F	Gradbeništvo	4.292	15.939
G	Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil	6.030	30.381
H	Promet in skladiščenje	1.441	9.158
I	Gostinstvo	1.294	4.518
J	Informacijske in komunikacijske dejavnosti	2.058	13.132
K	Finančne in zavarovalniške dejavnosti	726	11.370
L	Poslovanje z nepremičninami	1.114	1.790
M	Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	7.758	15.421

N	Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	1.320	8.131
O	Dejavnost javne uprave in obrambe, dejavnost obvezne soc. varnosti	196	25.534
P	Izobraževanje	1.012	14.536
Q	Zdravstvo in socialno varstvo	1.066	14.266
R	Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	3.063	3.240
S	Druge dejavnosti	4.150	2.627
U	Dejavnost eksteritorialnih organizacij in teles	4	

Vir: Statistični letopis Ljubljane 2010, 2010.

Turizem predstavlja zelo pomembno gospodarsko panogo v občini. V letu 2010 je bilo število gostov 392.159, število nočitev pa 736.844, kar pomeni skoraj dve nočitvi na gosta (Ljubljana v številkah 2011).

Tabela 4: Prikaz števila gostov, nočitev in izvora najštevilčnejših gostov po državah v obdobju od leta 2005 do leta 2009.

	2005	2006	2007	2008	2009
<b>Št. gostov - vsi</b>	<b>320.307</b>	<b>356.948</b>	<b>377.954</b>	<b>375.666</b>	<b>360.635</b>
Domači	19.279	18.588	19.389	20.690	20.478
Tuji	301.028	338.360	358.565	354.976	340.157
<b>Št. nočitev – vsi</b>	<b>579.095</b>	<b>647.927</b>	<b>719.934</b>	<b>740.602</b>	<b>681.458</b>
Domači	33.866	31.108	32.875	34.161	35.918
Tuji	545.229	616.819	687.059	706.441	645.540
<b>Najbolj številčni turisti po državah</b>					
Italija	37.798	45.388	44.029	39.305	43.352
Nemčija	30.717	28.731	29.160	28.583	25.518
Velika Britanija	32.700	32.646	29.147	26.313	22.138
Avstrija	17.264	18.431	18.489	18.428	16.124
Francija	16.287	18.226	19.493	18.871	18.806
Hrvaška	12.650	13.473	13.698	14.023	12.774
ZDA	17.439	20.027	21.032	17.078	14.727
Španija	10.330	12.752	15.469	16.649	15.954
Japonska	5.659	9.957	12.584	15.847	19.643

Vir: Statistični letopis Ljubljane 2010, 2010.

### 3. Prostorski razvoj MOL

#### 3.1. Meje poselitve v različnih obdobjih

Vir : Rožič in sod., 2008. (Za vse slike v poglavju 3.1.).



Slika 3: Rimska Emona leta 14 n.š.



Slika 4: Naselje leta 950.



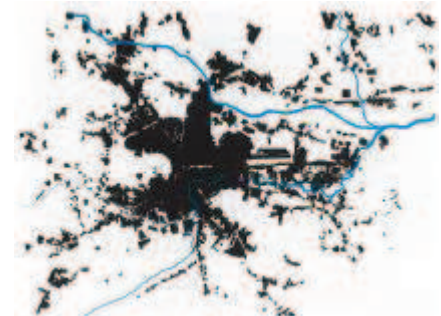
Slika 5: Ljubljana leta 1650.



Slika 6: Ljubljana leta 1840.



Slika 7: Ljubljana leta 1940.



Slika 8: Ljubljana leta 2008.



### 3.2. Zgodovinski opis do današnjih dni

Najstarejši sledovi človekovega bivanja v Ljubljanski kotlini segajo vsaj 7000 let v preteklost. Ostanke najstarejših naselij (iz kamene dobe, okoli 5000 p.n.š.) so odkrili na Ljubljanskem barju, ki ga je izmenično pokrivalo jezero ali močvirje. Prebivalci so živeli v hišah na kolih na jezerskem bregu ali na delno zamočvirjenih tleh. Kolišča so postala prava obrtno – trgovska naselja in v bakreni dobi doživela največji razcvet. Po letu 1800 p.n.š. so zamrla (Čepič in sod., 1998).

Slika 9: Rekonstrukcija kolišča na Maharskem prekopu.



Vir: Čepič in sod., 1998, str. 28.

V pozni bronasti dobi (okoli leta 1300 p.n.š.) so nastala nova naselja na vzpetinah – gradišča. Najstarejši prebivalci Ljubljane so se naselili na grajskem griču, kar jim je omogočalo nadzor nad trgovino in prometom na najožjem naravnem prehodu in križišču poti.

S prihodom Keltov (približno v 3. stoletju p.n.š.) je prenehalo življenje na grajskem griču in težišče poselitve se je premaknilo v dolino bliže reki in prastari jantarni poti (Čepič in sod., 1998).

V času Rimljanov (po letu 130 p.n.š.) je na nekdanjem staroselskem selišču nastalo novo zgrajeno naselje Emona (Korošec, 1991). Nahajalo se je med grajskim gričem in Rožnikom. Gradnja mesta je potekala načrtno (zgradili so tudi kanalizacijski sistem) v obliki pravokotnika s središčnim javnim prostorom (forumom) in sistemom pravokotno križajočih se cest, ki na ta način tvorijo zaključene otoke (insule). Glavni cesti sta bili *Cardo maximus* (današnja Slovenska cesta) in *Dekumanus maximus* (današnja Rimska cesta) (Čepič in sod., 1998). Emona je bila križišče večjih rimskih cest iz Italije in Norika v Posavje in Podonavje (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965).

Mesto so uničili Huni leta 425 n.š. (Čepič in sod., 1998).

Slika 10: Rimska Emona.

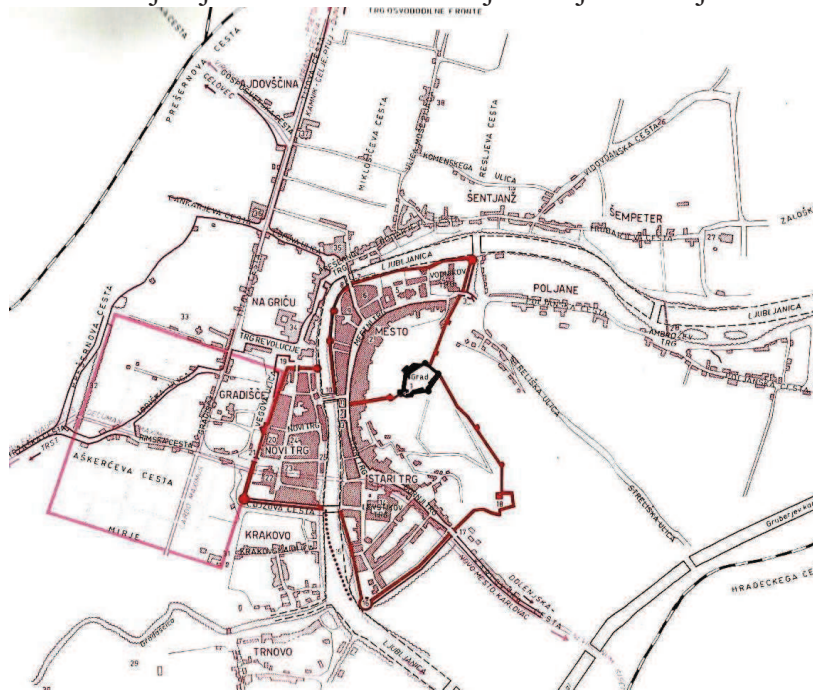


Vir: Korošec, 1991, str.15.

Srednjeveška Ljubljana je nastala pod utrjenim grajskim gričem, na naravno dobro zavarovanem območju med desnim bregom Ljubljanice in grajskim gričem (Čepič in sod., 1998). V pisnih virih je bila prvič omenjena leta 1144 kot Laibach (nemško) in drugič 1146 kot Luwigana (slovensko). Mesto naj bi se razvijalo postopno in sicer najprej Stari trg, nato Novi trg in nazadnje Mestni trg. V 13. stoletju je Ljubljana dobila mestne pravice, s tem poleg sejemskih pravic tudi mestno obzidje. Koroška plemiška rodbina Spanheim je Ljubljansko gospostvo v tedanji Kranjski krajini podedovala leta 1106, po letu 1335 je Ljubljana s Kranjsko prešla v upravo Habsburžanov do leta 1918 (Korošec, 1991; Čepič in sod., 1998).

V 16. stoletju je bila Ljubljana uveljavljeno trgovsko središče s pet do šest tisoč prebivalci. S sedežem škofije, gospodarskim, političnim in kulturnim potencialom je obvladovala vso osrednjo Slovenijo. Na grajskem griču so zgradili novo trdnjavo, zaradi nevarnosti turških vpadov so zgradili manjkajoče dele mestnega obzidja. Notranja podoba mesta se je spremenila, zrasle so nove zidane hiše, tlakovali so ulice in speljali kanale za odplake v Ljubljanico (Čepič in sod., 1998).

Slika 11: Ljubljana v 16. in 17. stoletju – trojno obzidje.



Vir: Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965, str. 269.

V 17. in 18. stoletju je potekala barokizacija mesta. Turški vpadi niso več ogrožali Ljubljane, zato so spet začeli graditi izven mestnega obzidja. V mestu so združevali meščanske hiše v baročne palače, barokizirali hišna pročelja, prezidali skoraj vse ljubljanske cerkve, ustvarili novo aristokratsko območje v današnjem tivolskem zelenju. Gregor Maček je glavni predstavnik slovenske baročne arhitekture (Čepič in sod., 1998).

Razvijati so se začela najstarejša predmestja, npr. današnja Trubarjeva in Poljanska cesta. Razvoj predmestij je vplival na tlorisno zasnovo mesta (Rebernik, 2000, str.40).

Število prebivalcev je bilo leta 1754 okoli 9400, leta 1800 pa približno 10.000 (Čepič in sod., 1998).

V obdobju konca 18. stoletja in začetka 19. stoletja so zrušili mestno obzidje, oblikovali mestne trge in parke, zgradili Gruberjev prekop v letih 1772 – 1782; v mestu so poglobili strugo Ljubljanice in za gradom so v smeri Codellijevega posestva izkopal kanal, ki naj bi ob poplavih odvajal vodo Ljubljanice. Najstarejša predmestja so se priključila mestu, začelo se je oblikovanje novega mestnega središča. Zgrajeni so bili prvi industrijski objekti. V času francoskega vladanja (Ilirske province, 1809 – 1813) so v mestu uredili več drevoredov (povezava novih mestnih območij z mestnim središčem), sprehajališč in parkov (Čepič in sod., 1998; Rebernik, 2000, str.40).

Leta 1849 je bila skozi mesto speljana železniška proga Dunaj – Ljubljana, ki je omogočila Ljubljani hitrejši gospodarski razvoj, hkrati pa je onemogočila razvoj mesta proti severu.

Po franciscejskem katastru iz leta 1817 je mesto obsegalo 3400 ha. Število prebivalcev je bilo leta 1846 18.000, leta 1869 pa 22.593 (Čepič in sod., 1998).

Leta 1850 so začele delovati občine in Ljubljana je dobila poseben statut (statutarno mesto), tako da je imela tudi položaj okrajnega glavarstva. Po začasnem občinskem redu iz leta 1850 je Ljubljano vodil občinski svet (30 članov), ki je volil župana iz svoje skupine (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965).

V drugi polovici 19. stoletja so začeli graditi novo mestno središče v ortogonalni tlorisni zasnovi in karejski zazidavi (Rebernik, 2000, str.40).

Zgrajenih je bilo več gospodarsko in za mesto pomembnih objektov, npr. mestna plinarna, mestni vodovod, mestna drevesnica, mestna električna centrala, sladkorna tovarna, predilnica, tobačna tovarna, livarna, opekarna itd. Ustanovljenih je bilo več kulturnih ustanov, npr. Kranjski deželni muzej, Opera, Deželno gledališče, več šol (gimnazija, ženski licej z internatom, obrtna šola itd.) (Mihelič, Sever 1996; Korošec, 1991; Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965).

Ljubljano je leta 1895 stresel močnejši potres, ki je precej poškodoval mestne stavbe. Potres je najbolj prizadel mesto na levem bregu Ljubljanice. Za hitrejšo obnovo, prenovo in oblikovanje mesta v sodobno deželno mesto je imel največ zaslug tedanji ljubljanski župan Ivan Hribar (1896 – 1910). Takrat se je začelo načrtovanje urbanističnega razvoja mesta (Čepič in sod., 1998; Korošec, 1991).

V obdobju od potresa do konca prve svetovne vojne se je dokončno oblikovalo novo mestno središče, razvila so se stanovanjska predmestja izven današnjega mestnega središča (vilske četrti, večstanovanjske meščanske hiše, delavska predmestja), mestu so se priključila najbližja ruralna naselja, oblikovala so se prva industrijska območja (Rebernik, 2000, str. 40-41).

Leta 1901 so uvedli tramvaj, ki je povezoval tudi predmestja.

Leta 1914 je mesto obsegalo 3800 ha, število prebivalcev je bilo leta 1895 31.221, leta 1914 pa okoli 45.000 (Čepič in sod., 1998).

Med obema vojnama je potekala ureditev in zaposnitev mestnega središča, širila so se stanovanjska predmestja (soseske enodružinskih hiš – v Trnovem, na Viču, za Bežigradom, v Šiški, na Kodeljevem; večstanovanjske hiše v karejski zazidavi, barakarska naselja – npr. Galjevica, Sibirija, London, Harlem), ruralna naselja so se še priključevala mestu. Nastalo je nekaj značilnih delavskih in uradniških stanovanjskih kolonij (Rebernik, 2000, str. 41; Čepič in sod., 1998; Mihelič, 1983).

V tem času so bili zelo dejavni arhitekti Maks Fabiani, Ivan Vurnik in Jože Plečnik, ki so veliko prispevali k podobi Ljubljane kot prestolnici Slovenije. Simbol sodobnega mesta je postal Nebotičnik arhitekta Vladimirja Šubica (Čepič in sod., 1998).

Zaradi širjenja mesta ob glavnih vpadnicah so leta 1935 nekatere okoliške občine pridružili t.i. Veliki Ljubljani. Mestu so priključili celotne občine Moste, Šiško, Vič; južni del občine Ježica, del katastrske občine Šmartno in katastrsko občino Štepanja vas. Mestna površina se je s tem povečala na dobrih 6500 ha, število prebivalcev pa povečalo na slabih 80.000. Na rast mesta je vplivala predvsem razširjena upravna in politična funkcija mesta, povečanje obrti, trgovine in kulturne dejavnosti. Priključeni deli mesta so rasli bolj ali manj brez urbanističnih načrtov, kar je bil tudi eden od vzrokov za natečaj leta 1940 za ureditev širšega mestnega središča. Gradbena dejavnost se je podrejala volji zasebnih lastnikov stavbnih zemljišč, kar je onemogočalo realizacijo enotnejšega regulacijskega načrta. Mestna občina ni razpolagala z zemljišči, ki bi dopuščala vodenje uspešne in enotne gradbene politike. Vse bolj se je izražala razlika med mestnim središčem in predmestji, kjer je bila parcelacija podrejena obliki razdelitve kmetijskega zemljišča. Oblikovale so se vrednostne cone, ki so bile določene z oddaljenostjo od mestnega središča. Prva cona in vrh mestne hierarhije je bilo mestno središče, kjer so se vedno bolj koncentrirale dejavnosti mestnega, regionalnega in nacionalnega nivoja. Vse večji pomen mestnega središča se je kazal tudi v njegovih morfoloških in arhitektonskih značilnostih: v strnjeni pozidavi in višini zgradb, urejanju ulic, parkov, postavljanju spomenikov itd. (Čepič in sod., 1998; Mihelič, 1983).

V povojnem obdobju so prevladovali »koristni urbanizem in arhitektura« in režimsko propagiranje sovjetske sočrealistične arhitekture. Arhitekti so večinoma načrtovali tovarne, delavska stanovanja (npr. Litostroj in litostrojski bloki, Rog) in stavbe za potrebe družbenih in političnih organizacij (npr. Skupščina Republike Slovenije) (Čepič in sod., 1998).

Leta 1948 je Mestni ljudski odbor sprejel petletni načrt razvoja mesta, s tem je Ljubljana prišla v obdobje načrtnega gospodarstva in povečane kapitalne izgradnje (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965). V tem obdobju je potekala nacionalizacija privatne lastnine (zemljišč, nepremičnin); pospešena je bila gradnja industrije, ki je povzročila migracije ljudi v mesto in s tem povzročila veliko pomanjkanje stanovanj. Na razvoj mesta je vplivalo reševanje prometnih problemov, med katerimi je bil največji problem križanja glavnih mestnih komunikacij z železniško progo, ki je delila mesto na dva dela (Mihelič, 1983).

Za obdobje med leti 1945 in 1965 je bilo značilno širjenje predmestij (stanovanjski bloki, stolpiči in enodružinske hiše, prve stanovanjske soseske – npr. Savsko naselje, BS 6 za Bežigradom, ŠS 6 v Šiški; prve vrstne hiše), preoblikovanje mestnega središča in njegova širitev severno od železniške proge, širjenje industrijskih območij in infrastrukture (prometne, komunalne), zvezdasto širjenje mesta ob glavnih vpadnicah (Rebernik, 2000, str. 41; Mihelič, 1983).

Leta 1958 so ukinili tramvajске proge in uvedli trolejbusе ter avtobuse. Zgradili so podvoze pod železnico (Korošec, 1991; Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965).

Med leti 1965 in 1980 so gradili stanovanjske blokovske soseske (npr. BS 7 – Ruski car, BS 3 v Stožicah, VS 4 Bonifacija na Viču, Draveljska gmajna, Štepanjsko naselje, Nove Jarše) in soseske enodružinskih hiš, mesto se je še naprej širilo ob vpadnicah, na mestnem obrobju se je začel proces suburbanizacije (Rebernik, 2000, str. 41; Mihelič, 1983).

Od začetka šestdesetih let je doživel urbanizem Ljubljane nove razsežnosti, z njim je povezan nastanek mnogih kakovostnih stavb in stavbnih kompleksov. Edvard Ravnikar je kot avtor največjih arhitekturnih projektov vtisnil osebni pečat povojnemu ljubljanskemu urbanizmu in arhitekturi (npr. Trg republike, stavbni kompleks Ferantov vrt,...) (Čepič in sod., 1998).

Po letu 1980 se je pojavil zastoj v gradnji blokovskih sosesk (zgrajene Nove Fužine, trnovski bloki), potekala je pospešena suburbanizacija mestnega obrobja, zapolnjevali so proste površine znotraj mesta in obnavljali starejše dele mesta (Rebernik, 2000, str. 41). Zgrajena je bila severna obvoznica, prometna obremenjenost mesta se je precej povečala.

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 in obsežni spremembi družbenega in gospodarskega reda se je okrepila vloga Ljubljane kot prestolnice. Notranja funkcionalna in fizična zgradba mesta se je pričela hitro spreminjati. Gradnja stanovanj je zastala (v obdobju 1960 – 1981 povprečno po 2647 stanovanj na leto, po letu 1990 le še 443). Gradnja trgovin in velikih nakupovalnih središč se je zelo povečala, že sedaj presega potrebe glede na število prebivalstva v vplivnem območju mesta in njegovo kupno moč. Pospešen je bil razvoj poslovnih dejavnosti, državne uprave in gradnja tujih predstavništev. Izjemno se je povečal avtomobilski promet v mestu in z njem problemi z onesnaženjem in pomanjkanjem parkirišč (Čepič in sod., 1998).

### **3.3 Kronološki pregled zgodovine urbanističnega načrtovanja Ljubljane in pomembnejše prostorske zakonodaje**

Ljubljanski mestni svet je leta 1896 razpisal javni natečaj za nov regulacijski načrt mesta, ki bi upošteval stanje in razmere po potresu ter obenem izkoristil možnost za ureditev vseh mestnih predelov v smislu modernejše urbanistične ureditve oziroma razširitve v bolj strnjeni pozidavi (Korošec, 1991). Do takrat je gradbeni razvoj Ljubljane urejal stavbni red za Kranjsko iz leta 1875. Mestni stavbni urad je skrbel za izvajanje njegovih določil in izdelavo regulacijskih načrtov (Mihelič, 1983).

Na podlagi treh regulacijskih načrtov Ljubljane (C. Sitte, M. Fabiani, A. Wolf) je mestni svet izbral četrtega, ki ga je izdelal mestni arhitekt J. Duffe (podlaga zanj je bil Fabianijev predlog) (Čepič in sod., 1998). Regulacijski načrt je uveljavil dosledno kvadratno parcelacijo. Osrednji trg mesta je postal sodnijski trg ob Miklošičevi cesti (Stanič, 2008).

Sitte in Fabiani sta izhajala iz Dunaja, ki je bil v tem obdobju eno najpomembnejših središč arhitektonske in urbanistične kulture (Mihelič, 1983).

Sittejev načrt je v veliki meri upošteval ohranitev zgodovinskih mestnih predelov, odklanjal je geometrijsko pravilno cestno mrežo, ni predvidel širjenja mesta zunaj meja južne železnice, opozarjal je na potrebo ločevanja med prometnimi in stanovanjskimi ulicami (širina ulice). Predvidel je, da se bo glavni razvojni tok mesta usmeril proti severu in severozahodu. Novo središče Ljubljane je načrtoval v monumentalnem trgu, na mestu današnjega Nebotičnika, vzporedno s Slovensko cesto, ob katerem bi stale najpomembnejše javne stavbe (Mihelič, 1983).

Fabianijev načrt je v osnovi izhajal iz loka Mestnega trga in Ljubljanice (koncentrična mestna struktura), s katerimi je v novih mestnih predelih združil moderni sistem ulic in blokov (pravokotna parcelacija in cestna mreža) (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965). Predlagal je 28 metrov široko, z drevoredi obdano krožno cesto (podobno dunajskemu Ringu), ob kateri naj bi bile nanizane najpomembnejše mestne palače. Ta element se je deloma uresničil v Prešernovi, Masarykovi in Njogoševi cesti, vendar v ožjem profilu (Stanič, 2008). Prvi je govoril o železnici kot oviri za nadaljni razvoj mesta, ki jo je treba odstraniti iz mesta ali pa zgraditi izven cestnega nivoja. Predvidel je rast mesta preko železniške proge (Mihelič, 1983). Rešitve je prikazal kasneje v načrtu za severni del Ljubljane leta 1899 (Stanič, 2008).

Fabianijev načrt je bil izveden v kompleksu okrog novo nastale Miklošičeve ceste (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965). Njegov načrt je bil vse do dvajsetih let glavni vir navdiha za mestni razvoj (Stanič, 2008).

Slika 12: Regulacijski načrt Ljubljane, M. Fabiani, 1895.



Vir: Čepič in sod., 1998, str. 68.

Med obema vojnoma sta urbanistični razvoj mesta urejala še veljavna regulacijski načrt iz leta 1896 in stavbni red za Kranjsko iz istega leta. Le-tega je 1931 zamenjal novi gradbeni zakon Kraljevine Jugoslavije, ki je predpisal izdelavo mestnih regulacijskih načrtov (Čepič in sod., 1998).

Leta 1919 je bila v Ljubljani ustanovljena slovenska univerza, v okviru katere je delovala tehnična fakulteta s šolo za arhitekturo. Arhitekturo sta poučevala Ivan Vurnik in Jože Plečnik, ki sta jo obravnavala iz različnih izhodišč. Plečnik jo je obravnaval kot estetski, prostorsko-plastični fenomen (umetniško oblikovanje urbanega prostora), medtem ko je Vurnik izhajal iz postavk modernega gibanja, da je prihodnost arhitekture v upoštevanju ekonomskih zahtev, tipizaciji in uporabi novih gradiv, v zadovoljevanju človekovih življenjskih in stanovanjskih potreb, estetika pa mora biti rezultat tehnološkega napredka in funkcionalnih potreb (Mihelič, 1983).

Plečnikov načrt velike Ljubljane je nastal leta 1929 na pobudo Matka Prelovška, tedanjega (do 1937) načelnika Mestnega gradbenega urada. Načrt je zasnoval na podlagi že obstoječih projektov (Fabiani, Sitte, Duffe), obstoječega stanja in dodal nove ideje za ureditev območij znotraj mestnega središča in v njegovi okolici. Glavne značilnosti Plečnikovega načrta so koncentrično mesto, ki se iz starega zgodovinskega jedra širi radialno navzven, krožna cesta po Fabianijevi zamisli, dodatna krožna cesta, ki povezuje najbližje vasi in naselja, ureditev teh naselij kot pol avtonomnih mestnih četrti (po vzoru Wagnerja iz Dunaja). Z radialnimi cestami je naselja navezal na glavne mestne vpadnice oz. na mestno središče. Oskrbel jih je z mestnimi funkcijami, ki omogočajo samostojno življenje – parki, igrišča, cerkev, trgi, tržnice, šole itd. Predvidel je izven nivojsko križanje Celovške in Dunajske ceste z železnico, enakomerno razporeditev parkov po mestu. V Ljubljani ni uspel realizirati nobenega od večjih urbanističnih načrtov, uspelo mu je urediti več manjših urbanističnih ambientov (npr. trgi, ulice, parki, mostovi, stavbe) (Mihelič, 1983).

Slika 13: Idejni projekt regulacije mesta, J. Plečnik, 1929.



Vir: Korošec, 1991, str. 160.

Vurnik je spremljal razvoj moderne urbanistične teorije, poznal in zagovarjal je idejo o funkcionalni členitvi mesta, zanimala ga je sodobna problematika mesta (Stanič, 2008).

Njegov odnos do mesta je razviden iz urbanistične študije Ljubljane, ki jo je pod njegovim vodstvom izdelala skupina študentov kot diplomsko delo. Poudarek študije je v rešitvi železniškega problema in problema mestnega prometa nasploh ter v razporeditvi stanovanjskih območij (Mihelič, 1983). Postavitev železniškega kolodvora sloni na Fabianijevem predlogu iz leta 1934. Opuščene trase železniških prog je izkoristil za avtocestne koridorje. Mestno središče je modernistično preobrazil v city ob glavni osi današnje Slovenske in Dunajske ceste (Stanič, 2008).

Zelo se je zanimal za problematiko delavske stanovanjske izgradnje, pri čemer je izhajal iz postavke, da je za rešitev delavskega stanovanja treba upoštevati ekonomske možnosti delavca in njegov način življenja. Edino večje delavsko naselje je uspel realizirati v Mariboru leta 1928 (Mihelič, 1983).

Pred drugo svetovno vojno Ljubljana ni bila videti kot urbanistično urejeno mesto, zato je leta 1940 mestna občina razpisala splošni javni vsejugoslovanski natečaj za izdelavo idejnega osnutka regulacijskega programa mesta (tudi zaradi zahteve gradbenega zakona iz leta 1931). Komisija je predlagala odkup šestih projektov domačih mladih arhitektov Plečnikove šole: Edvarda Ravnikarja, Marjana Tepine, Franca Tomažiča in Savina Severja. Del arhitektov se je usmeril v projektiranje strnjene mestne zazidave obdane s krožno cesto (Ravnikar, Tepina), del pa v linearni razvoj mesta vzdolž petih glavnih mestnih vpadnic (Tomažič); le-ta koncept se je uveljavil po koncu druge svetovne vojne (Korošec, 1991; Mihelič, 1983).

Natečaj iz leta 1940 je bil prelomnica v urbanističnem načrtovanju pri nas (Mihelič, 1983). Dokončno je razčistil s parcelacijskim, oblikovalskim urbanizmom. Mesto se je razvijalo v



okviru družbenega in gospodarskega razvoja. Mesto se je začelo formalno racionalizirati s strogo geometrizacijo tlorisa in vertikalno členitvijo, funkcionalno pa se je razdelilo na štiri osnovne funkcije: stanovanje, delo, rekreacija in promet (moderne funkcionalistični urbanizem). Oblikovne značilnosti so bile svobodno razvrščanje stavb, opuščanje tradicionalne koridorske ulice idr. (Stanič, 2008).

V povojnem obdobju sta dobili prednost stanovanjska gradnja in gradnja industrije, rekreacija in promet sta bila zapostavljena (Mihelič, 1983).

Leta 1945 je izšla Odredba o krajih, ki morajo imeti regulacijske načrte in je določala, da si morajo mesta, trgi in industrijska središča že v letu 1946 priskrbeti okvirne regulacijske načrte, v katerih bosta določena osnovna prometna mreža in coning (UL LRS 27/45) (Mihelič, 1983).

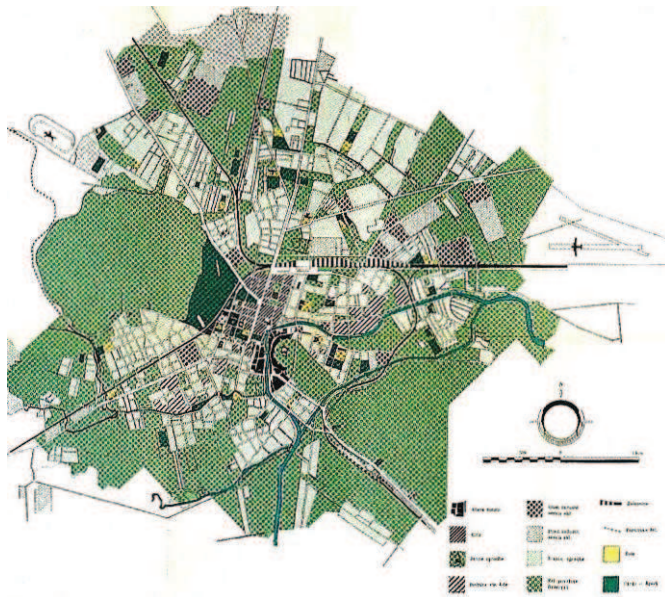
Leta 1948 sta bili sprejeti Osnovna uredba o gradnjah in Osnovna uredba o projektiranju (Stanič, 2008).

Leta 1949 je na federalni ravni izšla Temeljna uredba o generalnem urbanističnem planu (UL FLRJ 8/49), na slovenski ravni pa Uredba o načrtni graditvi naselij in načrtni uporabi zemljišč, kar lahko razumemo kot začetek formalizacije urbanistične dejavnosti (Mihelič, 1983; Stanič, 2008).

Urad za regulacijo Ljubljane pri Predsedstvu vlade Slovenije (ustanovljen 1947) je leta 1950 pripravil prvi osnutek urbanističnega načrta Ljubljane. Ta načrt je združeval elemente predvojnih natečajnih projektov za severni del mesta nad železniško progo z elementi načrta regulacije mesta iz prve povojne ankete o regulaciji Ljubljane (1945). Osnutek so dve leti kasneje popravljali, vendar ni bil sprejet (Korošec, 1991).

Leta 1953 je Urad za regulacijo Ljubljane izdelal nov načrt (narejen brez poprejšnjih študij in analiz), ki je bolj upošteval dotedanje značilnosti mestnega razvoja (npr. krakasto oz. zvezdasto obliko mesta) in poskušal poudariti značilnost Ljubljane, to so globoko v mesto segajoče zelene površine. Projekt je v mestnem središču večinoma ohranjal zgodovinske danosti, hkrati pa je znotraj dotedanjih stavbnih blokov predvideval obsežna rušenja in zgraditev novih javnih stavb in pozidavo območij, ki so kazala najmočnejšo potrebo po rekonstrukciji. Ta načrt ni bil uradno potrjen, je pa služil urbanistični službi za podlago o odločanju o lokacijah novih objektov in večjih zazidalnih kompleksov. Na osnovi tega dokumenta so izdali dovoljenje za gradnjo litostrojskega stanovanjskega naselja in Gospodarskega razstavišča, z zgraditvijo le-tega pa je zaznamovan začetek rasti mestnega središča proti severu (Mihelič, 1983; Stanič, 2008).

Slika 14: Osnovna urbanistična načela za direktivni načrt Ljubljane. Urad za regulacijo Ljubljane, 1953.



Vir: Korošec, 1991, str. 201.

Mestni ljudski odbor je naročil izdelavo novega načrta in leta 1957 je Projektivni atelje – Urbanistični zavod izdelal Urbanistični program Ljubljane pod vodstvom Borisa Gvardijančiča in Saše Sedlarja. Program je temeljil na konkretnjših prostorskih študijah in analizah razvojnih možnosti in podajal smernice in izhodišča za izvedbo. Mesto je obravnaval kot kompleksni organizem, znotraj katerega delujejo prostorsko fizični, socialni in ekonomski dejavniki. Bil je prva osnova za kasnejšo izdelavo Generalnega urbanističnega plana Ljubljane iz leta 1966 in služil kot izhodišče za izdelavo prvih regionalnih prostorskih načrtov (Korošec, 1991; Mihelič, 1983). Program je vseboval tudi smernice za razvoj na osnovi širših regionalnih izhodišč. Določil je ožji in širši gradbeni okoliš ne glede na upravne meje, ampak na osnovi najpomembnejših interakcij v prostoru ljubljanske regije. Upošteval je novo upravno teritorialno delitev mesta na občine in predvidel, da naj bi občine postale čim bolj samostojne enote s svojim središčem. S tem programom se je začelo obdobje znanstvenega urbanizma (Mihelič, 1983).

Leta 1956 je bil sprejet Zakon o uporabi zemljišč v gradbene namene (UL LRS 13/56), leta 1958 pa Republiški zakon o urbanističnih projektih, ki je bil prvi tovrstni dokument v Jugoslaviji (UL SRS 1958/22). Definiral je sestavine in vsebino urbanističnega plana ter določal, da mora biti plan sestavljen iz programskega in tehničnega dela, da mora upoštevati tudi širše vplivno območje in izhajati iz ekonomskih osnov (Mihelič, 1983).

Leta 1960 je Okrajni odbor Ljubljane ustanovil Okrajni zavod za urbanizem, ki se je kasneje spremenil v samostojni Ljubljanski urbanistični zavod (LUZ). Prvi direktor je postal arhitekt Marko Šlajmer (1960-1967) (Zgodovina, Ljubljanski urbanistični zavod, 2011).

Ljubljanski urbanistični zavod je izdelal Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljane – GUP, ki je bil razgrnjen leta 1965 in uradno potrjen leta 1966 (Mihelič, 1983).

GUP je bil le povzetek dotedanjih urbanistično razvojnih predlogov, planov in osnovne urbanistične dokumentacije. Formaliziral je strokovne usmeritve in odločitve o urbanem razvoju Ljubljane, ki so bile sprejete že pred leti (Korošec, 1991).

Vendar ga lahko razumemo kot prvo skupinsko in večsektorsko interdisciplinarno zasnovano načrta Ljubljane; bil je prvi celoviti urbanistični dokument Ljubljane po drugi svetovni vojni. Z dokumentom so povzeli in nadgradili morfološki model mesta, ki se je samodejno razvijal do takrat, zlasti po drugi svetovni vojni. Cilj je bil skladen razvoj vsega mestnega prostora ne glede na razdelitev na občine. Načrt je bil osredotočen na mesto Ljubljana, obmestij ni obravnaval. Funkcionalistično coniranje je bilo uvedeno po vsem območju mesta. Načrtovan je bil usklajen infrastrukturni sistem (Stanič, 2008).

Na podlagi GUP-a so izdelali načrte za posamezne občine (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965).

V tem obdobju intenzivne dejavnosti na področju prostorskega planiranja sta bila leta 1967 sprejeta dva zakona: Zakon o regionalnem planiranju in Zakon o urbanističnem planiranju. Urbanistični inštitut Socialistične Republike Slovenije (ustanovljen 1955) je pripravljala prvi prostorski dokument regionalnega razvoja Ljubljane. Na ravni vsega mesta naj bi veljal urbanistični načrt, na podrobnejši ravni pa urbanistični red (Stanič, 2008; Mihelič, 1983).

V drugi polovici šestdesetih let je potekala intenzivna urbanizacija celotnega ljubljanskega prostora. Potrebno je bilo izdelati planski dokument, s katerim bi bilo mogoče usmerjati razvoj ljubljanske regije. Leta 1972 je bil izdelan Medobčinski urbanistični plan (izdelal LUZ 1972), ki je vseboval in delno usklajeval novelirane regulacijske plane petih ljubljanskih občin. V istem času je LUZ začel z izdelavo dolgoročnega plana družbenega razvoja Ljubljane, ki bi v skladu z zakonom o regionalnem planiranju obsegal kompleksno prostorsko, ekonomsko in socialno problematiko razvoja ljubljanske regije (Mihelič, 1983).

Leta 1975 iz dela Ljubljanskega urbanističnega zavoda nastane Zavod za družbeni razvoj Ljubljane, ki se sredi osemdesetih let preimenuje v Zavod za družbeno planiranje Ljubljane, pozneje v Zavod za prostorsko in urbanistično načrtovanje, ki je leta 1994 postal ogrodje Oddelka za urbanizem (danes Oddelka za urejanje prostora) v Mestni upravi MOL (Stanič, 2008).

Leta 1973 je začel na republiški ravni delovati Biro za regionalno prostorsko planiranje, ki je postavil temelje sodobnemu prostorskemu planiranju v Sloveniji. Z uveljavitvijo socialističnega samoupravljanja so ga ukinili (Stanič, 2008).

Leta 1976 je bil uzakonjen samoupravni sistem planiranja – Zakon o temeljnih sistema družbenega planiranja in o družbenem planu Jugoslavije (UL SFRJ 1976/46) (Mihelič, 1983).

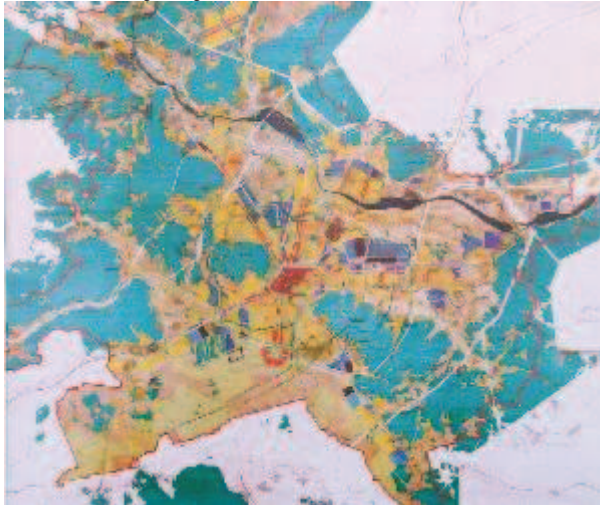
Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane iz leta 1985 (krajše Ljubljana 2000 – ker je bil načrtovan za obdobje 1986-2000) je nastajal v obdobju uresničevanja GUP in potem, ko so se začele uveljavljati sektorske in prostorsko parcialne spremembe in dopolnitve plana. Z uveljavitvijo nove ustave leta 1974, sistema socialističnega samoupravljanja in sistema družbenega planiranja ter zavarovanja kmetijskih zemljišč pred pozidavo, je bilo potrebno prilagoditi prostorske načrte. Družbeno planiranje je terjalo sodelovanje in usklajevanje različnih udeležencev prostorskega planiranja. Nujno potrebno je postalo usklajevanje petih ljubljanskih občin (Stanič, 2008).

Leta 1984 sta bila sprejeta Zakon o urejanju prostora (ZUreP, UL SRS št. 18/84, 15/89) in Zakon o urejanju naselij in drugih posegih v prostor (ZUN, UL SRS št. 18/84, 37/85, 29/86), ki sta postavila nov formalni okvir za delovanje v prostoru. Prostor je bil obravnavan kot del

integralnega plana – v njegovih prostorskih, družbenih in ekonomskih sestavinah (Stanič, 2008).

Načrt Ljubljana 2000 je nadaljeval večosni krakasti razvoj mesta, izraziteje je opredelil zelene površine in rekreativna območja, še posebno tam, kjer so bila potrebna koncentrična dopolnjevanja ob mestnem središču. Novost je bila potreba po decentralizaciji oz. krepitvi obmestnih naselij ali lokalnih središč, npr. Brezovica, Velike Lašče, ki so danes samostojna občinska središča. Z uveljavitvijo sistema družbeno usmerjene stanovanjske gradnje se je povečala stanovanjska gradnja v mestu, opredeljeni so bili kazalci kakovosti v bivalnih okoljih (npr. minimalne zahteve glede površine odprtih prostorov), izboljšal se je standard družbene infrastrukture (Stanič, 2008).

Slika 15: Ljubljana 2000.



Vir: O zgodovini modernega urbanističnega načrtovanja, 2011.

Po letu 1990 je bilo odpravljeno družbeno planiranje. Prostorske sestavine planskega dokumenta so veljale do sprejetja novega prostorskega načrta MOL v letu 2010 (Stanič, 2008).

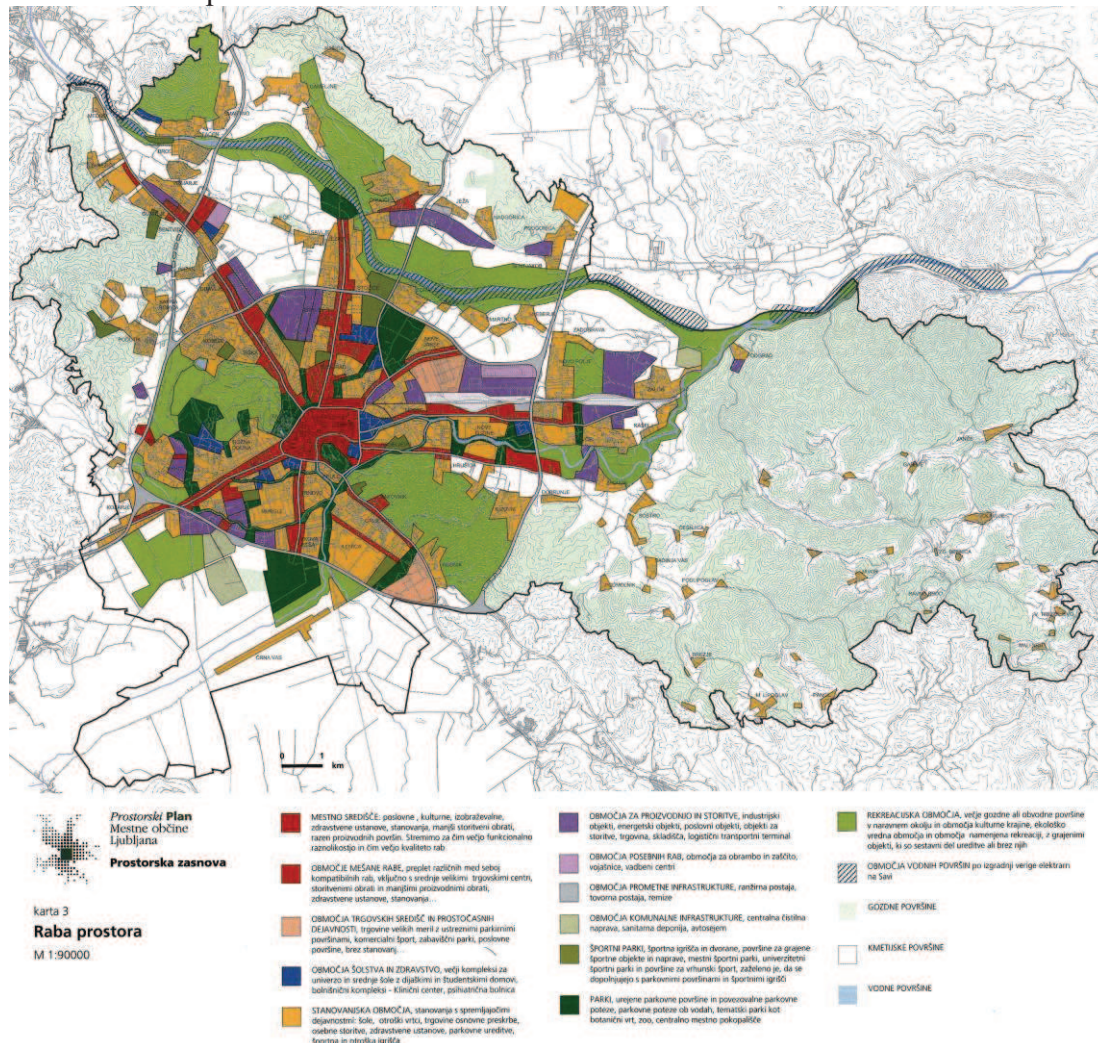
Leta 1990 je bil razveljavljen Zakon o sistemu družbenega planiranja in sprejet Zakon o planiranju in urejanju prostora v prehodnem obdobju (ZPUP – UL RS št. 48/90). ZPUP je povzel procesne določbe o pripravi in sprejemanju prostorskih sestavin planov države in občin po prostorskih izvedbenih aktih kot jih je določal Zakon o urejanju naselij. V obdobju 1990 – 2002 je bilo sprejetih več sprememb in dopolnitev zakonodaje s področja urejanja prostora, med katerimi so najpomembnejše: podaljšana veljavnost ZPUP (2000), Prenova Zakona o stavbnih zemljiščih (1997), spremembe v Zakonu o urejanju naselij (1997) (Dekleva in sod., 2011).

V obdobju 2000 – 2010 sta bila sprejeta dva zakona o urejanju prostora. Prvi je bil novi Zakon o urejanju prostora iz leta 2002 (ZUreP-1, UL RS št. 110/02, 8/03), ki je nasledil Zakon o urejanju prostora iz leta 1984 (ZUreP) in Zakon o urejanju naselij in drugih posegov v prostor (ZUN) iz leta 1984. Bil je prvi celoviti zakon o urejanju prostora po letu 1945 in je uvedel vrsto novosti, ki so značilne za razvita tržna gospodarstva. Določil je, da se občinsko in državno prostorsko načrtovanje v obliki partnerstva srečujeta v regiji, uvedel je prostorsko konferenco, da se poveča vpliv civilne družbe na pripravo prostorskih rešitev, ločil je strateški del plana od izvedbenega, s pogojnim lokacijskim načrtom in urbanistično pogodbo je poskušal zmanjšati tveganja za investitorja in hkrati zagotoviti tudi javne koristi.

Drugi zakon je bil Zakon o prostorskem načrtovanju iz leta 2007 (ZPNačrt, UL RS št. 33/07), ki naj bi občinam zagotovil dostop do hitrih rešitev in je nadomestil ZUreP-1. ZPNačrt ne ureja celotnega področja urejanja prostora, temveč na novo ureja področje prostorskega načrtovanja, opremljanje stavbnih zemljišč, vzpostavitev in delovanje prostorskega informacijskega sistema. Določa nove vrste in nove vsebine prostorskih aktov ter njihove nove nazive. Prostorski akti se glede na pristojnost za njihovo pripravo in sprejemanje razvrščajo na državne, občinske in medobčinske (Dekleva in sod., 2011).

Leta 2002 je Mestna občina Ljubljana sprejela dva dokumenta, ki na strateški ravni opredeljujeta nadaljni razvoj v prostoru – Strategijo trajnostnega razvoja MOL in Prostorsko zasnovo. Strategija trajnostnega razvoja MOL je postavila okvir prihodnjega prostorskega razvoja na sodobnih načelih ohranjanja kakovosti okolja in ravnanja s prostorom. Prostorska zasnova je podala usmeritve predvidenega prostorskega razvoja v občini (dokument ni bil predpisan s tedanjo zakonodajo o urejanju prostora). V Prostorski zasnovi so bili določeni: glavna razmestitev dejavnosti in rabe prostora, pomembni sistemi infrastrukture, zlasti prometa, varovanja dediščine, naravnih in drugih dobrin. Bila je podlaga za pripravo novih prostorskih aktov (Stanič, 2008).

Slika 16: Raba prostora.



Vir: Prostorska zasnova Mestne občine Ljubljana, 2002.

Oddelek za urbanizem je izdelavo Prostorske zasnove vodil kolikor se da odprto in je v ta namen v letu 2000 organiziral pridobivanje stališč o prostoru mesta Ljubljane v obliki pisnih esejev z naslovom Pogledi na Ljubljano – eseji, ki so jih napisali znani Ljubljančani. Prostorski načrtovalci so bili povabljeni k sodelovanju v anketi Ideje o razvoju. Izvedli so tudi postopek neposrednega vključevanja javnosti v pripravo načrta. V okviru tega so izvedli dva sklopa delavnic s prebivalci Ljubljane; delavnica Določanje problemov in prioritet in delavnica Agora za reševanje problemov. Rezultate delavnic so predstavili v publikaciji Prostorski plan Mestne občine Ljubljana (Stanič, 2008).

Leta 2007 je MOL predstavila meščanom Vizijo prostorskega razvoja 2025. V njej so izpostavljene prostorske in družbene vrednote, ki jih bo mesto uveljavljalo in pa tudi povsem stvarni projekti. Osredotoča se na tri teme: Ljubljana – glavno mesto Slovenije, idealno mesto, mesto grajeno v skladu s trajnostnim razvojem. Teme so vezane na načrtovanje prostora prihodnosti, npr. na nove oblike urbanosti, drugačna stanovanjska okolja, območja mešane rabe, vzpostavitev lokalnih središč, preobrazbo prometa, zmanjšanje okoljskih bremen itd. (Stanič, 2008).

Na osnovi naštetih dokumentov in na podlagi Zakona o prostorskem načrtovanju iz leta 2007, je nastal novi Prostorski načrt MOL v katerem je opredeljeno urejanje prostora do leta 2027. Sprejet je bil leta 2010 in vsebuje Strateški prostorski načrt MOL, Izvedbeni prostorski načrt MOL in okoljski poročili za oba dela načrta.

### **3.4. Teritorialno - upravna razdelitev po letu 1945**

V skladu z razvojem socialistične družbe po drugi svetovni vojni je Ljubljana doživela več sprememb v organizacijsko – upravnem pogledu. Najprej so jo razdelili na sedem rajonov in 35 kvartov v maju 1945, ko so tudi izvolili mestne organe (Mestni plenum OF). V prvem desetletju je imelo mesto skupno mestno zastopstvo – Mestni Narodnoosvobodilni odbor, oz. od leta 1946 Mestni ljudski odbor. Mesto je bilo najprej razdeljeno na več teritorialnih enot (četrti, rajonov) z lastnimi krajevnimi ljudskimi odbori, nato pa je bilo enotno (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965).

V juliju 1945 je bilo mestno področje razdeljeno na 10 mestnih četrti: Center, Bežigrad, Ježica, Moste, Polje, Rakovnik, Šiška, Šentvid, Tabor in Vič. Od aprila 1947 do marca 1949 je bilo mesto razdeljeno na štiri rajone - Center, Bežigrad-Šiška, Moste, Rakovnik-Vič in tri kraje – Polje, Šentvid in Ježica. Do aprila 1952 so razdelili mesto na štiri mestne rajone in kraj Polje, ki je konec leta 1949 postal peti rajon. Leta 1952 je bila uvedena lokalna samouprava (občine in okraji). Od aprila 1952 do uvedbe komunalnega sistema leta 1955 je bila Ljubljana razdeljena na ožje mestno področje ter občini Šentvid in Polje ( Prinčič, 1984).

Leta 1955 je izšel Zakon o območjih okrajev in občin LRS, s katerim so formirali občine (nov koncept upravne ureditve - komunalni sistem), katere so postale osnovne teritorialne, družbenoekonomske, politične in samoupravne enote ter osnovne enote urbanističnega in regionalnega razvoja (Mihelič, 1983).

Leta 1955 so ukinili Mestni ljudski odbor, na mesto katerega so postavili Okrajni ljudski odbor Ljubljana. Od takrat dalje, se organizacija mesta razvija v načrtno izgradnjo močnih

osnovnih teritorialnih enot (občin – komun), ki postajajo nosilke vseh vej javnih dejavnosti od gospodarstva, šolstva do zdravstva (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965).

V tem letu je bila Ljubljana razdeljena na 9 mestnih (Bežigrad, Črnuče, Center, Moste, Polje, Rudnik, Šentvid, Šiška, Vič) in 14 izven mestnih občin (Mihelič, 1983).

V letih 1959 in 1961 je prišlo do združitve občin na le 5 občin: Center, Moste – Polje, Bežigrad, Šiška in Vič – Rudnik. Njihovo ozemlje (razen občine Center) sega globoko na podeželje, ki se zaradi tega pospešeno razvija. Na občine so postopoma prehajale dejavnosti Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana, ki je bil v začetku leta 1965 ukinjen. Zaradi razdelitve Ljubljane na več občin in priključitve večjega dela podeželske okolice, deluje za mestno območje Mestni svet kot samoupravni organ mesta. Mestni svet usklajuje delo občin glede urbanistične izgradnje in ureditve mesta, glede mestnega prometa, komunalnih in drugih služb, ki so skupnega pomena za celotno mesto. Mestni svet je sestavljen iz zastopnikov vseh občin. Njihove naloge se financirajo iz sredstev občin. Pomembna pridobitev socialističnega režima so različne oblike neposrednega sodelovanja občanov pri reševanju skupnih problemov. Vsa pomembnejša vprašanja se javno obravnavajo po posameznih manjših ozemeljskih enotah (krajevne skupnosti) in vsakdo lahko pove svoje mnenje (Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine, 1965, str.203-206; Mihelič, 1983).

Od leta 1961 do leta 1994 je bilo mesto z okolico razdeljeno na pet občin, ki so imele več pristojnosti kot mesto. Mesto ni imelo oblastnih pristojnosti, zato je imelo na področju urbanizma manj možnosti odločanja. Republiška vlada je odločala o strateških vprašanjih urbanističnega razvoja, mestni svet pa je lahko odločal le o urbanističnih posegih, ki so jih sporazumno financirale občine (Tepina, 1996).

Ljubljana je bila v komunalnem sistemu teritorialno in upravno razdeljena na pet enakopravnih občin. »Mestno« območje je obsegalo 90.000 ha, od tega je bilo le 22.000 ha mestnega območja. Na slednjem je živelo 280.000 od skupno 330.000 prebivalcev, ki so jih štete vse občine skupaj (Vlaj, 1998).

Leta 1991 smo dobili novo ustavo Republike Slovenije, ki kot enega svojih temeljnih načel demokratične republike uvaja lokalno samoupravo. Temeljni element sistema lokalne samouprave je občina; notranje je lahko členjena še na krajevne, vaške oz. četrtne skupnosti. Poleg nje pa lahko obstajajo tudi širše samoupravne lokalne skupnosti (npr. pokrajine). Občina je pristojna za lokalne zadeve, ki jih lahko ureja samostojno in zadevajo samo prebivalce občine. Temeljne funkcije občine so: servisna, pospeševalna, prostorska, regulatorna funkcija in gospodarjenje z infrastrukturo (Vlaj, 1998).

Nova ustava je uvedla tudi mestno občino, katere status lahko dobi mesto ob določenih pogojih (ima najmanj 20.000 prebivalcev, najmanj 15.000 delovnih mest, od tega najmanj polovico v terciarnih in kvartarnih dejavnostih in je geografsko, gospodarsko in kulturno središče svojega gravitacijskega območja idr.). Mestna občina opravlja poleg svojih nalog tudi z zakonom določene naloge iz državne pristojnosti, ki se nanašajo na razvoj mest (Vlaj, 1998).

Pravna podlaga za preoblikovanje komunalnega sistema v sistem lokalne samouprave sta Zakon o lokalni samoupravi iz leta 1993 s kasnejšimi popravki (UL RS št. 72/93, 57/94, 14/95, 26/97, 70/97, itd., zadnji popravek 84/2010) in Zakon o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij (ZUODNO - UL RS št. 60/94, 69/94, 56/98). Z zakonom o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij so bile ustanovljene občine in določena njihova

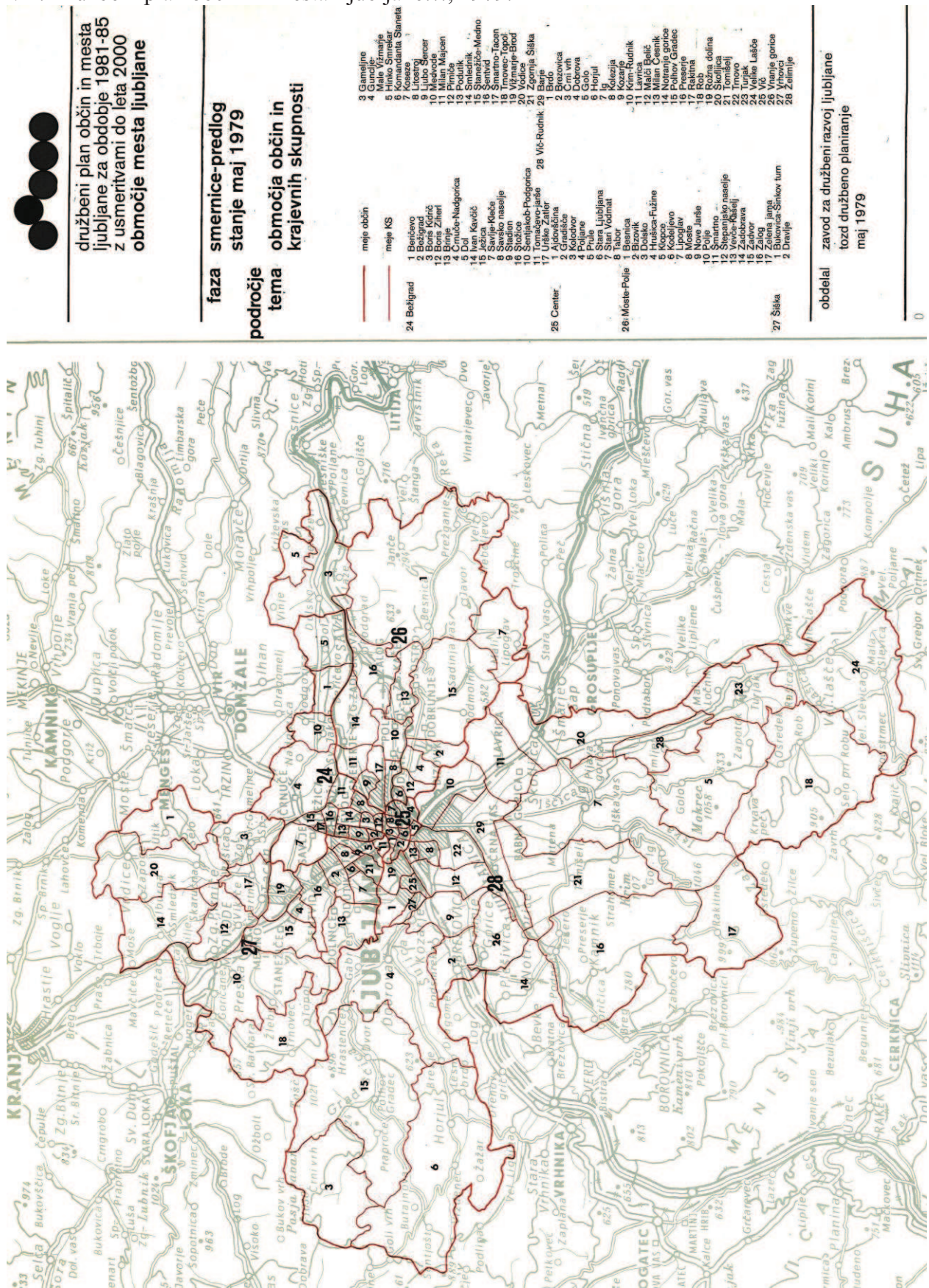
območja, imena, sedeži in število članov prvih občinskih svetov. Ta zakon je tudi določil občine, ki imajo status mestne občine (Vlaj, 1998).

Cilji uvedbe lokalne samouprave v Republiki Sloveniji so predvsem v kakovostnejšem življenju ljudi v lokalnih skupnostih, v soodločanju (volitve, referendum, zbor občanov, ljudske iniciative), v učinkoviti lokalni upravi in decentralizaciji oblasti, v enakomernejšem razvoju vse skupnosti, v ponovni uveljavitvi identitete klasične občine in uvedbi pokrajin, v primerljivosti z evropskimi standardi in načeli (Vlaj, 1998).

Z uvedbo in začetkom delovanja novih občin je bil odpravljen komunalni sistem, v katerem je bila občina t.i. družbenopolitična skupnost, ki je delovala predvsem v imenu in za račun države, lokalna samouprava pa se je deloma odvijala v krajevnih skupnostih. Nekdanja občina je bila težko primerljiva s klasično občino v Evropi. Občine so bile prevelike za vlogo prave klasične občine in premajhne za vlogo prvostopne državne uprave ali vlogo regionalne skupnosti. Z odpravo družbene lastnine kot prevladujoče oblike lastnine, samoupravljanja s koncepcijo združenega dela idr., so nastali pogoji za odpravo komunalnega sistema. V komunalnem sistemu je bila občina hkrati oblastna in samoupravna skupnost, ki je večino nalog opravljala za državo. Tako je funkcionirala občina kot integralni del države, kot njena prva stopnja. Znotraj velikih občin so se začele oblikovati ožje samoupravne enote, ki so se leta 1963 preimenovala v krajevne skupnosti, v katerih se je razvila določena mera lokalne samouprave (Vlaj, 1998).



Slika 17: Območja občin in krajevnih skupnosti.  
Vir: Družbeni plan občin in mesta Ljubljane..., 1979.



Klasična občina je pristojna le za opravljanje zadev lokalnega pomena, posebno za zadeve na komunalnem in socialnem področju. V Sloveniji so bile takšne občine vse do leta 1955. Na našem območju je bila lokalna samouprava uvedena že sredi 19. stoletja z zakonom o občinah iz leta 1849. Prva občinska zastopstva so bila na podlagi tega zakona na Kranjskem izvoljena leta 1850 (Vlaj, 1998).

Ljubljanske občine so se združile v eno mestno občino z imenom Mestna občina Ljubljana, ki je bila ustanovljena oktobra 1994 z Zakonom o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij (ZUODNO, UL RS št. 60/94).

Leta 2004 je bil sprejet Zakon o glavnem mestu (UL RS št. 22/2004), v katerem je navedeno, da je Ljubljana kot glavno mesto upravno središče Slovenije in opredeljeno je sodelovanje Vlade RS in mestne občine.

Mestno občino Ljubljana trenutno vodi župan Zoran Janković.

Status funkcionarjev v občini imajo le člani občinskega sveta, župan, podžupan in tajnik. Občinski svet izvoli predsednika izmed svojih članov in po potrebi enega ali več podpredsednikov. Predsednik občinskega sveta sklicuje in vodi seje občinskega sveta, pomagata pa mu podpredsednik občinskega sveta in sekretar občinskega sveta (Vlaj, 1998).

Organi občine so župan, občinski svet in nadzorni odbor. Najvišji organ odločanja v vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti MOL je mestni svet, ki šteje 45 članov (Koželj, 2009).

#### 3.4.1. Četrtna skupnosti Mestne občine Ljubljana

Na področju MOL deluje sedemnajst četrtnih skupnosti, ki z Mestnim svetom sodelujejo pri sprejemanju odločitev povezanih z razvojem in delovanjem MOL.

Četrtna skupnosti sprejemajo predloge občanov (prebivalcev četrtnih skupnosti) in jih posredujejo pristojnim organom MOL ter sodelujejo pri pripravi in izvedbi aktivnosti na področju četrtne skupnosti (Četrtna skupnosti, 2011).

Četrtna skupnosti MOL so: Bežigrad, Center, Črnuče, Dravljje, Golovec, Moste, Polje, Jarše, Posavje, Rožnik, Rudnik, Sostro, Šentvid, Šiška, Šmarna gora, Trnovo in Vič.

Slika 18: Zemljevid četrtnih skupnosti MOL.



Vir: Zemljevid četrtnih skupnosti, 2011.

## 4. Prostorski načrti

### 4.1. Opredelitev urbane rabe tal oz. namenske rabe površin

Povzeto po Pogačnik, 1999.

Za rabo tal je v uporabi tudi izraz coniranje, tj. razdelitev mesta na cone urejanja. Znotraj mesta razlikujemo stanovanjska, proizvodna, centralna, rekreacijska, prometna, komunalna, energetska in druga območja (cone) oz. območja namenske rabe površin.

Raba tal je najpogosteje mešana (kombinirana) glede na florisno razmestitev raznih dejavnosti (horizontalni coning) ali pa glede na razporeditev po stavbnih etažah (vertikalni coning). Govorimo lahko o prevladujoči rabi, sočasni rabi (npr. stanovanjska raba in hkrati trgovina) in začasni rabi (npr. začasno parkirišče).

V urbanističnem načrtovanju ločujemo:

- območja naselitve,
- območja delovnih mest – proizvodna območja, skladišča, komunalne dejavnosti, energetika, okoljevarstvena infrastruktura,
- območja centrov – historično jedro, razni centri (npr. trgovski, poslovni, upravni, zdravstveni, športni itd.)
- območja zelenih površin,
- območja ali koridorji prometne, energetske in komunalne infrastrukture,
- območja za posebne namene – npr. vodovarstvena območja, vojaška ipd.
- površine za pokopališča, za verske zgradbe.

### 4.2 Generalni urbanistični plan Ljubljane - GUP

V tem poglavju (4.2.) je večina besedila povzeta po Generalnem planu urbanističnega razvoja Ljubljane, 1965.

Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljane (GUP) je izdelal Okrajni zavod za urbanizem leta 1965, uradno je bil potrjen leta 1966.

Ljubljana se je po drugi vojni širila zelo hitro in je nujno potrebovala uradno veljavni urbanistični dokument na osnovi katerega bi bilo mogoče usmerjati gradnjo ter izvajati urbanistično politiko in kontrolo.

Zavod je najprej izdelal in dal leta 1962 v javno razpravo osnovne urbanistične dokumente za generalni plan Ljubljane, v katerih sta bila obdelana dva osnovna elementa: razvoj cestnega omrežja in prostorska razporeditev prebivalstva. Pripravili so tudi regulacijske načrte posameznih občin (Mihelič, 1983).

Zakonska podlaga

Leta 1949 je na federalni ravni izšla Temeljna uredba o generalnem urbanističnem planu (UL FLRJ 8/49), na slovenski ravni pa Uredba o načrtni graditvi naselij in načrtni uporabi zemljišč.

Leta 1958 je bil sprejet Republiški zakon o urbanističnih projektih, ki je bil prvi tovrstni dokument v Jugoslaviji (UL SRS 1958/22) (Mihelič, 1983).

Kot izhodišče za izdelavo načrta so uporabili Urbanistični program Ljubljane (1957), obilico teoretičnih študij in predhodnih urbanističnih raziskav, ki so potekale od konca vojne. Širše študije o regionalnih pogojih in potrebah še niso bile narejene.

Vzore za GUP lahko najdemo v skandinavskih načrtih in predvsem v stockholmskem načrtu mesta. Od teh vzorov je bil prevzet morfološki model krakastega razvoja ob glavnih vpadnicah, ob katerih si zaporedno sledijo v približno 400 m širokem pasu stanovanjske soseske s svojimi središči. To so nova žarišča mestnega življenja, ki so tudi višinsko poudarjena v mestni silueti ter navezana na postaje mestnega javnega prometa. Največjo pozornost je GUP posvetil kraku ob Dunajski cesti, ob kateri je predvidel širitev mestnega središča proti severu. V to območje naj bi bile priključene tudi prihodnje avtoceste približno na trasi sedanje Vilharjeve ceste ob železniški postaji (Mihelič, 1983; Prostorska zasnova MOL, 2002).

Osnovni cilj načrta je bil skladen razvoj celotnega mestnega teritorija ne glede na razdelitev na občine. Ta cilj ni bil uresničen (Mihelič, 1983).

GUP obravnava mestno območje Ljubljane kot ureditveno območje, območje petih občin pa kot ožje gravitacijsko zaledje mesta. Območje petih ljubljanskih občin obsega približno 90.000 ha, od tega je 17.716 ha mestnega območja. Leta 1964 je v mestnem območju živel 178.648 prebivalcev, to je okoli 80 % vseh prebivalcev petih občin (219.663).

Območje mesta Ljubljane obsega teritorij grajenega mestnega organizma in neposredne okolice, ki ta organizem dopolnjuje. Zajeti so predeli, ki dnevno živijo z mestom in predstavljajo njegov nedeljiv sestavni del zaradi strukture in gibanja prebivalstva, poteka mestne komunalne infrastrukture, rekreacijskih možnosti in zazidljivih površin.

Tabela 5: Površine in število prebivalstva občin in mesta Ljubljana.

Občina	Površina občine (ha)	Mestno območje (ha)	Št. preb. v občini	Št. preb. v mestnem območju občine
Bežigrad	4.628	2.456 = 52,9 %	35.813	33.440 = 93,3 %
Center	508	508 = 100 %	42.745	42.745 = 100 %
Moste-Polje	15.206	4.814 = 31,6 %	36.996	33.424 = 90,5 %
Šiška	15.603	3.521 = 22,6 %	48.685	35.604 = 73,2 %
Vič-Rudnik	54.350	6.417 = 11,8 %	55.424	33.435 = 60,4 %
Skupaj	90.295	17.716 = 19,6 %	219.663	178.648 = 81,3 %

Vir: GUP, 1965, str.34.

Iz preglednice je razvidno, da je na skoraj 20 % celotne površine ljubljanskih občin živel dobrih 80 % vseh prebivalcev občin.

GUP je nastal kot povzetek posameznih dokumentov (razvoj cestnega omrežja, prostorska razporeditev prebivalstva, regulacijski načrti občin itd.) in formaliziral že prej sprejete strokovne usmeritve in odločitve (morfološki model krakastega mestnega razvoja, soseska kot osnova za organizacijo mesta (zaokroženo naselje z lastnim središčem) – npr. Savsko naselje, centralne dejavnosti ob nekdanji Titovi cesti severno od podvoza (današnja Dunajska cesta), obsežna rušenja in izgradnja reprezentativnih prostorov v občinskih središčih, npr. Šiška, Moste, velike spremembe v prometnem omrežju – nove obvozne železniške proge, sistem avtocest, regulacijo mestnih vpadnic itd.). Deloma je zavrl stihijo v izgradnji samega mesta,

vendar osnovni cilj načrta ni bil dosežen, saj GUP ni imel moči in instrumentov, s katerimi bi zavrl negativne dejavnike razvoja – npr. koncentracija delovnih mest v središču mesta in posledično prometni problemi, citizacija, rast cen zemljišč v mestnem središču, funkcionalna enoličnost novih stanovanjskih naselij ob mestnih krakih itd.). Omogočil je nadzorovano gradnjo stanovanj in komunalne infrastrukture. Uvedel je funkcionalistično coniranje po vsem območju mesta in usklajen infrastrukturni sistem. V prostorski zgradbi mesta se je začela izražati upravna struktura takratnih petih ljubljanskih občin, ki so dobile svoja središča. (Stanič, 2008; Čepič in sod., 1998).

GUP je stopil v veljavo z zamudo in ni mogel popraviti škode, ki je v prostoru nastala s pozidavo zelenega jezika med severnima mestnima krakoma za potrebe industrije, njegova pomanjkljivost je bila tudi obravnava le mestnega območja brez obmestij. Zaradi premajhnega obravnavanega teritorija že sredi šestdesetih let ni več zadoščal za usmerjanje mestnega razvoja. Gradbena dejavnost se je v tem času razširila na celotni teritorij Ljubljane, daleč izven meja, ki jih je določil GUP (Stanič, 2008; Mihelič, 1983).

GUP je bil potrjen z Odlokom o generalnem urbanističnem planu, v njem pa sta dva pomembna člena: določilo, da lahko zazidalne načrte pripravljajo in predlagajo potencialni investitorji ali graditelji sami in, da se praviloma za vsak zazidalni načrt pripravijo tri variante, če je možno, z javnim natečajem, potem pa o predlogih razpravljajo zbori volilcev, občinske skupščine in mestni svet (Tepina, 1996; GUP, 1965).

Izvajalci GUP so mestni in občinski organi urbanističnega planiranja. Mestna organa urbanističnega planiranja sta Odbor za urbanizem mestnega sveta in mestna urbanistična inšpekcija.



zemljišč. Povečanje naj bi bilo izvedljivo, z upoštevanjem razpoložljivih površin med Mostami in Zalogom ter kompleksov v severozahodnem delu mesta.

Generalni plan skuša zagotoviti skladen in uravnotežen razvoj vseh prometnih sistemov na območju mesta: železnice, mestnega javnega prometa, avtobusnega prometa, osebnega in tovornega prometa, letalskega prometa itd.

Predvideno je skoraj 800 % povečanje cestnega prometa v načrtovanem obdobju, kar zahteva temeljito preobrazbo, dopolnitev, razširitev, modernizacijo in obnovo naprav v mestu. Potrebno je upoštevati izhodišče, da poskušamo razbremeniti mestno središče in stanovanjske predele vsega prehodnega prometa, ki ga zbiramo na robu teh mestnih predelov.

Leta 1964 je bilo ugotovljeno, da je le 7 % celotnega prometa v Ljubljani tranzitnega značaja, tj. prometa, ki se v mestnem območju ne ustavlja. 25% prometa je regionalnega, državnega ali inozemskega izvora, ta se ustavlja v območju mesta, pretežno v mestnem središču. Največji del prometa – skoraj 70 %, pa se oblikuje na samem območju mesta. Predvidena stopnja motorizacije je eno osebno vozilo na družino (s tremi družinskimi člani), to je okoli 115.000 osebnih vozil na 360.000 prebivalcev. Potrebne parkirne površine predstavljajo približno šestino stanovanjskih površin (300 ha od 1914 ha).

#### 4.2.2. Funkcionalna členitev površin

Predvideno je močno prepletanje mestnih funkcij in dejavnosti, zaradi tega v členitvi ni izključne namembnosti posameznih označenih površin, ampak členitev zagotavlja življenjski in razvojni prostor tistim dejavnostim, ki v posameznih območjih močno prevladujejo.

Načrtovana je členitev površin na nezazidljive, stanovanjske, zelene površine, omrežja družbenih služb, površine za šport in rekreacijo, za proizvodne dejavnosti, centralne površine, prometno omrežje in naprave, komunalne naprave, površine pod spomeniškim varstvom.

Vsi dokumenti, ki so načrtovani za našteje površin, imajo moč in značaj predpisa, služijo kot podlaga za izdelavo projektov, za določanje lokacij, predpisovanje urbanističnih pogojev in izdajo gradbenih dovoljenj.

Površina mesta naj bi obsegala približno 17.000 ha v letu 2000.

Tabela 6: Predlagana členitev površin v mestnem območju Ljubljane.

Namembnost	Površina v ha	%
Zazidljive površine	4636	26,1
Zelene površine (ožje)	1484	8,4
Gozdovi, kmetijstvo, širše zelene površine	8194	46,2
Rekreacijski pas	1759	10,0
Rezervat vodovoda	1285	7,3
Vodotoki	358	2,0
Površina mestnega območja	17716	100

Vir: GUP, 1965, str.38.

Nezazidljive površine so vsa območja, ki jih načrt varuje pred zazidalno izrabo. Zaščitene so gozdne in zelene površine, rekreacijska območja, kmetijske površine, ki so potrebne za preskrbo mesta in območja črpališč mestnega vodovoda, površine, namenjene energetski oskrbi mesta, površine za bodočo prometno rabo, varovalni pasovi okoli pokopališč in površine rezervirane za bodoče komunalne naprave mesta.



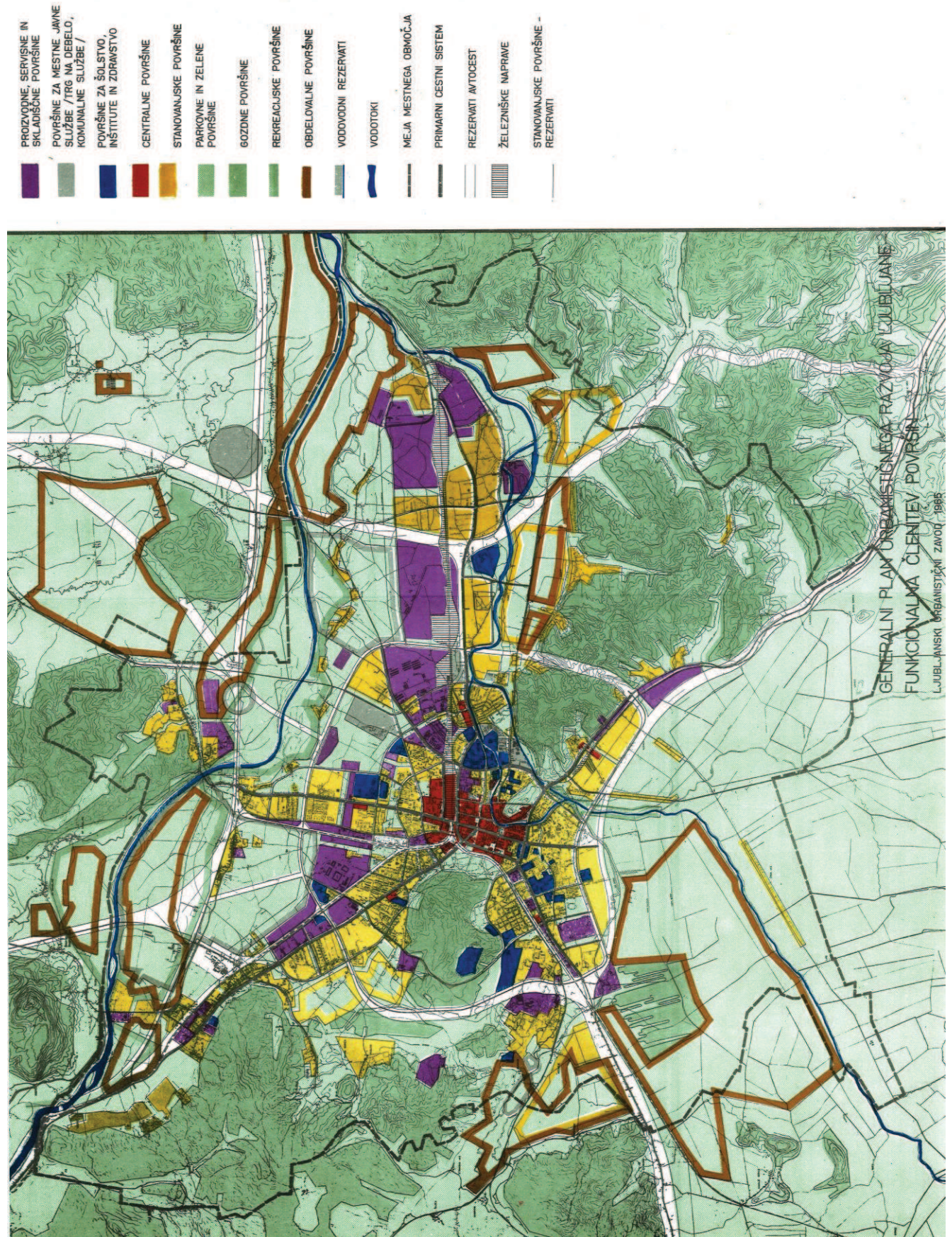
Tabela 7: Zazidljive površine.

Namembnost	Površina v ha 1964	Površina v ha 2000	Indeks 1964/2000
Stanovanjske površine	1208	1874	1,6
Industrija in skladišča	315	905	2,9
Servisi in mestne službe	53	154	2,9
Centralne površine	70	194	2,8
Medicinski center	44	77	1,9
Inštituti, šolstvo	82	156	1,9
Površine za šport	32	134	4,2
Zelene površine, parki	187	666	3,6
Ostale površine	210	476	2,3
Zazidljive površine	2201	4636	2,1

Vir: GUP, 1965, str.38.

Pozidane površine naj bi se povečale za okoli 2-krat (leta 1964 = 2197 ha, leta 2000 = 4636 ha). Stanovanjske površine naj bi se povečale za približno 1,6 - krat (1964 = 1208 ha, 2000 = 1874 ha). Industrijske površine naj bi se povečale za okoli 3-krat (1964 = 315 ha, 2000 = 905 ha). Površine za šport naj bi se povečale za približno 4-krat (1964 = 32 ha, 2000 = 134 ha). Število stanovanj naj bi se povečalo za skoraj 3-krat ( 1964 = 46.600, 2000 = 130.700 stanovanj).

Slika 20: Funkcionalna členitev površin.



Vir: Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljane, 1965.

#### 4.2.3. Značilnosti dolgoročnega razvoja

V ožjem mestnem območju je predvidenih 1891 ha skupnih stanovanjskih površin, od tega je 767 ha sedanjih stanovanjskih površin, ki ostanejo in bodo dopolnjene; 200 ha večjih stanovanjskih površin, ki naj bi bile rekonstruirane in 924 ha prostih površin, ki so namenjene za velika stanovanjska gradbišča.

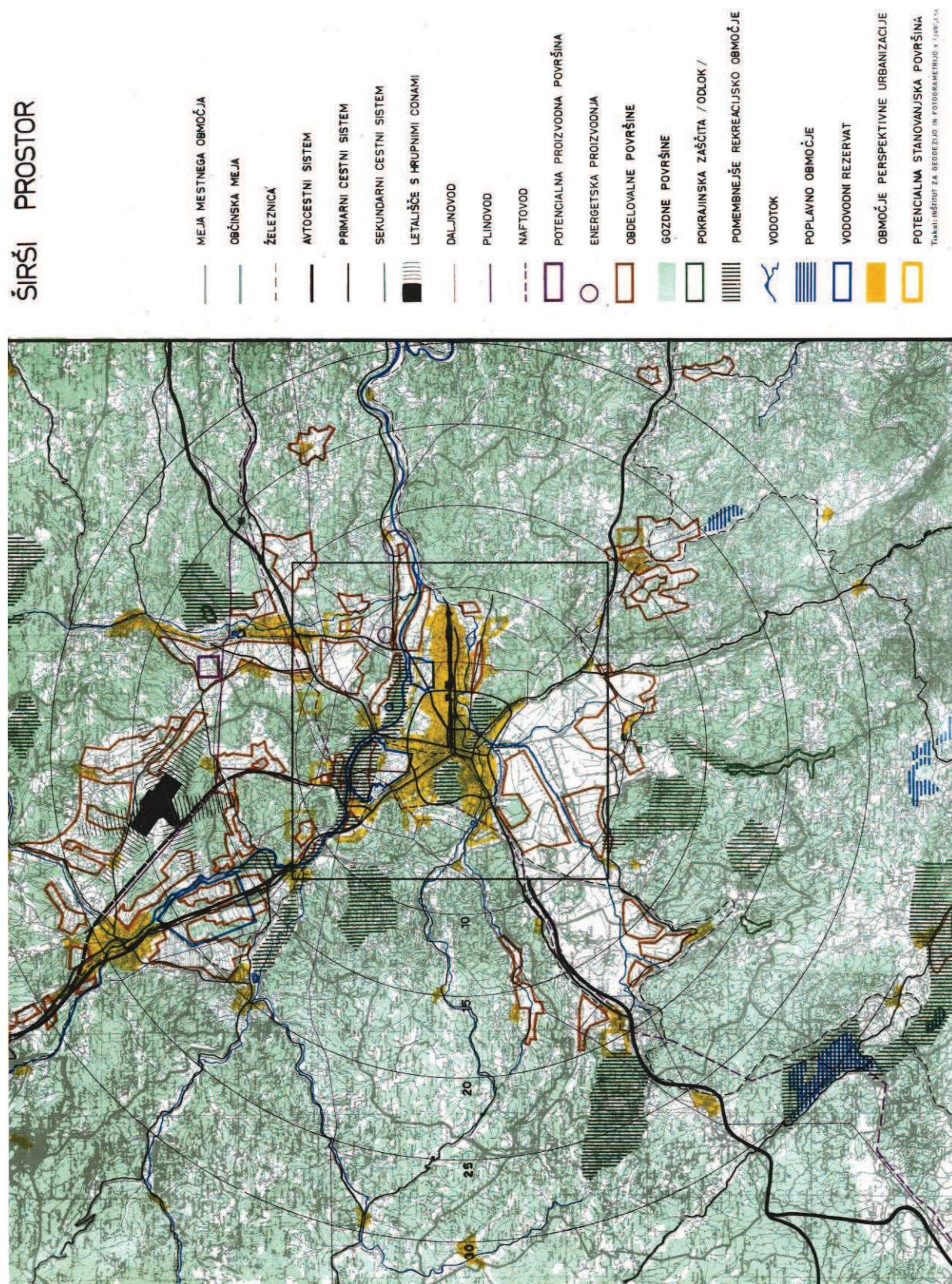
V širšem območju mestnega središča so poleg manjših izrazito stanovanjskih kompleksov in površin z odrejenim namenom, površine pretežno mešanega pomena.

Za gradnjo stanovanj je v obdobju 1964 – 2000 predvidena izgradnja povprečno 3200 stanovanj letno, kar je za 47 % več, kot je bilo povprečje do leta 1963. Pojem osnovne urbanistične organizacije je soseska, ki je bila prej sinonim za stanovanjsko skupnost, zdaj pa bo sinonim za krajevno skupnost. Vodilna norma za sosesko je dosegljiva razdalja za pešca, dostopnost postaj javnega prometa, prisotnost šole, vrtca, trgovine, obrata družbene prehrane in osnovnega zdravstvenega varstva.

Skladno z načrtom je predvideno, da naj Ljubljana obdrži značilnost mesta v zelenju, kar omogočajo že naravni pogoji. Ohrani in razvija naj se prodor zelenih klinov, širijo naj se parkovne in ostale zelene površine v mestu in ustvarjajo nove tudi v strnjem zazidanem območju ter sanirajo obstoječe površine, uredi naj se zelene in rekreacijske površine ob vodotokih ter uredi ozelenitev vzdolž glavnih mestnih cest. Osrednje javne zelene površine v mestu so Tivoli z Rožnikom, Grad in del Golovca.

Za šport in rekreacijo je predvidenih kar veliko površin. Le-te naj bi bile namenjene: otroškim igriščem v stanovanjskih naseljih; športnim igriščem in telovadnicam pri osnovnih šolah in gimnazijah; večjim parkom ali rezervnemu zaledju za starejše občane; letnimi in zimskimi kopališči po posameznih krakih; sankališčem, smučiščem in drsališčem po posameznih krakih, camping prostoru v širšem mestnem območju. Obstaja program centralnih športnih naprav (za mestno in regionalno območje): centralni športni park na Ježici, športni park v Tivoliju, športni park ob Vilharjevi cesti, strelišče, kolesarsko dirkališče, avtodrom in dirkališče za speedway, hipodrom, večstezno parketno kegljišče (bowling), smučarske skakalnice (85 m, 50 m in 70 m – le-ta z umetno maso) na Šišenskem hribu, tekmovalna proga z žičnico za slalom in naprave za umetno zasneževanje (Šišenski hrib, Golovec, Šmarna gora), veslanje na mirnih vodah (Ljubljana, jezera ob Savi), veslanje na divjih vodah (Tacen), športno letališče s stezo 1200 m (Kleče ali drugje).

Slika 21: Zasnova širšega prostora.



Vir: Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljane, 1965.

Centralne površine so razdeljene v dve veliki skupini: trgovsko – poslovno območje in administrativno – upravno in kulturno območje. Takšnih površin je okoli 140 ha, ki bi normativno zadoščale za predvideno število prebivalstva (360.000). Možna razširitev centralnih funkcij obstaja vzdolž sedanje Slovenske in Dunajske ceste ter Parmove in Celovške proti severu.

V cestno prometnem omrežju sta predvideni primarni ( glavne mestne ceste = vpadnice so štiripasovne in obodna cesta mestnega jedra - dvopasovna) in sekundarni cestni omrežji (vzdolžne in prečne ceste med posameznimi deli mesta). Predviden je avtocestni sistem. Pri planiranju cestnih in parkirnih površin, je predvideno eno osebno vozilo na družino (s 3 druž. člani), torej naj bi imela Ljubljana z okrog 360.000 prebivalci okoli 115.000 osebnih vozil. Uvedena je zahteva po zagotovitvi normativno ugotovljenega števila parkirnih mest pri gradnji v ožjem središču in v stanovanjskih predelih (25 m<sup>2</sup> na parkirno mesto). Razvoj mestnega in primestnega javnega prometa je usmerjen v povečanje prog in podaljšanje prog na glavnih mestnih vpadnicah ter v postopno uvajanje vzporednih in dopolnilnih prog.

V železniškem prometu je predvidena postopna graditev: osrednje potniške postaje Ljubljana na sedanjem mestu, in z razširjenim sodobnim programom in izpeljavo tovornih tirov ob severnem robu postaje; odstavnega kolodvora; osrednje tovarne postaje v Mostah s skladišči za kosovne pošiljke in napravami za pretovarjanje; osrednje ranžirne postaje v Zalogu; modernizirane potniške postaje Zalog s priključki k industriji; osrednje lokomotivske postaje v Mostah. Predvidena je tudi graditev nove industrijske postaje ob kamniški progi in opustitev postaje Šiška in vseh pomožnih železniških obratov ter izvedba izven nivojskih prehodov (podvozi-nadvozi) cest primarnega in sekundarnega mestnega cestnega sistema.

Leta 1964 je bilo zgrajeno letališče na Brniku, katerega pa je potrebno dobro povezati s cestnim omrežjem.

Tabela 8: Predvidena poraba komunalnih storitev v gospodinjstvu v letu 2000 glede na leto 1964.

Storitev	1964	2000
Oskrba z vodo	150 l/dan/prebivalca	300 l/dan/prebivalca
Odvoz smeti in odpadkov	0,8 m <sup>3</sup> /prebivalca /leto	1 m <sup>3</sup> /prebivalca /leto
Električna energija	2400 kWh/leto	4500 kWh/leto
Plin	587 Nm <sup>3</sup> /gospodinjstvo	2000 Nm <sup>3</sup> /gospodinjstvo
Toplota	neznano kcal/h	1600 kcal/h

Vir: GUP, 1965, str.31.

Glede na povečevanje porabe vode, še posebno, če se bo povišala na 300 l/dan na prebivalca v gospodinjstvu, bo potrebno zgraditi več novih vodnih črpališč in poiskati nove vire, ker obstoječa količina podtalnice na območju takratnih črpališč, ne bo zadostovala za vse potrebe. Obstoječa črpališča so tri: Kleče (12 vodnjakov), Hrastje (3 vodnjaki) in Šentvid (2 vodnjaka).

Odvajanje in čiščenje odpadnih voda je eden večjih mestnih problemov. Vodovodno sekundarno omrežje meri nad 318 km, sekundarno kanalizacijsko omrežje pa le 178 km oz. 56 % dolžine vodovodnega omrežja. Hitrejša izgradnja kanalizacijskega omrežja je ena glavnih nalog mesta. Sem spada tudi gradnja zbiralnikov odpadnih voda; gradnja čistilne naprave kapacitete od 400.000 do 500.000 enot populacijskega ekvivalenta v območju Zaloga; gradnja kanalizacijskega omrežja na vseh mestnih površinah, kjer že stojijo stavbe, ki pa še niso priključene na kanalizacijsko omrežje.

V tistem času ni imela Ljubljana nobenega neposrednega vira električne energije, oskrbovala se je le iz slovenskega energetskega sistema. Celotna poraba električnega toka v Ljubljani v letu 1964 je znašala 285.616 MWh, od tega je bilo 42,7 % oz. 121.884 MWh porabljene elektrike v gospodinjstvih. Predvidena poraba električne energije v letu 2000 v gospodinjstvih je 525.000 MWh, to je okrog 4500 kWh letno na gospodinjstvo. Glede na gospodinjstvo porabo in ostale porabnike, bi bilo potrebno zagotoviti mestu med 1,5 mio in 1,7 mio MWh električne energije letno. Povprečna letna poraba na prebivalca v letu 2000 naj bi znašala od 4300 do 4800 kWh. Za pokritje tako velikih potreb, je treba zagotoviti zadostno proizvodnjo in racionalen dovod električne energije od virov do kraja porabe. Predvidena je mestna toplotna (je v gradnji od leta 1961), obstaja možnost druge toplotne, razmišljali pa so tudi o jedrski elektrarni v bližini Ljubljane. Potrebno bo tudi povečati proizvodnjo oz. dovod plina v Ljubljano, saj naj bi v letu 2000 potrebovali skupno okrog 270 mio Nm<sup>3</sup> plina, od tega bi bila poraba gospodinjstev 180 mio Nm<sup>3</sup> (90.000 priključenih gospodinjstev s povprečno porabo 2000 Nm<sup>3</sup> letno). V letu 1964 je znašala količina proizvedenega plina v Ljubljani 7,5 mio Nm<sup>3</sup>, od tega so ga skoraj 55 % porabila gospodinjstva, 44 % pa industrija in obrt. Zgradili naj bi EKK- Velenje (Energokemični kombinat Velenje – ni bil realiziran) in položili plinovod za oskrbo Ljubljane. S toplotno energijo naj bi v letu 2000 oskrbeli okrog 200.000 prebivalcev s povprečno porabo 1600 kcal/h/prebivalca. Da bi to uresničili, bi morali imeti nekaj toplotnih s skupno močjo okrog 320 Gcal/h samo za prebivalce, tu ni všteta poraba toplote v industriji. Prva toplotna, ki je še v gradnji, naj bi imela kapaciteto 105 Gcal/h, kar pomeni, da bi potrebovali vsaj še dve ali tri toplotne, ki bi lahko stale za Bežigradom, v Šiški ali na Viču.

Kljub temu, da je predvideno znižanje smrtnosti, je potrebno povečati centralno pokopališče Žale. Ugotovili so, da bi obstoječa površina pokopališča, ob tedanjem načinu pokopavanja, zadoščala le do konca leta 1969 (pri približno 470 novih grobov letno). Predvideno je bilo, da se z letom 1970 ukine pokopavanje na obstoječem pokopališču, ker bo že polno zasedeno; da se uredi nove parkovno urejene površine za pokopališče na zahodni strani Tomačevske ceste; da bo do leta 1970 zgrajen krematorij.

Spomeniško varovani kompleksi so bili razdeljeni na dve glavni skupini: v prvi skupini so vaška naselja v okolici Ljubljane (npr. Savlje, Sneberje, Dobrunje, Štepanja vas, Bokalce, Gunclje, Šentvid itd.); v drugi skupini pa so spomeniški predeli v urbaniziranih območjih, kot so se izoblikovali do leta 1945 (npr. staro mestno jedro, Zelena jama, graščina Podturn na Kodeljevem, spomeniki ob žici okupirane Ljubljane, Gramozna jama, Žale itd.). Varovalni režim velja tudi za zelene površine, pri katerih izstopajo: Golovec, Grad, Rožnik, Šišenski hrib, rekreacijski pas ob Savi, Ljubljansko barje.

V širšem prostoru Ljubljanskega mestnega območja so predvidena nekatera pomembna razvojna območja:

- trikotnik Ljubljana – Domžale – Medvode = najbolj neposredni širši poselitveni okvir,
- območje Podgorica – Dolsko – Domžale = predvidena velika koncentracija energetskih naprav,
- prostor s središčema na Vrhniki in Grosupljem,
- prostori sedanjih in prihodnjih komunikacijskih koridorjev s stičiščem v Ljubljani,
- prostori v območju med Domžalami in Kamnikom = lokacije za umestitev zmogljive avtomatizirane industrije.

Na področju kmetijstva je potrebno zavarovanje kmetijskih obdelovalnih površin, saj naj bi precejšen del le-teh postal bodoča naseljitvena površina.

### **4.3. Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986 – 2000**

Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986 – 2000 je bil izdelan v prvi polovici osemdesetih let 20. stoletja, sprejet pa leta 1986 (UL SRS št. 11/86). Veljavnost plana je bila podaljšana preko leta 2000 z dopolnitvijo Zakona o planiranju v prehodnem obdobju (UL RS 85/00). Postopek priprave od strokovnih podlag do javne razprave in sprejetja dokumenta je dobil krajši vzdevek Ljubljana 2000 (Prostorska zasnova, 2002.)

Najpomembnejša zakonska podlaga za plan sta bila dva zakona: Zakon o sistemu družbenega planiranja in o družbenem planu SR Slovenije (UL SRS, št. 1/80) iz leta 1980 in Zakon o urejanju prostora (UL SRS, št. 18/84) iz leta 1984 (Dolgoročni plan..., 1986).

Strokovna podlaga za izdelavo plana so bile Smernice za pripravo dokumentov »Ljubljana 2000« (UL SRS, št. 18/82) (Dolgoročni plan..., 1986).

Načrt so izdelali in sprejeli po metodologiji družbenega planiranja. Vseboval je tudi urbanistično zasnovo Ljubljane. Zaradi njegovih grafičnih ponazoritev ga štejemo za drugi povojni urbanistični načrt Ljubljane. Dosledno je spoštoval načela in metodologijo družbenega planiranja, tj. načelo soodvisnosti in interaktivnosti gospodarske, socialne, ekološke in prostorske komponente razvoja v skupni razvojni projekciji. Bil je bolj razvojna politika kot plan (v smislu ustavne definicije planiranja – zaradi dolgoročnosti) (Tepina, 1996).

#### **4.3.1. Cilji dolgoročnega razvoja občin in mesta Ljubljane**

Najpomembnejši je temeljni dogovor o ključnih predpostavkah in skupnih interesih dolgoročnega razvoja, le-ti naj bi bili: nadaljni razvoj lokalne samouprave, razvoj proizvodnih sil in mednarodna delitev dela, učinkovito odpravljanje razlik v možnostih za zaposlovanje, delo in bivanje občanov; krepitev družbenega in gospodarskega položaja in rasti življenjske ravni delavcev in občanov; zmernejše naraščanje števila prebivalcev, smotnejše prostorsko urejanje in varstvo okolja, razvoj in krepitev obrambne sposobnosti, varnosti in družbene samozaščite. Glavni nosilci razvoja so: industrija, trgovina, kultura in znanost (Tepina, 1996; Dolgoročni plan..., 1986).

Načrt Ljubljana 2000 daje prostorski kategoriji regija prednost pred kategorijo mesta (Tepina, 1996). Velik delež dnevnih migrantov naj bi se zmanjšal, saj je predviden skladnejši regionalni razvoj, ki določa Ljubljani postopni prenos določenega števila delovnih mest v središča občin izven Ljubljane (Dolgoročni plan..., 1986).

#### 4.3.2. Razvojni okviri oz. izhodišča

Povzeto po Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljana za obdobje 1986-2000 , 1986.

Izdelana je bila projekcija prebivalstva do leta 2001 na podlagi leta 1981.

Predvideni sta zmernejša rast in priseljevanje prebivalstva. Število prebivalcev v ljubljanskih občinah naj bi se povečalo za okoli 50.600 prebivalcev, tj. iz 349.439 v letu 1981 (320.962 stalnih in 28.477 začasnih) na okoli 400.000 leta 2000 (374.800 stalnih in 25.200 začasnih) do leta 2010 pa na skupno približno 430.000 prebivalcev.

Tabela 9: Predvideno število prebivalcev v mestu Ljubljana po petletjih v obdobju 1981 – 2001.

	1981	1986	1991	1996	2001	Prirast 1981-2001
Stalno prebivalstvo	321.000	338.600	350.700	362.700	374.800	53.800
Začasno prebivalstvo	28.500	27.500	26.800	26.000	25.200	- 3.300
Skupaj	349.500	366.100	377.500	388.700	400.000	50.500

Vir: Dolgoročni plan..., 1986, str.851.

Tabela 10: Predvideno število prebivalcev po občinah in v mestu Ljubljana leta 1986 in leta 2000.

Občina	1986	2000	Prirast 1986-2000
Bežigrad	69.550	74.000	4.450
Center	39.330	41.500	2.170
Moste-Polje	72.240	79.000	6.760
Šiška	94.880	103.000	8.120
Vič-Rudnik	90.100	102.500	12.400
Skupaj mesto	366.100	400.000	33.900

Vir: Dolgoročni plan..., 1986, str.911.

Največje povečanje števila prebivalcev je predvideno v občini Vič- Rudnik, saj je ta občina najmanj razvita in tam načrtujejo večje število novih stanovanj in novih delovnih mest.

Tabela 11: Predvideno število delovnih mest po občinah in v mestu Ljubljana leta 1986 in leta 2000.

Občina	1986	2000	% letne stopnje rasti	Prirast 1986-2000
Bežigrad	36.250	39.900	0,6	3.650
Center	64.750	66.000	0,1	1.250
Moste-Polje	31.000	35.000	0,8	3.900
Šiška	40.350	44.000	0,6	3.650
Vič-Rudnik	22.000	35.100	3,2	13.100
Skupaj mesto	194.350	220.000	0,8	25.650

Vir: Dolgoročni plan..., 1986, str.912.

Delež zaposlenih prebivalcev Ljubljane glede na število stalnega prebivalstva v letu 1981 znaša okoli 48,3 %, do leta 2000 na bi narasel na približno 51 %.

Leta 1981 je bilo v Ljubljani okoli 41.200 dnevni delovnih migrantov (21,8 % vseh zaposlenih), leta 2000 naj bi jih bilo 28.000 (12,7 % vseh zaposlenih).



Z razvojem gospodarstva je predvidena sprememba strukture dejavnosti po sektorjih. Sekundarne dejavnosti naj bi imele zelo močno vlogo v procesu urbanizacije vsaj do leta 1990. Postopoma naj bi se krepila terciarni in kvartarni sektor, k temu naj bi pripomogla rast produktivnosti in avtomatizacije v industriji, ki povzroči zmanjšanje potrebe po delovni sili v industriji. Predvidena je razporeditev novih delovnih mest po občinah s postopno izravnavo gostote prebivalstva z gostoto delovnih mest po posameznih območjih; temu naj bi bila prilagojena struktura zaposlenih v sektorjih dejavnosti, usmeritev v prestrukturiranje gospodarstva, graditev novih proizvodnih zmogljivosti, komunalna opremljenost, prometna dostopnost, policentrična zasnova poselitve in razvoja omrežja naselij in mest v območju ljubljanskih občin v širšem prostoru.

#### 4.3.3. Dejavniki dolgoročnega razvoja občin in mesta Ljubljane

Povzeto po Dolgoročni plan..., 1986.

V obdobju 1986 – 2000 naj bi znašala povprečna letna stopnja rasti družbenega proizvoda v Ljubljani 3,3 %. Cilj gospodarskega razvoja Ljubljane je v zmanjševanju razlik v razvitosti med posameznimi območji in intenzivno reševanje razvojnih problemov v gospodarsko najmanj razvitem južnem delu Ljubljane. Da bi zagotovili hitrejši razvoj tega območja, naj bi opredelili enotne cene za odkup, pripravo in opremljanje stavbnih zemljišč s komunalnimi napravami. Tako bi južnemu delu Ljubljane omogočili ureditev obsežnih proizvodnih površin (industrijskih con – npr. Dolgi most, Lavrica, Škofljica).

Z izenačevanjem cene komunalno opremljenega zemljišča naj bi zagotovili usmerjanje stanovanjske gradnje in enakomerno obremenitev kupcev stanovanj s temi stroški. Usmerjena stanovanjska gradnja naj bi bila omogočena tudi v izvenmestnih območjih.

Na področju komunalnega gospodarstva naj bi imela prednost oskrba s pitno vodo in izgradnja kanalizacijskega omrežja.

Zagotovili naj bi tudi prevoz na delo in v šolo prebivalcem iz oddaljenih krajev, kar pomeni asfaltiranje cest, kjer so redne avtobusne povezave in širjenje mestnega in primestnega potniškega prometa.

Na nadaljni razvoj naj bi vplivale tudi določene omejitve in pogoji v prostoru, npr. vodovarstvena območja, varovalni gozdovi, gospodarsko pomembni gozdovi, varstveni režimi za kulturno in naravno dediščino ter obrambo. Dobrine in omejitve splošnega družbenega pomena, ki jih je potrebno varovati, obsegajo skupno okoli 40.870 ha površin. Ob upoštevanju zemljišč neprimernih za rast mesta in naselij, ostane le še okoli 7470 ha, večinoma v odročnih in prometno težko dostopnih območjih. Predvideno je, da naj bi po letu 2000 lahko širili poselitev na gradbeno zahtevnejše lokacije v pobočja in slabo nosilna tla (z ustrezno tehnologijo gradnje). Varovanje dobrin splošnega pomena in upoštevanje prostorskih in ekoloških pogojev usmerja razvoj Ljubljane v smotrnejšo uporabo obstoječega stavbnega sklada z dopolnitvami, zgostitvami, prenovo in rastjo tistih izvenmestnih naselij, ki bodo postopno prevzemala vlogo razvojnih središč širših območij ljubljanskih občin.

#### 4.3.4. Značilnosti dolgoročnega razvoja

Povzeto po Dolgoročni plan..., 1986.

V območju mestnega središča je predvideno preprečevanje ekstenzivne uporabe mestnih zemljišč, zaustavljanje koncentracije poslovnih in upravnih dejavnosti v središču mesta in postopna decentralizacija le-teh dejavnosti v širši prostor.

Mestno središče znotraj meja Fabianijeve krožne ceste in podaljšek središča proti severu ob Dunajski cesti do Plave lagune, je plan opredelil kot spomenik oz. kulturno dediščino s prostorskimi vrednotami, ki jih je mogoče samo dopolnjevati, dograjevati, prenavljati in vzdrževati v skladu z njegovo vlogo nosilca posebnih funkcij mestnega, regionalnega in republiškega značaja. Glavna naloga plana je izdelava razvojnega programa celovite prenove mestnega središča, ki vključuje izboljšanje bivalnega in delovnega okolja na različnih nivojih: gradbeno - tehničnem, komunalno - sanitarnem, socialnem, ekonomskem, programskem, kulturnem, prometnem in ambientalnem (Prostorska zasnova, 2002).

#### Stanovanja

V obdobju 1986 – 2000 je predvidena gradnja 32.000 stanovanj, to je letno 1800 – 2000 stanovanj. 70-75 % gradnje naj bi bilo večdružinske, 25-30 % pa enodružinske. Število članov v gospodinjstvu naj bi se manjšalo. Povprečna zasedenost stanovanja naj bi bila 2,8 stanovalca na stanovanje.

Tabela 12: Predvideno število novih stanovanj po občinah v obdobju 1986 – 2000.

Občina	Št. stanovanj
Bežigrad	4941
Center	2626
Moste-Polje	5599*
Šiška	7419
Vič-Rudnik	11342
Skupaj	31927

\* niso upoštevana potrebna rušenja (okoli 200 stanovanj)

Vir: Dolgoročni plan..., 1986, str.879.

#### Industrija

Za razvoj industrije je predvideno uvajanje razvojno intenzivnih proizvodnih programov, ki zahtevajo visoko avtomatizirano proizvodnjo in so hkrati energetske in surovinsko manj zahtevni ob maksimalnem upoštevanju varstva okolja in smotrni rabi prostora. Ti programi naj bi bili izvozno usmerjeni in konkurenčni na trgih razvitih držav.

Med razvojno prednostne dejavnosti sodijo: strojogradnja, računalniško vodenje procesa proizvodnje in naprav, proizvodnja električnih strojev in aparatov s poudarkom na elektroniki, robotiki, računalništvu, informatiki in komunikacijski tehnologiji, kemični industriji s farmacijo in biokemijo.

Družbeni proizvod ljubljanske industrije naj bi do leta 2000 rasel povprečno 4 % letno. Za nove proizvodne površine je v Dolgoročnem planu namenjeno 1200 ha površin, od tega je polovica še nepozidanih. Največji kompleksi prostih površin so v občini Vič-Rudnik. Predvidena je tudi sanacija dotrajanih, ekološko neprimernih industrijskih con.

Tabela 13: Predvidena struktura zaposlenih po sektorjih dejavnosti v ljubljanskih občinah leta 1986 in 2000.

Sektorji dejavnosti	Št. zaposlenih 1986	Št. zaposlenih 2000	Letna stopnja rasti	Prirast 1986-2000
Primarni	1.360	1.410	0,3	50
Sekundarni	80.720	90.200	0,8	9.560
Terciarni	69.630	79.550	0,9	9.980
Kvartarni	42.790	48.840	0,9	6.089
<b>Skupaj</b>	<b>194.500</b>	<b>220.000</b>	<b>0,8</b>	<b>25.679</b>
Skupaj brez migracij		192.000		

Vir: Dolgoročni plan..., 1986, str.912.

Število zaposlenih v ljubljanskih občinah v obdobju 1986-2000 naj bi se najbolj povečalo v terciarnem sektorju, to je za 9.980 novih zaposlenih in v sekundarnem sektorju za 9.560 zaposlenih. V primarnem sektorju naj bi se zaposlilo v istem obdobju le 50 ljudi.

Pospešili naj bi povezovanje trgovine, industrije in drobnega gospodarstva, pri čemer naj bi trgovina specializirala in usmerila v izvoz. V skladu z gradnjo prometnih komunikacij in razvojem poselitve naj bi usmerjali razvoj večjih oskrbnih središč in drugih centralnih dejavnosti.

#### Promet

Temelj prihodnjega mestnega sistema naj bi bil mestni javni promet s tremi različnimi prometnimi sredstvi. Osnovni nosilec naj bi bila moderna zmogljiva električna cestna železnica na lastnem vozišču (tramvaj). Zgradili naj bi obvoznice okoli mesta, parkirišče za tovornjake ob avtocesti in s tem izločili tranzitni promet iz mestnega območja. Uredili naj bi tudi sistem varnih kolesarskih poti in poti za pešce. S spodbujanjem in povečevanjem javnega prometa naj bi omejili uporabo osebnega avtomobila na mestnem območju in na regionalni ravni. Zgradili naj bi nova parkirišča in zvišali ceno parkirnine v mestnem središču. Prevoz blaga naj bi v čim večji meri preusmerili na železnico. Do leta 2000 naj bi postopno gradili železniški del potniške postaje Ljubljana in zgradili obvozne železniške proge Brezovica-Vižmarje-Črnuče-Šentjakob, pričeli naj bi z gradnjo nove hitre proge Jesenice-Ljubljana-Dobova (Zagreb).

#### Energetika

Prednostna razvojna naloga je varčevanje in zagotavljanje zadostnih količin energetskih surovin in energije. Temeljni sistemi oskrbe z energijo naj bi bili: daljinska oskrba s toplotno energijo, oskrba z zemeljskim plinom in oskrba z električno energijo. Do leta 2000 naj bi se moč toplotne porabe povečevala približno 25 – 30 MW letno. Pogoji za gradnjo novega toplarniškega vira je ekološko sanirana obstoječa toplarna. Sistem daljinske oskrbe z zemeljskim plinom naj bi v letu 2000 pokrival slabo četrtino vse potrebne energije na celotnem območju ljubljanskih občin, pri čemer ni upoštevana poraba zemeljskega plina za oskrbo s toplotno energijo. Potrebno je dokončati primarni plinovodni obroč okoli Ljubljane. Povprečna letna stopnja rasti odjema zemeljskega plina naj bi bila okoli 5 %. Do leta 1990 naj bi proučili možnosti izgradnje verige hidroelektrarn na Savi med Medvodami in Zalogom.

## Komunala

Prednostna naloga je zagotavljanje zadostnih količin pitne vode za vsa območja ob vsakem času, ob ekonomsko sprejemljivih načinih oskrbe ter hkratnem varovanju podtalnice. Potrebno je sanirati obstoječe vodne vire (npr. podtalnica Ljubljanskega polja, Lj. Barja) in zaščititi lokalne vodne vire, uresničiti vodnogospodarske rešitve za varstvo pred poplavami (porečje Gradašnice, Kamniške Bistrice, Iške, del mestne Ljubljanice), hidromelioracije ipd.

Zavarovali naj bi varstvene pasove območij vodnih virov na Ljubljanskem polju, Ljubljanskem barju in lokalne vodne vire.

Predvideno je komunalno opremljanje obstoječih in novih območij poselitve, industrijskih območij, gradnja centralne čistilne naprave in lokalnih čistilnih naprav, razširitev in posodobitev kanalskega sistema, gradnja kanalizacijskega omrežja na območjih zavarovanih vodnih virov.

Komunalne odpadke naj bi sortirali, uporabili kot sekundarne surovine, uvedli ločeno zbiranje nevarnih odpadkov. Za odlaganje komunalnih odpadkov je namenjena centralna sanitarna deponija Barje.

Do leta 2000 je predvideno pridobivanje pokopališnega prostora na novih površinah centralnega pokopališča Žale (28 ha), razširitev in dopolnjevanje drugih krajevnih pokopališč (npr. Sostro, Bizovik, Ig, Lesno Brdo itd.).

Uresničili naj bi programe za obnovo in razširitev zelenih površin (še posebno zelenih klinov ob vpadnicah), mestnih parkov, parkovnih gozdov, poti spomina in tovarištva okoli Ljubljane.

## Kmetijstvo in gozdarstvo

Kmetijstvo je predvideno kot gospodarsko učinkovita dejavnost, ki bo oskrbovala Ljubljano in izvažala presežke. Glavna usmeritev bo živinoreja z domačo krmo za pridelavo mesa in mleka. Pomembnejši poljedelski pridelki bodo krompir, koruza, zelenjava in krušna žita. V ravninskih predelih, na zemljiščih I. in II. kategorije, naj bi razvijali visoko produktivno in tržno usmerjeno poljedelstvo in govedorejo. V hribovitih predelih (40 % kmetijskih zemljišč) naj bi razvijali govedorejo. Predvidena je boljša izraba 10.000 ha mokrega sveta na Barju. Na pritokih Ljubljanice naj bi zgradili zadrževalnike in hidromeliorirali območja, kjer je to potrebno. Na Barju naj bi gojili koruzo, deteljo, vrtnine, zdravilna zelišča in jagodičevje (ameriške borovnice). Obsežnejša melioracije so predvidene na območju Nadgorice, Šentjakoba, Beričevega, ob Savi, Gameljščici in Vodica, ob Poljšku, Glinščici, Gračenic, v Zalogu, ob Konjščici, v Horjulski dolini, na območju Škofljice, Pijave Gorice, Notranjih Goric in Podpeči, Brezovice, na delu Gmajnic, na Brestu, ob Ižici in na drugih predelih Barja. Gozdove naj bi se ohranjalo, varovalo in urejalo, še posebno tam, kjer je večja možnost erozije, poplav, ugodnejšega vpliva na mikroklimatske razmere in rekreacijo .

### 4.3.5. Zasnova razvoja v prostoru

Povzeto po Dolgoročni plan..., 1986.

Zasnova dejavnosti v odprtem oz. naravnem prostoru naj bi bila organizirana skladno z naravnimi pogoji in krajinskimi značilnostmi prostora in drugimi pogoji za njegovo rabo. Dejavnosti v odprtem prostoru zajemajo kmetijstvo, gozdarstvo, vodno gospodarstvo, črpanje rudnin, turizem ipd.

Urbane dejavnosti naj bi bile usmerjene v okviru nadaljne poselitve v kombinacijo koncentrične, krakaste in policentrične organizacije, to je delno v obstoječe ožje sklenjeno mestno območje, delno vzdolž zvezdasto razporejenih krakov ob glavnih komunikacijah,

delno k naseljem v širšem prostoru Ljubljane, katere naj bi razvijali v regionalno pomembnejša lokalna in druga središča.

Na ožjem območju mesta naj bi zaokrožili pozidavo, predvsem pa pospešili prenovu. Omejili naj bi ekstenzivno rast sklenjenega mesta in vzpostavili sistem zelenih in parkovnih površin. Preprečevali naj bi nadaljno zgoščevanje novih delovnih mest v mestnem središču, umestili naj bi jih predvsem v južna območja mesta. Proste zelene površine med glavnimi mestnimi vpadnicami naj bi ohranili proste za potrebe kmetijstva in rekreacije.

V primestnih območjih naj bi prav tako nadaljevali zasnovo rasti mesta v krakih, tj. v sorazmerno ozkih pasovih stanovanjskih, proizvodnih in drugih zaposlitvenih območjih s spremljajočimi dejavnostmi v povezavi z javnim prometnim prevozom ob cestnih in železniških vpadnicah.

V izvenmestnem in regionalnem prostoru naj bi zgoščali poselitev v lokalnih razvojnih središčih ali v njihovi bližini. S tem naj bi zagotovili zaposlitev v manjših centrih na podeželju, preprečili nadaljno opuščanje kmetovanja v njihovem ruralnem zaledju. Tako bi na obrobju Ljubljane ohranili zemljišča za kmetijsko pridelavo in zmanjšali potrebe po razvoju večjih komunalnih sistemov v osrednjem mestu.

Omrežja naselij s funkcijami (naj bi krepili zaposlitveno in oskrbno vlogo teh središč):

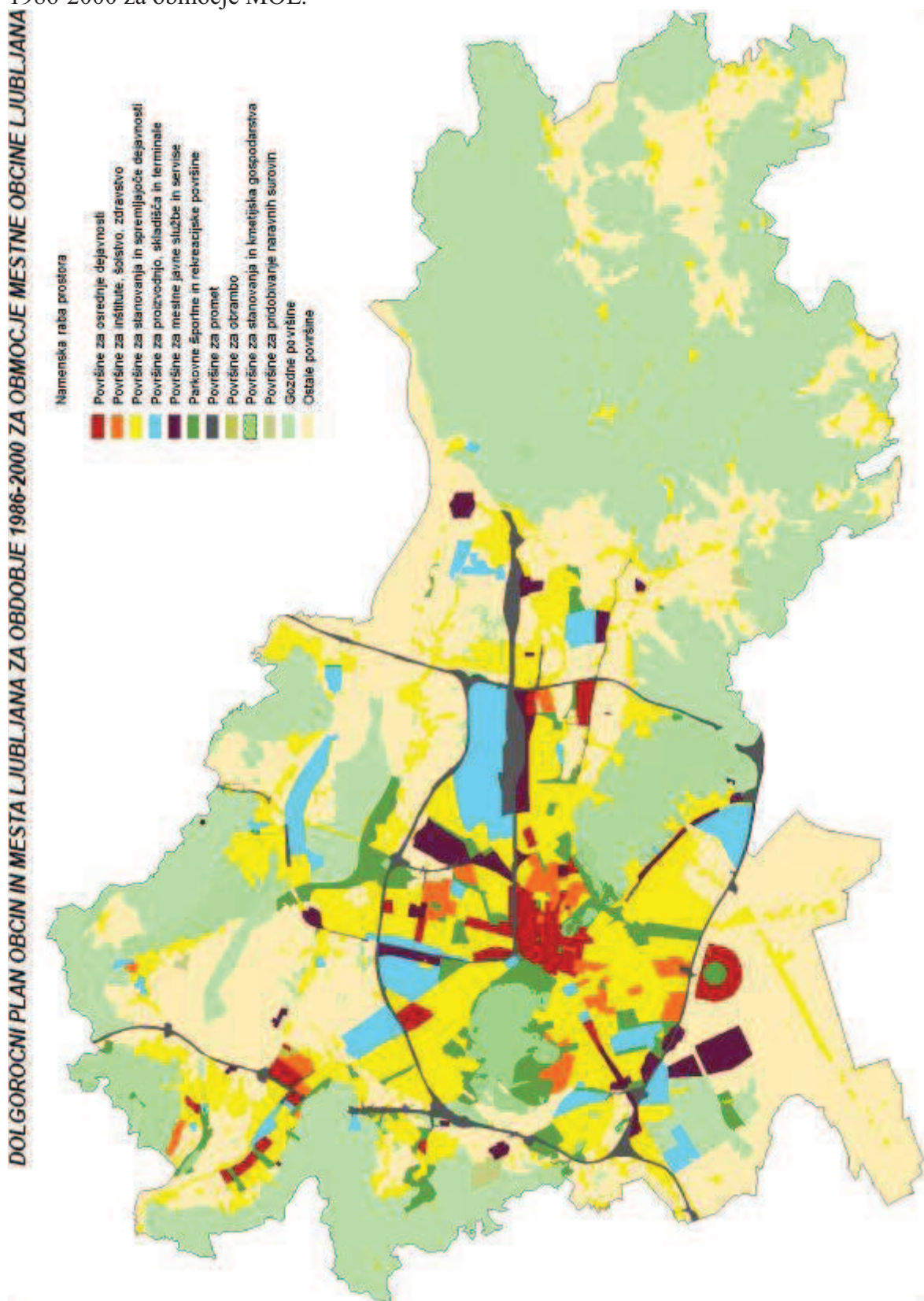
- regionalno in nacionalno središče – Ljubljana – zmernejše povečanje števila prebivalcev,
- pomembnejša lokalna središča –
  - a) v izvenmestnem območju Ljubljane z zaledjem do 10.000 prebivalcev – Vodice, Polhov Gradec, Horjul, Preserje-Kamnik-Podpeč, Ig, Velike Lašče,
  - b) v mestnem območju Ljubljane (izven strnjenegega območja mesta) – Gameljne, Podutik, Brezovica, Škofljica, Šentjakob, Črnuče,
  - c) v primestnem območju – Medvode, Šentvid, Polje,
- lokalna središča –
  - a) v izvenmestnem območju Ljubljane, kjer so pomembnejši lokalni centri preveč oddaljeni – Smlednik, Pijava gorica,
  - b) v mestnem območju Ljubljane – Tacen, Pirniče, Sora, Preska, Dobrova, Vnanje gorice, Notranje gorice, Lavrica, Sostro, Zalog, Dolsko, Dol, Ježica,
- manjša lokalna središča –
  - a) v izvenmestnem območju Ljubljane – Skaručna, Bukovica, Topol, Črni vrh, Šentjošt, Rakitna, Lipoglav, Prežganje, Besnica, Senožeti, Brest, Iška vas, Golo, Rob, Turjak,
  - b) v mestnem območju Ljubljane – Šmartno pod Šmarno goro, Senica, Goričane, Stanežiče, Vižmarje, Beričevo, Nadgorica, Savlje.

\* Mestno območje Ljubljane = ureditveno območje mesta Ljubljane = območje urbanistične zasnove Ljubljane.



## Zasnova namenske rabe prostora in urejanja prostora

Slika 23: Namenska raba prostora v Dolgoročnem planu občin in mesta Ljubljana za obdobje 1986-2000 za območje MOL.



Vir: Razlaga strokovnosti in zakonitosti postopka priprave OPN, 2010.

Zasnova namenske rabe prostora je opredeljena glede na naravne, kulturno-krajinske, poselitvene in druge značilnosti po šestih tipičnih krajinskih sistemih oz. tipih prostora ljubljanskih občin in za ureditveno območje mesta Ljubljane ter naselij mestnega značaja: Velike Lašče, Ig, Preserje-Kamnik-Podpeč, Horjul, Polhov Gradec in Vodice.

Urejanje prostora v ureditvenih območjih mesta Ljubljane in naselij mestnega značaja je opredeljeno z urbanističnimi zasnovami.

Tabela 14: Predvidena raba prostora po ljubljanskih občinah v letih 1986 in 2000 (v hektarih).

Namenska raba prostora oz. kategorija zemljišč	Bežigrad	Center	Moste-Polje	Šiška	Vič-Rudnik	Mesto-skupaj
Naselja in infrastruktura <sup>1</sup>						
1986	1.098	377	1.539	1.753	2.538	7.305
2000	1.349	377	2.210	2.430	3.889	10.255
Kmetijska zemljišča (A) <sup>2</sup>						
1986 <sup>4</sup>	1.528	0	2.662	3.161	2.676	10.027
2000	1.904	0	3.817	4.203	13.569	23.493
Kmetijska zemljišča (B) <sup>3</sup>						
1986 <sup>5</sup>	764	24	2.036	1.974	19.646	24.444
2000	247	24	429	601	7.625	8.926
Gozdne površine						
1986	1.031	85	8.426	8.004	28.006	45.552
2000	954	85	8.353	7.840	27.880	45.112
Zaraščajoče površine z gozdom <sup>6</sup>						
1986	30	0	293	349	1.039	1.711
2000	29	0	200	280	1.000	1.509
Neplodne površine <sup>7</sup>						
1986	187	12	272	309	335	1.115
2000	155	12	219	196	277	859
<b>Skupaj</b>	<b>4.639</b>	<b>498</b>	<b>15.228</b>	<b>15.550</b>	<b>54.240</b>	<b>90.154</b>

Vir: Dolgoročni plan..., 1986, str.912.

<sup>1</sup> VIII. Kategorija zemljišč: zazidane površine in površine, namenjene za graditev objektov in naprav.

<sup>2</sup> A – območja kmetijskih zemljišč: zemljišča I. in II. kategorije, melioracije in druga zemljišča, ki so namenjena za trajno kmetijsko rabo.

<sup>3</sup> B – območja kmetijskih zemljišč: vsa druga kmetijska zemljišča III., IV. in V. kategorije (njive, travniki, mokri travniki, strmine).

<sup>4</sup> Podatek za A – območja za leto 1986 obsega le zemljišča I. in II. kategorije.

<sup>5</sup> Podatek za B – območja za leto 1986 obsega zemljišča III., IV., V., VI. kategorije (brez zaraščajočih površin z gozdom).

<sup>6</sup> VI. kategorija zemljišč.

<sup>7</sup> VII. kategorija zemljišč.



Tabela 15: Raba prostora v območju urbanistične zasnove Ljubljane (namenska raba površin po občinah, v ha, v %).

Površina / občina	Bežigrad (ha)	%	Center (ha)	%	Moste-Polje (ha)	%	Šiška (ha)	%	Vič-Rudnik (ha)	%	Ljubljana (ha)	%
Za osrednje dejavnosti	64,7	1,4	121,8	24,2	22,2	0,4	66,5	1,2	72,7	0,8	347,9	1,2
Za stanovanja	637,0	13,7	47,5	9,4	820,2	13,8	1046,2	12,7	1364,3	14,7	3915,2	13,6
Za proizvodnjo, skladišča in terminale	166,2	3,6	4,6	0,9	344,7	5,7	280,8	3,4	286,4	3,1	1082,7	3,8
Za mestne javne službe in servise	91,6	2,0	4,1	0,8	111,3	1,8	7,6	0,1	147,5	1,6	362,1	1,3
Za inštitute, šolstvo, zdravstvo	63,3	1,3	46,2	9,2	78,5	1,3	79,6	0,9	133,2	1,4	400,8	1,4
<b>Zazidljive površine skupaj</b>	<b>1022,8</b>	<b>22,0</b>	<b>224,2</b>	<b>44,5</b>	<b>1376,9</b>	<b>30,0</b>	<b>1480,7</b>	<b>18,3</b>	<b>2004,1</b>	<b>21,6</b>	<b>6108,7</b>	<b>21,3</b>
Za promet	325,2	7,0	134,5	26,7	591,9	9,8	602,5	7,4	844,4	9,2	2498,5	8,7
Za gozd	1281,3	27,5	30,1	5,9	2654,9	44,3	3971,1	48,4	2569,8	27,8	10507,2	36,7
Za trajno kmetijsko rabo (A)	1505,1	32,3	0	0	869,7	14,5	1362,1	16,6	381,5	4,1	4118,4	14,4
Druge zelene in obdelovalne površine (B)	290,3	6,2	36,5	7,3	257,9	4,3	380,1	4,6	3181,5	33,9	4106,3	14,4
Za pridobivanje naravnih surovin	0	0	0	0	14,7	0,2	54,2	0,7	12,5	0,1	81,4	0,3
Parkovne, športne, rekreacijske površine	177,9	3,8	70,1	14,0	121,4	2,0	214,3	2,6	272,2	2,9	855,9	3,0
Vodotoki	55,4	1,2	7,4	1,6	115,8	1,9	114,2	1,4	38,8	0,4	331,6	1,2
<b>Nezazidljive površine skupaj</b>	<b>3310,0</b>	<b>71,0</b>	<b>144,1</b>	<b>28,8</b>	<b>3297,1</b>	<b>67,2</b>	<b>5163,1</b>	<b>74,3</b>	<b>5198,7</b>	<b>69,2</b>	<b>20000,8</b>	<b>70,0</b>
<b>Površina območja urbanistične zasnove</b>	<b>4658,0</b>	<b>100</b>	<b>502,8</b>	<b>100</b>	<b>6003,2</b>	<b>100</b>	<b>8179,2</b>	<b>100</b>	<b>9264,8</b>	<b>100</b>	<b>28608,0</b>	<b>100</b>
<b>Površina ureditvenega območja občine v GUP</b>	<b>2456,0</b>		<b>508,0</b>		<b>4814,0</b>		<b>3521,0</b>		<b>6417,0</b>		<b>17716,0</b>	

Vir: Dolgoročni plan..., 1986, str.913.

Dolgoročni plan je temeljil na nekaterih neuresničenih predpostavkah. Demografska prognoza je predvidevala, da bo število prebivalcev Ljubljane do leta 2001 naraslo na 400.000, v letu 2001 pa jih je bilo okoli 270.000. Tem prognozam so bile prilagojene tudi razvojne površine mesta. Na uresničevanje Dolgoročnega plana je precej vplival Zakon o varstvu kmetijskih zemljišč iz leta 1987, ki je mnoge urbanizaciji namenjene površine, prekvalificiral nazaj v kmetijske površine. Tako so mnoge zamisli ostale neuresničene, ena glavnih kritik je usmerjena v nesposobnost sledenja razvojnim težnjam oz. v uveljavitev posameznih javnih interesov vse do izvedbe (Prostorska zasnova, 2002).

Po letu 1991, ko se je spremenil ustavni sistem in je bilo odpravljeno družbeno planiranje, je postajal Dolgoročni program s svojo deklarativno usmerjenostjo in skromno izvedbeno močjo, vedno večja ovira v urejanju prostora. Zato so bile večkrat spremenjene sestavine in določila plana, ki so sčasoma dodobra načele izhodiščno zasnovo Ljubljane 2000 (Prostorska zasnova, 2002).

#### **4.4. Občinski prostorski načrt Mestne občine Ljubljane (OPN MOL)**

Novi prostorski načrt Ljubljane je bil izdelan leta 2007, dopolnjen 2009, potrjen pa 2010. Načrt velja do leta 2027.

Dokument je nadomestil Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986 do 2000 ter več kot sto prostorskih izvedbenih aktov. Sestavljen je iz Strateškega prostorskega načrta in Izvedbenega prostorskega načrta.

Zakonska podlaga je bil Zakon o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. 33/07, 70/08 – ZVO-1B in 108/09) (Odlok o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ljubljana – strateški del, 2010).

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana (OPN MOL SD – strateški del) določa izhodišča, cilje in zasnovo prostorskega razvoja občine, usmeritve za razvoj poselitve in za celovito prenavo, za razvoj v krajini, za določitev namenske rabe zemljišč in prostorskih izvedbenih pogojev ter zasnovo gospodarske javne infrastrukture na območju Mestne občine Ljubljana. Strateški prostorski načrt obvezuje predvsem Mestni svet, Mestno upravo in druge nosilce javnih funkcij, da sprejeto strategijo z nadaljnjimi akcijskimi programi, podrobnimi prostorskimi načrti in drugimi ukrepi v pristojnosti občine tudi izvajajo (Novi prostorski načrt Ljubljane, 2009).

Izvedbeni prostorski načrt Mestne občine Ljubljana (OPN MOL ID – izvedbeni del) je neposredna pravna podlaga za vse posege v prostor mestne občine. Njegovi osnovni nalogi sta, da določa območja in pravila ravnanja, s katerimi se vzpostavlja in varuje javni interes. Izvedbeni prostorski načrt določa območja podrobne namenske rabe prostora, prostorske izvedbene pogoje ter območja, za katera bodo izdelani občinski podrobni prostorski načrti (OPPN). Po sprejetju odloka OPN MOL ID bo na pretežnem območju občine začel veljati enoten prostorski izvedbeni akt, ki bo podlaga za pripravo projektov za pridobitev gradbenega dovoljenja (Novi prostorski načrt Ljubljane, 2009).

V izdelavo novega prostorskega načrta, strokovnih podlag in sestavin strateškega in izvedbenega načrta je bilo skozi več let vključeno veliko število strokovnjakov. Dokumenta, ki sta dana v javno razgrnitev, sta rezultat usklajevanja različnih interesov in pričakovanj, razvojnih usmeritev, strokovnih rešitev, prostorskih danosti in okoljskih omejitev. Posamezne rešitve v dokumentih niso avtorski predlogi. OPN MOL SD je izdelal Urbanistični inštitut Republike Slovenije, OPN MOL ID pa Ljubljanski urbanistični zavod s številnimi zunanjimi sodelavci (Novi prostorski načrt Ljubljane, 2009).

Za potrebe preveritve posameznih zasnov in rešitev je bilo treba izdelati tudi Okoljsko poročilo (OP) za strateški in izvedbeni načrt. Obe je izdelalo podjetje Oikos. V okoljskem poročilu je ocenjeno, ali rešitve, predvidene v strateškem in izvedbenem prostorskem načrtu, prispevajo k izboljšanju stanja v okolju oz. ali bi imele negativne vplive na okolje. V primerih negativnih vplivov so v okoljskem poročilu predpisani t. i. omilitveni ukrepi, ki jih je treba izvesti pri nadaljnjem načrtovanju in urejanju prostora (Novi prostorski načrt Ljubljane, 2009).

Strokovna podlaga za izdelavo novih prostorskih aktov občine je bila leta 2002 sprejeta Prostorska zasnova MOL, ki na strateški ravni opredeljuje prostorski razvoj občine. Določa glavno razmestitev dejavnosti in rabe prostora, pomembne sisteme infrastrukture, zlasti prometa, varovanje dediščine, naravnih in drugih dobrin. Izdelana je bila z vključevanjem širšega kroga strokovnjakov in prebivalcev (Šašek Divjak, 2008).

Del priprav za novi prostorski načrt je bila Vizija Ljubljana 2025 v kateri so pogled na razvoj mesta lahko izrazili strokovnjaki in laiki, torej je bila v načrtovanje vključena tudi širša javnost. Vodja projekta je bil urbanist prof. Janez Koželj. Problem vizije je, kako uskladiti realne izvedljive načrte in utopične ideje, vse to pa je dobrodošlo pri zbiranju idej in videnju prostorskega razvoja mesta. Ključna vrednota vizije je sonaravno urejanje mesta (kakovostno življenje prebivalcev, vzdržna uporaba energije, čim manjše obremenjevanje okolja, Ljubljana – vrtno mesto). V viziji so prednostni projekti: poglobitev železnice z izgradnjo potniškega centra in logističnega terminala ter izgradnja štirih vodnih elektrarn Srednja Sava z obsežnimi vodnimi in parkovnimi ureditvami (Vizija Ljubljana 2025, 2007).

OPN MOL SD vsebuje več glavnih sklopov: izhodišča, cilje, zasnovo prostorskega razvoja, usmeritve za določanje namenske rabe, zasnovo gospodarske javne infrastrukture, urbanistično in arhitekturno oblikovanje.

Izhodišče OPN MOL SD je sodobno načrtovano mesto, ki se trajnostno razvija, rešuje že nastale probleme z nadgradnjo in prenovo že urbaniziranih območij, sanacijo razpršene gradnje in degradiranih površin. Eno od izhodišč je tudi vloga Ljubljane v evropskem prostoru, njena strateška lega na križišču V. in X. panevropskega prometnega koridorja s povezavo z Jadranskim morjem (Šašek Divjak, 2008).

Cilj OPN MOL SD je skladen prostorski razvoj, pri katerem je potrebno kakovostno nadgraditi že urbanizirana območja; sanirati razpršeno gradnjo in neustrezno izrabljene površine; dopolniti družbeno in gospodarsko infrastrukturo; racionalno širiti poselitev, kjer je to nujno potrebno; spodbujati trajnostno rabo prostora z upoštevanjem načel racionalne rabe prostora, učinkovite rabe energije, spodbujanja uporabe javnega mestnega prometa in ohranjanja zelenih površin (Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).

Temeljni strateški cilj je razvoj Ljubljane v slovensko prestolnico kot moderno mesto z bogato zgodovinsko dediščino, mesto umetnosti, kulture in znanja, varno, zdravo in zeleno mesto (Šašek Divjak, 2008).

Ključni elementi prostorskega razvoja so varovanje, nadgradnja in razvoj kakovosti urbanega okolja ter identitete mesta oz. razvoj trajnostnega mesta (Šašek Divjak, 2008) .

#### 4.4.1. Zasnova prostorskega razvoja MOL

Poglavje 4.4.1. je povzeto po Odloku o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

##### 4.4.1.1. Območje urbanističnega načrta

Slika 24: Območje urbanističnega načrta.



Vir: Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Meja Urbanističnega načrta poteka na jugu, zahodu in severu po meji MOL, na vzhodu pa po mejah naselij po Registru prostorskih enot (Geodetska uprava RS): Gabrje pri Jančah, Vnajnarje, Besnica, Zagradišče, Sadinja vas, Podmolnik in Orle.

V območje Urbanističnega načrta so vključena naslednja naselja: Ljubljana, Podgrad, Dvor, Medno, Rašica; Spodnje, Srednje in Zgornje Gameljne, Stanežiče, Toško Čelo, Črna vas (del naselja) in Lipe.

#### 4.4.1.2. Demografske in okoljske osnove načrta

Ljubljana je po velikosti srednje veliko evropsko mesto, z okoli 267.000 prebivalcev. Demografski problemi so predvsem zmanjševanje števila prebivalcev zaradi izseljevanja v sosednje občine, majhna rodnost in staranje prebivalstva. Od leta 1995 do leta 2005 je MOL izgubil 17.463 prebivalcev oz. povprečno 1.588 prebivalcev na leto. Projekcija prebivalstva za leto 2027 predvideva 250.000 prebivalcev, kljub 1000 priseljencem letno. Zato je cilj zagotoviti boljše razmere za bivanje in delo, s tem zaustaviti izseljevanje, posebno mladih družin. Dejansko je v Ljubljani precej več prebivalcev, saj je treba upoštevati tudi več kot 50.000 študentov, okoli 12.000 prebivalcev z začasnim prebivališčem in veliko število dnevnih delovnih migrantov (okoli 70.000) in dnevnih šolskih migrantov. Tako je med tednom v mestu skoraj 400.000 prebivalcev (Šašek Divjak, 2008; Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).

Temelj načrtovanja je trajnostni razvoj, zato je ureditev prostora usmerjena v ohranjanje naravnih danosti. Omejitve pri poselitvi so varovana območja gozdov, kakovostne kmetijske površine, varstveni pasovi vodnih virov, poplavna območja itd. Pomembna sta tudi dobra prevetrenost mesta in dostop do naravne krajine v krajinskih parkih in zaledju (Šašek Divjak, 2008).

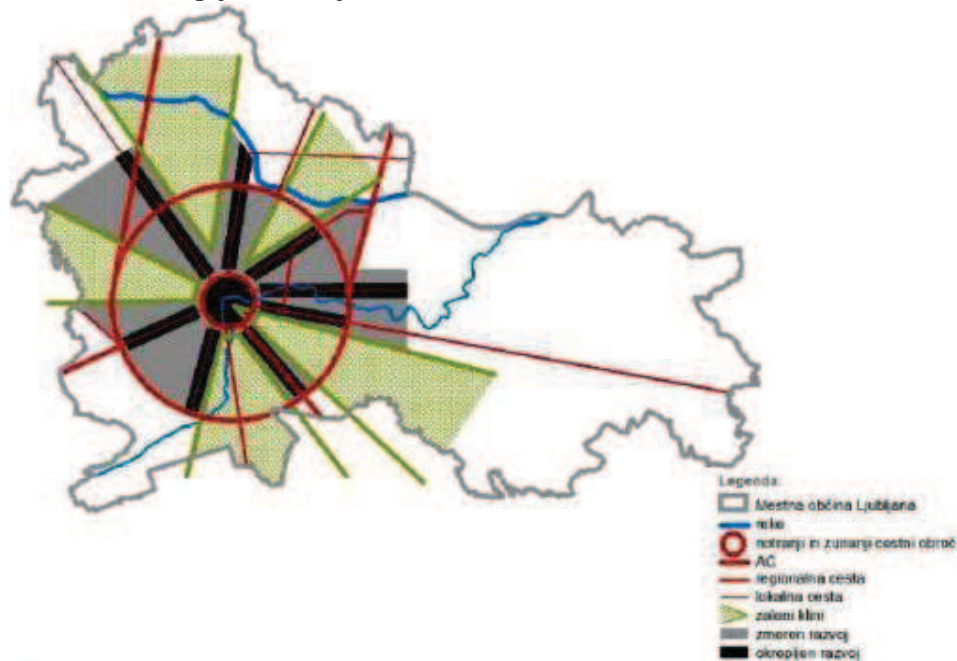
#### 4.4.1.3. Zasnova poselitve

Za regionalni razvoj mesta je značilna krakasta oz. zvezdasta oblika. Širša ljubljanska aglomeracija se razvija v somestje, zato je upoštevan skladen razvoj celote. Razvoj je predviden po načelu decentraliziranega zgostitvenega modela poselitve, ki vključuje razvijanje strnjenelega mesta z zgodovinskim jedrom (prenova mestnih površin z izboljšavo urbanega tkiva), na suburbaniziranih območjih pa dekoncentrirano zgoščevanje ob poteh javnega potniškega prometa, zlasti tirnega.

V mestu je ohranjena kombinacija koncentričnega in krakastega modela (znotraj avtocestnega obroča), s poudarjenim razvojem ob vpadnicah in z vmesnimi zelenimi klini.

V obmestnem prostoru so predvidene dopolnitve krakastega modela z gradnjo novih koncentričnih povezav med kraki in zgoščevanje poselitve ob postajališčih javnega potniškega prometa (Šašek Divjak, 2008; Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).

Slika 25: Okrepljen razvoj mesta ob krakih.



Vir: Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Upoštevana je bila mnogosrediščnost mesta, kjer se enakomerno razporejene funkcije medsebojno prepletajo (delo, bivanje, rekreacija, promet). V osrednjih območjih je značilna mešana raba površin (ne več consko planiranje), kjer se povezujejo različne vsebine: družbena, poslovna, oskrbna in stanovanjska (Šašek Divjak, 2008).

#### 4.4.1.4. Koncept prostorskega razvoja MOL

Zasnova organizacije prostora je narejena za tri značilna območja MOL: kompaktno mesto, območje obmestja in hribovito zaledje.

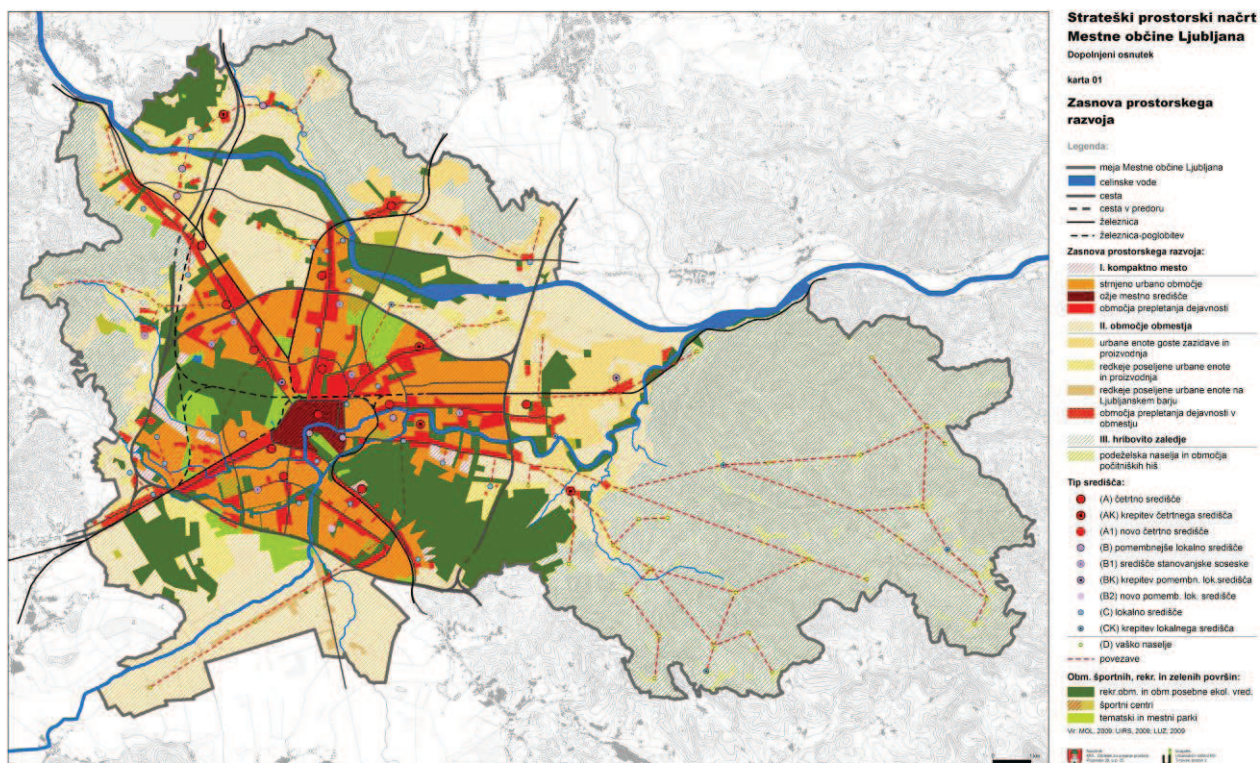
Kompaktno mesto sestavljajo območja strnjene poselitve, predvsem znotraj avtocestne obvoznice in območja večjih gostot pozidave v zaledju vpadnic zunaj obvoznice (npr. Dravljje, Ježica). Model krakastega mesta je dopolnjen z novimi razvojnimi kraki. Štajerski krak se razvija ob Šmartinski cesti, Dunajska cesta v povezavi z Barjansko cesto dobi pomen mestne magistrale, proti vzhodu mesta se razvijata kraka ob Zaloški in Litijski cesti. Vzporedno se širi središče mesta proti severu, jugu in vzhodu. Za strnjeno urbano območje z osrednjimi mestnimi predeli je predviden razvoj s prenovo, revitalizacijo in transformacijo na obstoječih urbanih površinah.

V območju obmestja se stikajo urbana, kulturna in naravna krajina. To je prostor hitrih sprememb, večjih pritiskov na poselitev, večjih problemov povezanih s suburbanizacijo (razpršeno gradnjo, slabim izkoristkom prostora, neorganizirano gradnjo nizke gostote). V tem območju je predvidena racionalna raba prostora z zgostitvami poselitve znotraj sedanjih zazidalnih površin, preprečevanje in sanacija razpršene gradnje, širitev poselitve, kjer je to potrebno. Nekaj primerov naselij v obmestju: Šentvid, Polje, Črnuče, Podutik, Stanežiče, Tomačevo, Ježa, Podgorica, Zalog, Vevče, Gameljne, Sostro, Bizovik, Črna vas itd.

Hribovito zaledje sestavljajo redkeje poseljena območja: Polhograjsko hribovje, Šmarna gora, Rašica, Dobeno in Posavsko hribovje. Nova poselitev je predvidena v območju naselij, kjer je potrebno najprej izkoristiti proste in slabo izkoriščene površine (zapolnitve, zaokrožitve, prenove vaških jeder). Pri odprti krajini se povečujeta ekološka in socialna funkcija

(rekreacijska, izletniška, turistična) (Šašek Divjak, 2008; Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).

Slika 26: Zasnova prostorskega razvoja.



Vir: Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

#### 4.4.2. Usmeritve za prostorsko urejanje

##### 4.4.2.1. Usmeritve za razvoj poselitve

Prednostna območja prenove (degradirana območja zaradi gospodarskih, tehnoloških in socialnih sprememb – npr. Tobačna, Rog, Cukrarna), zgoščevanje poselitve znotraj že urbaniziranih območij, nova razvojna območja in širitve poselitve (kjer je to za razvoj MOL potrebno) in sanacija razpršene gradnje ter preprečevanje nove (sanacija poteka z zgoščevanjem stanovanj in infrastrukturnim opremljanjem), dopolnitev javne infrastrukture, prepoved novogradenj na poplavnih območjih (Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).

Za realizacijo OPN MOL SD sta predvideni dve fazi izvedbe ureditev: prva etapa do leta 2020, druga etapa od leta 2021 do 2027 (Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).

#### 4.4.2.2. Usmeritve za urbanistično in arhitekturno oblikovanje

Ohranjanje in krepitev obstoječih prostorskih naravnih in kulturnih vrednot mesta in širšega prostora MOL, ki ustvarjajo identiteto ter potenciale za kakovosten razvoj mesta in kakovostno bivanje v njem (Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).

Ključna težišča prostorskega razvoja so varovanje, nadgradnja in razvoj kakovostne strukture mesta Ljubljane kot celote in posameznih karakterističnih območij (Šašek Divjak, 2008).

OPN MOL SD obravnava razpoznavno strukturo mesta na treh različnih ravneh: na ravni obmestja (ohranitev in krepitev krakastega razvoja mesta), na ravni kompaktnega mesta in na ravni mestnega središča. Na ravni kompaktnega mesta je predvidena ohranitev in krepitev radiocentričnega morfološkega modela mesta s koncentrirano pozidavo ob krakih in ohranitev zelenih klinov med njimi ter prenova karakterističnih mestnih območij. Na ravni mestnega središča je predvidena ohranitev in dograditev obstoječega morfološkega modela, ki je sestavljen iz koncentričnega mestnega jedra med Grajskim gričem in Ljubljano ter iz ortogonalnega mesta med njim in notranjim cestnim obročem.

Osnovni elementi razpoznavne strukture mesta so: karakteristična območja, povezovalne strukture in velike krajinske strukture.

Karakteristična območja so prednostna območja celovite prenove. To so območja kulturnih spomenikov in druge kulturne dediščine (npr. srednjeveško mestno jedro, srednjeveška predmestja in primestne vasi, mestne četrti iz 19. stoletja, itd.). Povezovalne strukture so sistemi ulic, trgov, parkov, vodotokov in Pot spominov in tovarštva (PST), ki povezujejo pozidana območja v mestno tkivo na ravni obmestja, kompaktnega mesta in mestnega središča. Velike krajinske strukture so območja krajinskih parkov in kulturne krajine, kjer je treba varovati krajinsko zgradbo in pomembne sestavine narave in kulturne dediščine (Grajski grič z Golovcem, Janče, Orle, Rožnik, Šišenski hrib v povezavi s Polhograjskim hribovjem in Ljubljansko barje) (Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010; Šašek Divjak, 2008).

Pomembna cilja pri oblikovanju in urejanju mesta sta varovanje in izboljšanje ključnih pogledov in silhete mesta. Potrebno je varovati silhueto mestnega središča znotraj notranjega cestnega obroča in značilne poglede na Ljubljanski grad. Nove višinske dominante naj bi bile koncentrirane na vstopih v mesto (predvsem z avtocestnega obroča), na vstopnih trgih v mestno središče, v lokalnih središčih ob vpadnicah, na območjih primernih za gradnjo višjih objektov (v severnem in severovzhodnem delu kompaktnega mesta) (Šašek Divjak, 2008).

##### 4.4.2.2.1. Zasnova omrežja odprtih javnih površin

Cilj je ustvariti povezano in pregledno mrežo kakovostnih odprtih javnih prostorov na celotnem območju MOL, ki bodo za vse enako dostopni, varni, dobro vzdrževani in zagotoviti programsko osmišljene in raznolike javne prostore ter izoblikovati značaj glavnega mesta.

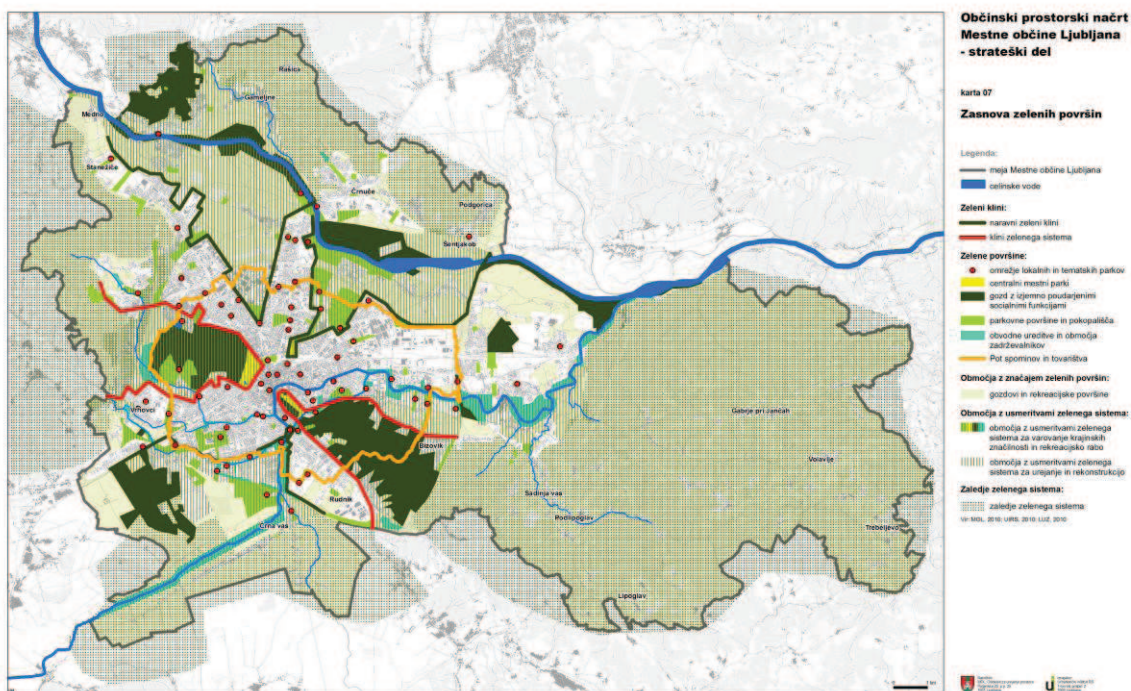
Osnovni tipi odprtih javnih prostorov so: območja, linijski prostor in posamezne lokacije. Sistem javnih odprtih prostorov sestavljajo žarkaste povezave iz središča v zaledje (npr. v obsavski prostor, Šmarno goro, Barje) in krožne povezave med njimi (npr. obstoječa PST in nova sklenjena povezava ob vodotokih – Sava, Ljubljana, Gruberjev prekop, Špica, Gradaščica, Glinščica in povezave med njimi). Javni prostori se zgoščajo proti mestnemu središču. Sestavni deli le-tega so tudi rekreacijska (npr. Golovec, Šišenski hrib) in programska območja (npr. živalski vrt) (Šašek Divjak, 2008; Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).



#### 4.4.2.2.2. Zasnova zelenih površin mesta

Povzeto po Odloku o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Slika 27: Zasnova zelenih površin.



Vir: Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Zelene površine soustvarjajo podobo mesta in so eden ključnih potencialov za visoko kakovost bivanja v njem.

Najpomembnejša cilja sta ohranitev in ureditev vseh petih zelenih klinov mesta, ki povezujejo središče Ljubljane z zaledjem in so pomembni klimatski koridorji mesta (omogočajo prevetrenost mesta).

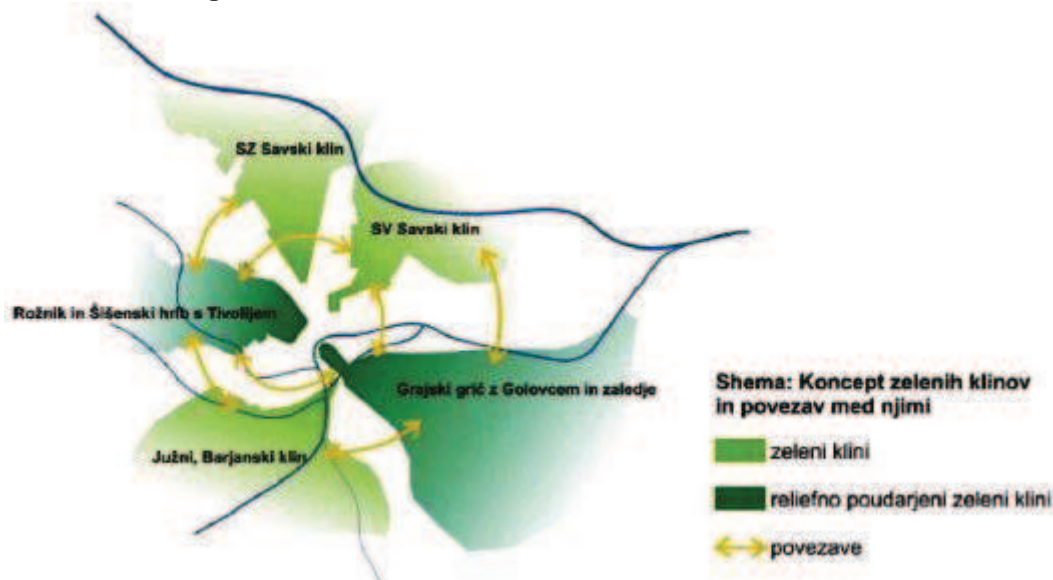
Ostali cilji so: ureditev dobre dostopnosti in enakomerne razporejenosti zelenih površin; vzpostavitev in ureditev obvodnih potez; razvoj rekreacijsko-izletniških potencialov na območju MOL in vzpostavitev sistema dobre javne dostopnosti teh območij; zagotoviti ustrezno klimatsko, bivalno in ekološko kakovost v urbanem okolju; vzpostavitev zelenih površin na degradiranih površinah; omejiti pozidavo robov večjih zelenih površin; ohranjati obstoječe naravne retencijske in poplavne površine.

Zeleni klini so:

- Rožnik in Šišenski hrib s Tivolijem – območje je razglašeno za krajinski park, prav tako tudi Polhograjski Dolomiti, ki predstavljajo rekreacijsko in naravno zaledje klina,
- Grajski grič z Golovcem – v zaledju se navezuje na Orle in Janče,
- Barjanski klin – obsega severno območje Ljubljanskega barja in prodira proti središču mesta ob reki Ljubljanici, kjer se zaključa na območju Špice. Območje sotočja Ljubljanice in Ižice je namenjeno tematskemu parku – kolišču, na barju je pa predvidena Barjanska učna pot.

- Severozahodni savski klin – obsega območje odprtega prostora mesta od Športnega parka Ljubljana oz. industrijskega območja Litostroj vse do Save in preko nje do Šmarne gore in Rašice. Predstavlja potencial za trajnostni razvoj mesta kot klimatski koridor in kot prostor povezav v pomembna rekreacijska območja.
- Severovzhodni savski klin – s Severnim mestnim parkom Navje se zajeda globoko v mestno središče, del klina so tudi osrednje mestno pokopališče Žale, športni objekti v Stožicah, obsežnejša območja kakovostnih kmetijskih zemljišč (Sneberski prod).

Slika 28: Koncept zelenih klinov.



Vir: Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Predvidena je vzpostavitev omrežja parkov. Centralni mestni parki so: Tivoli, Grajski grič (del), Severni mestni park Navje, park Zvezda, Park slovenske reformacije, Miklošičev park. Ostale parkovne ureditve mestnega pomena so: Koseški bajer – naravoslovni park, park Špica, Park Šmartinska, Botanični vrt na Ižanski cesti, novi botanični in živalski vrt, ureditev sotočja Save, Ljubljanice in Kamniške Bistrice. Predvideni novi rekreacijski parki so: Savski park, Južni park, Barjanski park in Zajčja dobrava in lokalni parki v petminutni peš dostopnosti.

Pomemben del zelenega sistema predstavljajo poteze vodotokov: Save, Ljubljanice (z Gruberjevim prekopom), Glinščice, Gradaščice in Malega Grabna. Najpomembnejša velikopotezna krožna povezava je PST, ki ima kulturnozgodovinski značaj. Na PST naj bi se navezale ureditve lokalnih in tematskih parkov.

Zasnova zelenih površin mesta vključuje tudi območja zelenih površin v drugih namenskih rabah, npr. gozdne in kmetijske površine, katere so pomembne zaradi morfoloških značilnosti ali ekološke vrednosti. Ker se nahajajo v območju zelenih klinov, veljajo zanje določene usmeritve varovanja in urejanja. V primeru opustitve primarnih rab, se tem območjem spremeni namembnost v rekreacijska območja.

#### 4.4.2.2.3. Zasnova krajinskega urejanja

Povzeto po Odloku o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Za potrebe krajinskega urejanja sta obmestni prostor in hribovito zaledje MOL razdeljena v štiri krajinske sisteme oz. tipe:

- a) Obsavski prostor z zaledjem – obsega višje savske terase in ravan Ljubljanskega polja; velik del tega prostora je vodovarstveno območje, to je tudi območje glavnih prezračevalnih koridorjev. Potrebno je omejiti razvoj poselitve v tem območju. Predvidene so akumulacijske zajezitve savskih elektrarn. V tem območju je predviden krajinski park Zajčja dobrava in predlagana sta krajinska parka Šmarnogorski krajinski park in Krajinski park Dobeno.
- b) Ljubljansko barje – je razglašeno za krajinski park. Potrebno je ohranjati in razvijati primarno rabo zemljišč. Rabo prostora je treba prilagoditi hidrološki funkciji območja, naravni dinamiki poplavljanja in potresni nevarnosti zaradi izrazito neugodne sestave tal.
- c) Posavsko hribovje – prednost pri urejanju ima zaledje Besniške doline in Janč. Razvoj primarne rabe prostora (kmetijstvo) bo pospešeno usmerjen v večfunkcionalno rabo (razvoj turizma in rekreacije).
- d) Polhograjsko hribovje – da bi ohranili značilnosti tradicionalne ruralne krajine, je potrebno rekonstruirati obstoječe vasi in samotne kmetije, nove posege pa usmerjati na zunanje robove pobočnih polic.

#### 4.4.2.2.4. Kmetijske in gozdne površine

Povzeto po Odloku o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Vloga kmetijskih površin je izrazito večnamenska, zato je potrebno ohranjati kmetijska zemljišča in pridelovalni potencial tal, varovati kmetijska zemljišča pred onesnaževanjem in spremembo rabe, vzdrževati in oblikovati kulturno krajino. Treba je ohranjati poseljenost in možnosti za kmetijsko proizvodnjo, zagotoviti čim boljše samooskrbo prebivalstva, ohranjati tradicionalna pridelovalna območja in izdelati nov koncept obravnave vrtičkov.

Kmetijska zemljišča, ki so trajno namenjena kmetijski rabi se nahajajo v Gameljnah, Podgorici, Nadgorici, na Sneberskemrodu oz. okolici Zadobrove in v pasu, ki se razteza od Hrušice prek Bizovika, Dobrunj, Sostrega do Kašlja oz. Zaloga. Nekaj takšnih območij je še okoli Kamne Gorice, Kozarij ter v Gobovški in Besniški dolini.

Območja zmerne ustreznosti za kmetijsko pridelavo zaradi slabših naravnih možnosti se nahajajo v območju Podutika, Brda in v Posavskem hribovju.

Območja kmetijskih zemljišč z omejitvami, ki so povezane predvsem z vodovarstvenimi predpisi, poplavnimi območji, Naturo 2000, kulturno dediščino ipd., so na območjih južno od Save med Mednim in Poljem ter ob Glinščici in na Barju.

Območja za vrtičkarstvo je potrebno opredeliti v OPN MOL ID. Ustrezna območja bi lahko bila večja območja na prehodu mesta v njegovo rekreacijsko in naravno zaledje ter manjša območja med urbanim predelom v kombinaciji z drugimi mestnimi zelenimi površinami. Vrtičkarska območja morajo biti opredeljena kot posebna namenska raba in enotno urejena in opremljena.

Pri gospodarjenju z gozdovi je treba upoštevati razvojno – varovalni koncept. Temeljna cilja sta ohranitev gozdov in skrb za njihov trajnostni razvoj ter ohranitev naravnega okolja in ekološkega ravnotežja v krajini. Na območju MOL prevladujejo večnamenski gozdovi. Varovalni gozdovi so na Grmadi in Šmarni gori, v Zajčji dobravi in v okolici Kašlja, Javorja in Prežganja. Gozdovi s posebnim namenom imajo izjemno poudarjeno funkcijo (npr. raziskovalno- gozdni rezervat, socialno – rekreacijsko, turistično, ipd.). Na vzhodni meji MOL leži 11ha velik gozdni rezervat Jazbine. Nekaj primerov gozdov s posebnim namenom: Rožnik, Šišenski hrib, Golovec, Grajski grič, Šmarna gora, Grmada, Straški hrib, Koseški boršt, Bokalce, Zajčja dobrava itd.

#### 4.4.3. Usmeritve za določitev namenske rabe zemljišč

Območja za osnovno namensko rabo zemljišč so bila določena na podlagi usmeritev za razvoj poselitve, razvoj v krajini in zasnove gospodarske javne infrastrukture. Delijo se na: stavbna, kmetijska, gozdna, vodna in druga zemljišča. Pri zasnovi namenske rabe je bil prednostno obravnavan razvoj poselitve na območjih notranjega razvoja mesta in celovite prenove, ki obsegata skupno 74 % predvidenih poselitvenih površin do leta 2027. Območje širitev naselij pa obsega 26 % teh površin (Šašek Divjak, 2008).

Tabela 16: Osnovna namenska raba zemljišč.

Stavbna zemljišča	8648 ha	31,5 %
Kmetijska zemljišča	7531 ha	27,4 %
Gozdna zemljišča	11284 ha	41,0 %
Vode	20 ha	0,1 %
Ostala zemljišča	14 ha	
Površina MOL	27.497 ha	100 %

Vir: Šašek Divjak, 2008.



#### 4.4.3.1. Stanovanja

V zadnjih letih je bilo zgrajenih okoli 900 stanovanj letno, načrtovano pa je povečanje gradnje na približno 2000 stanovanj letno. V obstoječih stanovanjskih območjih so predvidene sanacije, zgotovitve in prenove (npr. Rakova jelša, Galjevica – zgotovitve in sanacije; fizična prenova objektov in urejanje odprtega prostora v soseskah zgrajenih pred letom 1990) (Šašek Divjak, 2008).

Območja rekonstrukcije oz. spremembe namembnosti so vsa degradirana urbana območja, kjer so tudi načrtovana stanovanja (npr. Parmova ulica, Šmartinska ulica, Tobačna tovarna, Avtomontaža in Slovenijavino v Šiški, bivša IMP in Avtoobnova za Bežigradom). Večja območja novih stanovanjskih površin so: Hrušica (severno od Litijske ceste), Stanežiče, Stožice, Škofovi zavodi, Podgorica, Novo Polje, Sneberje, Ilovica, Gameljne).

Počitniške hiše oz. stanovanja so predvidena predvsem v hribovitih delih Posavskega in Polhograjskega hribovja.

V vseh novih večjih stanovanjskih soseskah je predvidena zagotovitev stanovanj za starejše osebe (oskrbovana stanovanja in domovi), ki naj bi obsegala okoli 10 – 15 % skupnega števila stanovanj v soseski. Predvidene površine za to gradnjo so: v Tacnu, Murglah, na Cesti na Poljane, v Stanežičah, pri Škofovih zavodih, v Šiški, Dravljah, na Bokalcih, Brdu, v Podutiku, Črnučah, na Šmartinski cesti itd. (Odlok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010; Šašek Divjak, 2008).

Tabela 17: Gradnja stanovanj – število vseh dokončanih stanovanj po letih (1995 – 2009).

Leto	Št. stanovanj
1995	282
1996	420
1997	529
1998	404
1999	341
2000	926
2001	803
2002	1.219
2003	1.235
2004	901
2005	1.312
2006	465
2007	1.602
2008	1.561
2009	830

Vir: Statistični letopis Ljubljane 2010.

(<http://www.ljubljana.si/si/ljubljana/ljubljana-v-stevilkah/statisticne-publikacije/> avg.2011)

#### 4.4.3.2. Centralne dejavnosti in omrežje družbene javne infrastrukture

Povzeto po Odloku o občinskem prostorskem načrtu..., 2010; Šašek Divjak, 2008.

Centralne dejavnosti vključujejo oskrbne, storitvene in družbene dejavnosti. Med oskrbne dejavnosti spadajo trgovine in tržnice. V storitvene dejavnosti (osrednje dejavnosti) so uvrščeni državna in javna uprava, pošte, banke, hoteli, kinodvorane, gledališča, knjižnice in sejmišča. Družbeno javno infrastrukturo sestavljajo zdravstvene, izobraževalne, verske, kulturne in športne ustanove.

Centralne dejavnosti so koncentrirane v mestnem središču, v središčih naselij in ob mestnih vpadnicah. V območjih mešanih dejavnosti se v omenjenem prostoru nahajajo različne komplementarne in nemoteče dejavnosti. Mešanje raznovrstnih dejavnosti (stanovanja, delovna mesta, prostočasne dejavnosti) omogoča boljšo dostopnost do le-teh, izboljša privlačnost mestnih območij in kakovost bivanja ter zmanjšuje avtomobilski promet.

Predvidena je širitev centralnih dejavnosti osrednjega mestnega dela v območje notranjega cestnega obroča v smeri Šiške (Spodnja Šiška), južnega Bežigrada do Samove in Topniške ulice, Vodmata in Most ter Poljan do Kodeljevega.

Nekaj primerov predvidenih širitev centralnih dejavnosti:

- razvoj univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana in medicinske fakultete – za ta namen je rezervirano celotno območje Zaloške ceste, Njogoševe ulice, Šmartinske ceste, Jenkove ulice, Vodmata, območje Vojne bolnišnice in Malenškove ulice;
- razširjeno območje biotehniškega središča na Brdu (pod Rožnikom), predvsem za naravoslovno tehniške fakultete;
- predvideni športni centri: Stožice (športna dvorana, stadion, rekreacijske površine), Podutik (pokriti smučarski center), Sava (vodni športi), Trnovsko predmestje (vodni zabaviščni center z olimpijskim bazenom in golf center), Center urbanih športov (skating, bmx ipd.);
- predvideni športni parki: Bežigrad, Črnuče, Kodeljevo, Zalog, Ježica, hipodrom, Rudnik, Krim, Tivoli, Ljubljana – Šiška, Ilirija – Šiška, Svoboda – Vič;
- kulturne dejavnosti: gradnja knjižnice NUK II, gradnja Prirodoslovnega muzeja (Biološko središče), center sodobnih umetnosti v prenovljeni tovarni Rog, različni kulturni centri na Metelkovi, kulturno – poslovni center Kolizej;
- verski objekti: cerkev v Bizoviku in džamija ob Parmovi ulici;
- Cukrarna – center državne, pokrajinske in občinske uprave.

Slika 30: Predvidene širitve v skladu z OPN MOL 2010 (oranžna območja) in degradirana urbana območja v letu 1998 (roza območja).



Vir : Rožič in sod., 2008.

Večje površine namenjen širitvi so v vzhodni polovici Ljubljane. V Mostah ob železnici so namenjene proizvodnim dejavnostim, pod Golovcem območjem stanovanj, v Zalogu je načrtovan prometno-logistični terminal in industrijska območja, na severovzhodnem delu ob Brnčičevi ulici in v bližini Nadgorice v smeri Trzina sta načrtovani gospodarsko-poslovni coni, na jugovzhodnem delu na Ilovici je prostor namenjen stanovanjski gradnji, na jugozahodu gospodarski coni Sibirija in gradnji RCERO (Regionalni center za ravnanje z odpadki) Barje, na severozahodnem delu pa večinoma stanovanjski gradnji.

#### 4.4.3.3. Proizvodne dejavnosti

Zasnova območij za proizvodnjo opredeljuje:

- območja *gospodarskih con* – namenjena obrtnim, skladiščnim, prometnim, trgovskim, poslovnim in proizvodnim dejavnostim – npr. Sibirija (med avtocesto na jugu in potokom Mali graben na severu – za razvoj storitvenih dejavnosti), Nadgorica (območje ob regionalni cesti Ljubljana – Domžale in ob železnici – za razvoj pretežno poslovnih dejavnosti),
- območja za *proizvodnjo in distribucijo energije* – termoelektrarna toplarna Moste, toplarna Šiška, elektroenergetske transformatorske in napajalne postaje,
- območja za *industrijo in tehnološke parke* – tehnološki park Brdo (proizvodne, storitvene in raziskovalne dejavnosti brez obremenjujočega vpliva na okolje), tehnološki park Litostroj (proizvodne in storitvene dejavnosti s procesi uvajanja nove visoke tehnologije); za razvoj industrije sta predvideni dve območji – Zalog II (med ranžirno postajo Zalog in Zaloško cesto – za proizvodnjo) in Zalog III (med cesto do centralne čistilne naprave in območjem Koto – za razvoj prometno intenzivnih proizvodnih dejavnosti),
- *prometno logistični terminal* – med ranžirno postajo in proizvodno cono Zalog III – ima neposredni dostop na avtocestno omrežje

(Odllok o občinskem prostorskem načrtu..., 2010).



#### 4.4.3.4. Promet

Povzeto po Odloku o občinskem prostorskem načrtu..., 2010; Šašek Divjak, 2008.

Najpomembnejši cilji so: omejevanje osebnega avtomobilskega prometa v mestnem središču in posameznih conah z gosto poselitvijo; povečana uporaba javnega potniškega prometa (JPP) z ureditvijo prestopnih točk iz osebnega avtomobila na JPP, vključno s sistemom parkirišč (P&R); skrajšanje potovalnih časov in poti s hkratnim zmanjševanjem emisij v prometu; izboljšanje prometne varnosti; odprava križanja z železniško progo v istem nivoju; dopolnitev obstoječe cestne mreže z manjkajočimi odseki cest (npr. povezava Roška cesta – Njegoševa cesta, severna vpadnica Tomačevo – Žale, predor pod Golovcem za povezavo Rudnika in Kajuhove ceste, povezave med Litijsko, Letališko in Bratislavsko cesto, predor pod Rožnikom za povezavo med Drenikovo in Koprsko cesto, nov priključek avtoceste s podaljškom Koprške ceste na Barje, razširitev avtocestnega obroča na 6 pasov itd.).

Posodobitev in dograditev sistema železniških prog in železniškega vozlišča naj bi omogočila, da postane železnica osnovna nosilka vseh vrst transportov (potniških in blagovnih) v mednarodnih okvirih in regiji. Zasnova ljubljanskega železniškega vozlišča predvideva potek prog pod terenom v območju mestnega središča in potniške postaje, v enem ali dveh nivojih, pri čemer bi bila proga za tovorni promet ločena od tiste za potniški promet; nova proga za tovorni promet bi potekala zahodno od Rožnika, med Vičem in Šentvidom v predoru, od Šentvida dalje naj bi potekala nova proga mimo Brnika do Kranja, obstoječe proge naj bi ohranile svoj potek, le da bi bile namenjene regionalnemu potniškemu prometu; predvidena je nova regionalna povezava do Vrhnike in zgraditev dodatnih postajališč v okviru prestopnih točk.

Izboljšanje javnega potniškega prometa je predvideno s podaljševanjem glavnih linij JPP do regijskih središč; ureditvijo parkirnih površin (P&R) na končnih postajah JPP linij, vstopnih točkah v mesto in na vseh lokacijah, kjer se pomembni prometni tokovi iz regije približajo linijam. Glavne mestne predele naj bi povezovale glavne linije JPP s hitrim avtobusom in kasneje s tramvajem. Dopolnilne linije, ki povezujejo sosednje predele mesta naj bi povezovali zglobni oz. navadni avtobusi in servisne linije (znotraj mesta) naj bi bile povezane z minibusi »shuttle«.

Načrtovano je tudi izboljšanje kolesarskega omrežja z akcijo »mestno kolo«, urejanjem novih kolesarskih poti – npr. nepretrgane kolesarske vpadnice, notranji kolesarski obroč (v izogib mestnemu jedru), zunanji kolesarski obroč in ureditev novih kolesarnic.

Tabela 18: Število registriranih motornih vozil, stanje 31.12.

	2005	2006	2007	2008	2009
Vozila skupaj	160.305	164.039	170.411	176.230	177.378
Vsa motorna vozila	155.798	159.506	166.912	172.548	173.645
Osebna in spec. oseb. vozila	138.391	141.077	145.440	148.987	149.690

Vir: Statistični letopis Ljubljane 2010, 2010.

Glede na to, da se število vseh vozil, vseh motornih in osebnih vozil kar naprej povečuje, se bo morala MOL zelo potruditi, da bo prepričala prebivalce naj uporabljajo JPP in kolesa.

#### 4.4.3.5. Energetika

Povzeto po Odloku o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Poudarek je na uporabi obnovljivih virov energije za ogrevanje in hlajenje ter za proizvodnjo električne energije. Potrebno je spodbujati k učinkoviti rabi primarne energije in zmanjševanju obremenjevanja okolja. Čim več stavb je potrebno priključiti na dva centralna sistema MOL: sistem daljinskega ogrevanja in distribucijski sistem zemeljskega plina. Načrtovana je gradnja novega plinsko – parnega kogeneracijskega postroja v TE-TOL v Mostah in posodobitev Toplarne Šiška. Največji obnovljivi vir energije za proizvodnjo električne energije predstavlja niz hidroelektrarn na Savi. Na odseku Ljubljanske kotline so predvidene HE Ježica, Šentjakob, Zalog, Jevnica, Kresnice in Ponoviče, ob tem pa so zahtevani posebni zaščitni ukrepi, kot so zagotavljanje poplavne varnosti, varovanje kakovosti in količine podtalne vode ter varovanja vodnega režima in rečne dinamike.

Načrtovana je gradnja novih plinovodov, daljnovodov, razdelilnih transformatorskih postaj. Potrebno je spodbujati k uporabi utekočinjenega naftnega plina (avtoplin, LPG; GPL) in stisnjenegega zemeljskega plina (CNG) v motornih vozilih in zagotoviti več črpalk LPG in CNG na območju MOL.

Tabela 19: Poraba električne energije, plina, vode na prebivalca.

Leto	Elekt. ener. (kWh)	Plin (kWh)	Voda (m <sup>3</sup> )
1992	3.632	1.263	105,8
2000	4.361	2.110 <sup>(1)</sup>	91,5
2005	5.714	2.694 <sup>(2)</sup>	81,6
2009	5.976	2.693 <sup>(2)</sup>	76,5

Vir: Statistični letopis Ljubljane 2010, 2010.

<sup>(1)</sup> Pri porabi plina so upoštevani prebivalci MOL in občine Medvode.

<sup>(2)</sup> Podatek velja za območja naslednjih občin: Brezovica, Dobrova – Polhov Gradec, Dol pri Ljubljani, Ig, Medvode, MOL, Škofljica.

#### 4.4.3.6. Komunala

Povzeto po Odloku o občinskem prostorskem načrtu..., 2010.

Najpomembnejši cilji pri oskrbi z vodo in odvajanju in čiščenju odpadkov so: zagotavljanje potrebne količine kakovostne pitne vode vsem prebivalcem MOL; racionalna uporaba naravnih virov in sanacija vodovodnega omrežja za zmanjševanje izgub na 15-20%; zaščita vodnih virov z vodovarstvenimi območji; uporaba deževnice za sanitarno vodo; priključitev skupno 95 % prebivalcev na kanalizacijski sistem in njegova posodobitev; oprema kanalizacijskega sistema z zadrževalnimi bazeni; varovanje pred poplavami s padavinskimi vodami in vdorom visokih voda iz rek in povečanje zmogljivosti centralne čistilne naprave (CČN); racionalno ravnanje s komunalnimi in drugimi odpadki.

Predvidena je gradnja kanalizacijskega sistema na Rakovi jelši in priključitev območij Sibirije, Ilovice, Črne vasi in območja ob Ižanski cesti na ta sistem. Zgradili naj bi zadrževalne bazene s skupno zmogljivostjo 37.000 m<sup>3</sup> (ob Stolpniški ulici, ob Kajuhovi ulici, na Krakovem, na območju CČN Zalog, zadrževalni kanal Fužine – Zalog).

Predvidena je gradnja regijskega centra za ravnanje z odpadki (RCERO) ob obstoječem odlagališču Barje. Načrtovani so tudi trije novi centri za ločeno zbiranje odpadkov: v Mostah – Rjava pot, za Bežigradom oz. v Črnučah – Brnčičeva cesta in v Šiški – Regentova cesta.

V letu 2009 je bilo v MOL zbranih 438 kg komunalnih odpadkov na prebivalca, to je 34 kg več kot je povprečje za Slovenijo (Ljubljana, 2011).

Na območju MOL je 18 pokopališč, pri katerih je potrebno uveljaviti načelo trajnega varovanja kot območja kulturne dediščine in njihovo vključevanje v zeleni sistem. Treba je izdelati sanacijske načrte za pokopališča, ki se nahajajo na območjih varstva vodnih virov in urediti lokacijo za pokopališče za male živali (Sostro, Bizovik). Novo mestno pokopališče je predvideno v Stanežičah.

## **5. Spremembe v namenski rabi prostora**

### **5.1. Učinkovitost prostorskega načrtovanja na primeru mesta Ljubljana**

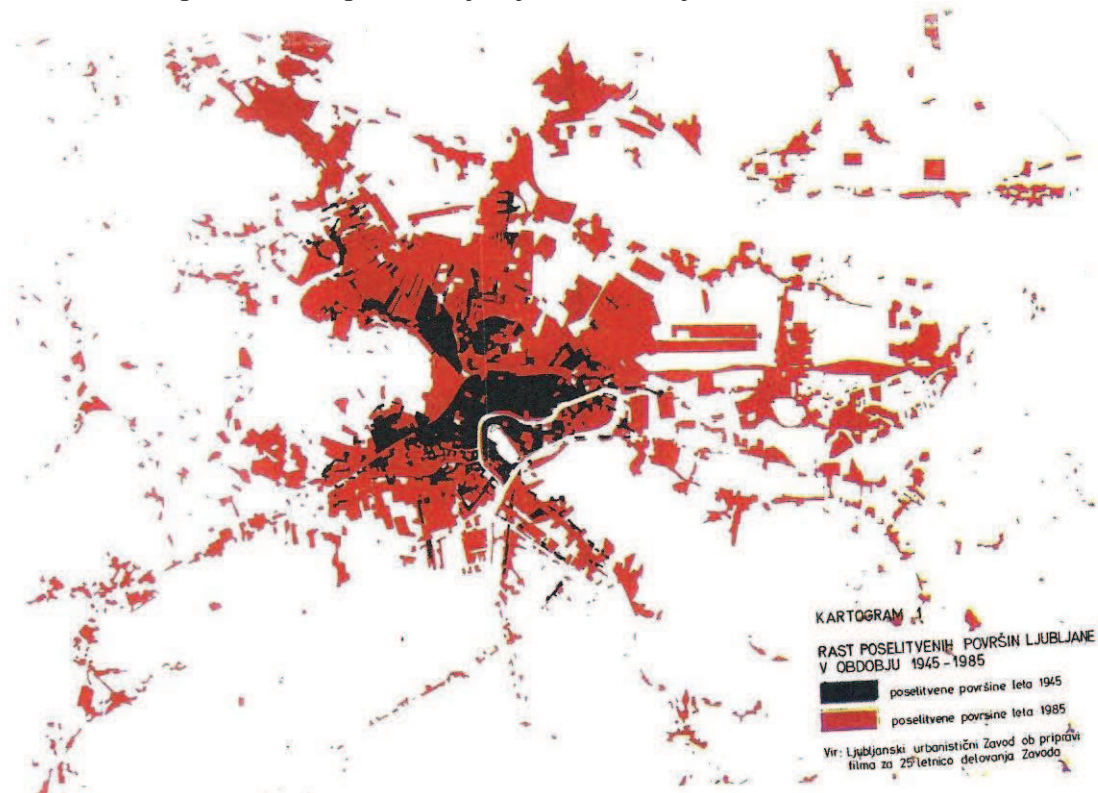
Povzeto po Dekleva in sod., 2011.

Predpostavljeno je, da je plan učinkovit, če so razlike med ciljnim stanjem in stanjem, ki ga lahko s kazalci ugotovimo kasneje, v mejah sprejemljivosti.

Na primeru mesta Ljubljane so bila ugotovljena velika odstopanja, posebno na območjih, na katerih ni bilo možno izvajati določenih instrumentov uresničevanja planov oz. instrumentov zemljiške politike. Plan se je uresničeval predvsem na območjih, za katera so seanimala gradbena podjetja in na katerih je občina izvajala instrumente zemljiške politike. Istočasno so nastajala naselja enodružinskih hiš brez državne regulative (neformalna urbanizacija).

V obdobju 1948 – 1989 se je število prebivalcev Ljubljane podvojilo (s 157.000 na 336.000), v obdobju 1958 – 1982 se je podvojilo tudi število zaposlenega prebivalstva v družbenem sektorju (z 81.500 na 184.000). V približno primerljivem obdobju so se povečale pozidane površine za sedemkrat. Ta porast avtor pripisuje rezultatu večjega povpraševanja po prostoru, ki se je pojavilo ob porastu osebnih dohodkov in zasebne motorizacije. Velik del porasta površin je šlo na račun posegov, ki niso bili predvideni v planih in območjih, na katerih država ni izvajala zemljiške politike. S tako neformalno urbanizacijo (2-3 krat nižja gostota pozidave) je bilo zasedenih veliko kmetijskih zemljišč, katera je potrebno opremiti s komunalno infrastrukturo.

Slika 31: Rast poselitvenih površin Ljubljane v obdobju 1945 – 1985.



Vir: Dekleva in sod., 2011, str. 40; cv: LUZ d.d.

S črno barvo so prikazane poselitvene površine leta 1945, z rdečo barvo pa leta 1985.

## 5.2 Analiza razvoja mesta Ljubljana po sprejetju GUP leta 1966

Povzeto po Dekleva in sod., 2011.

Učinkovitost prostorskega načrtovanja je bila ocenjena na podlagi primerjave stanja iz leta 1972 z načrtovanimi rabami. Predpostavljeno je bilo, da so razlike manjše v učinkovitih sistemih prostorske regulacije (jasni cilji, ustrezni dokumenti) in da so razlike večje v manj učinkovitih sistemih. Ugotovljeno je bilo, da ima mesto pravnoformalno sprejete načrte, le da se razvija mimo njih.

Strnjeno pozidana zemljišča (poselitveni prostor mesta) so leta 1964 znašala 2201 ha in so do leta 1972 porasla na 3952 ha, torej za 1751 ha ali za 219 ha na leto. V istem obdobju (1966-1972) so površine v stanovanjski rabi porasle za 1295 ha. Nove stanovanjske površine so se le v 50 odstotkih skladale s površinami, ki so bile v GUP predvidene za stanovanjsko rabo. V preglednici je prikazano katerim rabam so bila namenjena zemljišča, ki so bila pozidana s stanovanji.

Tabela 20: Stanovanjska gradnja v Ljubljani glede na rabe zemljišč po GUP.

	v ha	v %
na nezazidljivih površinah	583	45,0
na površinah za druge rabe	59	4,6
na stanovanjskih površinah	653	50,4
skupaj	1295	100,0

Vir: Dekleva in sod., 2011, str. 41.

Lahko ugotovimo, da so bile stanovanjske hiše v 49 % zgrajene na območjih, ki so bila po GUP nezazidljiva ali namenjena drugim rabam. 80 % vseh nezazidljivih površin je bilo po GUP namenjeno kmetijstvu in rekreaciji, kar pomeni, da se je neformalno gradilo pretežno na kmetijskih površinah. V obdobju od leta 1972 do leta 1985 so površine z nelegalno stanovanjsko gradnjo porasle za nadaljnjih 1009 ha. V obdobju 1966 – 1972 so nelegalni posegi zavzeli 80 ha površin na leto, v obdobju 1972 – 1985 pa že 84 ha letno. Neformalne gradnje so v obdobju 1966 – 1985 zasedle 1651 ha zemljišč, kar je po obsegu približno 75 % pozidanih zemljišč leta 1964. V tem obdobju je GUP doživel precej sprememb in legalizacije nelegalno zasedenih površin. V pregledu so bili upoštevani vsi nelegalni posegi, ne glede na poznejše legalizacije.

Neformalni razvoj je potekal tudi na področju industrije in centralnih dejavnosti (brez šolstva in zdravstva). V spodnji preglednici je prikazano razmerje med dejavnostmi, ki so bile uvrščene v cone predvidene z GUP in v cone, predvidene za druge dejavnosti.

Tabela 21: Površine zasedene v obdobju 1966 – 1972.

	v ha	po planu v %	zunaj plana v %
stanovanja	1295	51	49
industrija	176	20	80
centralne dejavnosti	41	39	61

Vir: Dekleva in sod., 2011, str. 42.

Pojav umeščanja dejavnosti mimo določil GUP ni omejen samo na individualno stanovanjsko gradnjo oz. samograditeljstvo, ampak se pojavlja tudi v industrijskem sektorju in centralnih dejavnostih, ki so delovale znotraj državnega sistema nadzora. V obdobju 1966 – 1972 so GUP najpogosteje kršila državna industrijska podjetja, saj je kar 80 % industrijskih površin nastalo na zemljiščih namenjenih drugim rabam. Ugotovljeno je bilo, da je zaradi ekstenzivnega zasedanja površin z razpršeno in nedovoljeno individualno stanovanjsko gradnjo, padla gostota prebivalcev v stanovanjskih conah s 147 prebivalcev/ ha v letu 1964 na 86 preb./ ha v letu 1972, čeprav je bila v GUP predvidena povprečna gostota v stanovanjskih conah 140 preb./ ha. GUP ni predvidel tako močnega porasta zasebne gradnje, niti ne razpršenosti gradnje za trg. V svojem izvajanju je sledil investitorjem, saj je bila politika stanovanjske gradnje pretežno prepuščena gradbenim podjetjem in pa pobudam občinskih skupščin, ki so želele slediti dinamiki zasebne gradnje.

GUP ni bil zmožen zavirati negativnih prostorskih pojavov, ker ni imel ustreznih instrumentov izvajanja, ni bil skladen z družbeno-ekonomskimi gibanji na stanovanjskem področju in ni imel sistema etape izgradnje (Dekleva in sod., 2011).

V času veljavnosti GUP – a ni bilo restriktivne politike ukrepanja proti nedovoljenim gradnjam, zato so se te prekomerno razširile, zlasti na površinah, ki niso bile predvidene za gradnjo (kmetijske, gozdne, zelene in druge). Nedovoljene gradnje so ogrozile celotno prostorsko organizacijo, ker se je družba vedno znova odločala za legalizacijo, ne pa za

odstranitev objektov. Tako v preventivnem kot v restriktivnem smislu je bilo premalo narejenega proti nedovoljenim gradnjam. Prav tako ni uspela organizacija večjih kompleksov zemljišč za individualno gradnjo, kateri bi bili ustrezno komunalno opremljeni (Družbeni plan občin in mesta Ljubljane..., 1979).

### 5.3. Analiza uresničevanja prostorskega plana 1986-2000 oz. Ljubljana 2000

Povzeto po Dekleva in sod., 2011.

V letu 1986 je bil sprejet prostorski načrt Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane (krajše Ljubljana 2000). Žal ni podrobnih podatkov o njegovem uresničevanju. Trend razpršene poselitve se je nadaljeval tudi po letu 1986, vendar ga ni možno prikazati s kazalci. Načrt je skušal popraviti trend razpršene poselitve in je zato na ožjem območju predvidel intenzivnejšo gradnjo stanovanj. S tem naj bi zmanjšal število delovnih (dnevni) migrantov in s tem razbremenil prometno omrežje. Načrtoval je večjo enakomernost poselitve med severnim in južnim delom mesta, zato je določal, da bo število prebivalcev v južnem delu mesta precej večje. Nič od navedenega se ni uresničilo. Načrtovanih je bilo 32.000 stanovanj, zgrajenih je bilo le 11.136. Prebivalci so se selili v cenejša stanovanja v zaledju mesta (predvsem v sosednje občine), zato so se povečale dnevne migracije, iz 41.200 načrtovanih na 63.400 dejanskih. V južnem delu mesta, kjer naj bi se povečala stanovanjska gradnja, je leta 2000 živelo 6.900 namesto 29.800 pričakovanih prebivalcev. Zaradi večje dinamike poseljevanja v regiji ni bilo doseženo napovedano število prebivalcev.

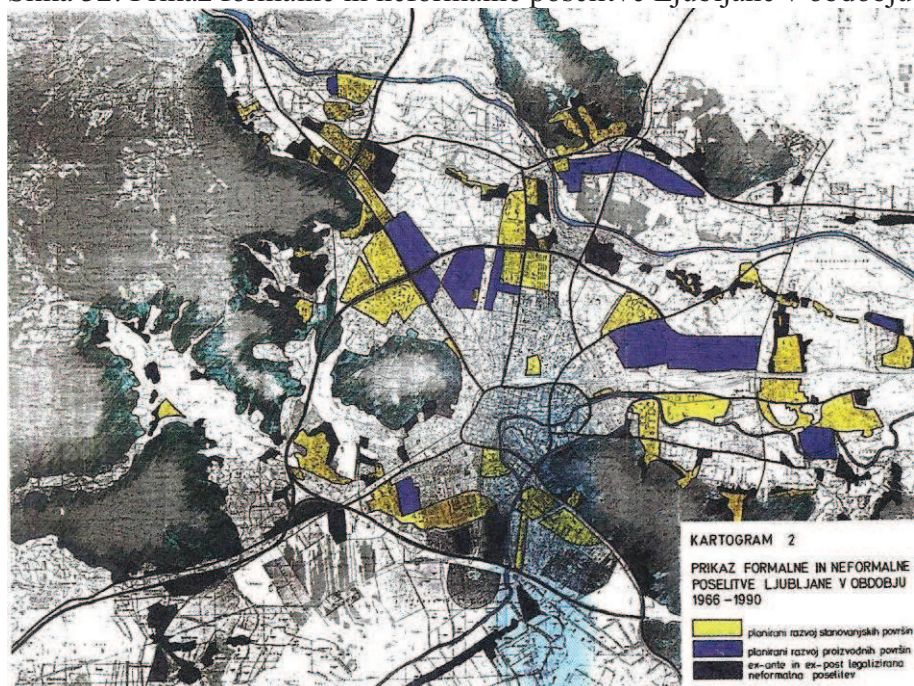
V spodnji preglednici je prikazana primerjava med cilji, kot so bili določeni v načrtu in stanjem, ki ga je bilo mogoče ugotoviti na podlagi uradnih evidenc za naslednja področja: število prebivalcev, dnevne delovne migracije, število zgrajenih stanovanj in regionalna razporeditev prebivalcev.

Tabela 22: Razlika med cilji prostorskega načrta 1986-2000 in stanjem leta 2000.

kazalec	planski cilji za leto 2000	stanje leta 2000	razlika med cilji in stanjem leta 2000
število prebivalcev	374.800	327.700	- 23 %
število zgrajenih stanovanj	32.000	11.136	- 65 %
dnevne delovne migracije	Manj od 41.200	63.400	+ 35 %
regionalna razporeditev prebivalcev	29.800	6.900	- 77 %

Vir: Dekleva in sod., 2011, str.43.

Slika 32: Prikaz formalne in neformalne poselitve Ljubljane v obdobju 1966 – 1990.



Vir: Dekleva in sod., 2011, str. 44.

Na sliki so prikazani trije načini razvoja poselitve. Z rumeno barvo so označena vsa območja stanovanjske gradnje predvidene v GUP, z modrovijolično pa predvidene proizvodne površine. S črno barvo (povsem črno – ne sivo) je označena neformalna poselitev, predvsem stanovanjska gradnja, ki je bila zgrajena mimo GUP. Večina le-teh je bila kasneje legalizirana. V teh območjih so gostote od 2-3 krat nižje od gostot, ki bi jih lahko dosegli z načrtnim razvojem. Temu ustrezna je bila večja poraba kmetijskih zemljišč.

#### 5.4. Prikaz namenske rabe tal – primerjava dveh dolgoročnih načrtov Ljubljana 2000 in OPN MOL 2010 izvedbeni del

V spodnji tabeli je prikazana sprememba namenske rabe tal za stavbna zemljišča in primarno namensko rabo (pretežno gozdne in pretežno kmetijske površine). Podatki se nanašajo na Dolgoročni načrt Ljubljane 1986 – 2000 (Ljubljana 2000) in Občinski prostorski načrt MOL 2010 – izvedbeni del. Podatki niso neposredno primerljivi zaradi novega podrobnejšega načina prikazovanja namenskih rab prostora. Kar 239 ha primarnih površin je dejansko že namenjenih stavbnim zemljiščem (prometna in komunalna infrastruktura) (Prikaz namenske rabe v številkah, 2010).

Tabela 23: Prikaz namenske rabe tal – primerjava Ljubljana 2000 / OPN MOL ID v ha.

Namenska raba	Ljubljana 2000 (1986-2000) v ha	OPN MOL ID (2010) v ha
Stavbna zemljišča	7685	7962
Primarna namenska raba	19459	19182
G – pretežno gozdne površine	11469	10790
K – pretežno kmetijske površine	7990	8010

Vir: Prikaz namenske rabe v številkah, 2010.

Iz zgornje tabele je razvidno, da so se stavbna zemljišča v OPN MOL ID povečala na račun primarne namenske rabe iz Ljubljane 2000 za 277 ha. Obseg pretežno gozdne površine se je zmanjšal v OPN MOL ID za 679 ha, obseg pretežno kmetijske površine pa se je v OPN MOL ID povečal za 20 ha.

Tabela 24: Spremembe primarnih površin v stavbna zemljišča. Primerjava Ljubljana 2000 / OPN MOL ID 2010 v ha.

Namenska raba	Sprememba primarnih površin iz Lj. 2000 v stavbna zemljišča z OPN MOL ID (ha)	Sprememba zaradi uskladitve z dejanskim stanjem (ha)	Razpoložljiva nova stavbna zemljišča v OPN MOL ID (ha)
K – pretežno kmetijske površine	712	- 171	541
G – pretežno gozdne površine	145	- 68	77
<b>Skupaj</b>	<b>857</b>	<b>- 239</b>	<b>618</b>

Vir: Prikaz namenske rabe v številkah, 2010.

Iz kmetijskih površin v stavbna zemljišča je bilo spremenjenih približno 712 ha, iz gozdnih površin pa okoli 145 ha, kar znaša skupaj 857 ha. Od teh je kar 239 ha (približno) dejansko že namenjenih nekmetijskim in negozdnim rabam (prometna in komunalna infrastruktura). Do te spremembe je prišlo zaradi novega podrobnejšega načina prikazovanja namenskih rab. Novih razpoložljivih stavbnih zemljišč je dejansko le približno 618 ha (Prikaz namenske rabe v številkah, 2010).

Tabela 25: Vračanje stavbnih zemljišč v primarne površine.

Namenska raba	Sprememba stavbnih zemljišč iz Ljubljana 2000 v primarne površine iz OPN MOL ID (ha)
K - pretežno kmetijske površine	353
G – pretežno gozdne površine	148
<b>Skupaj</b>	<b>501</b>

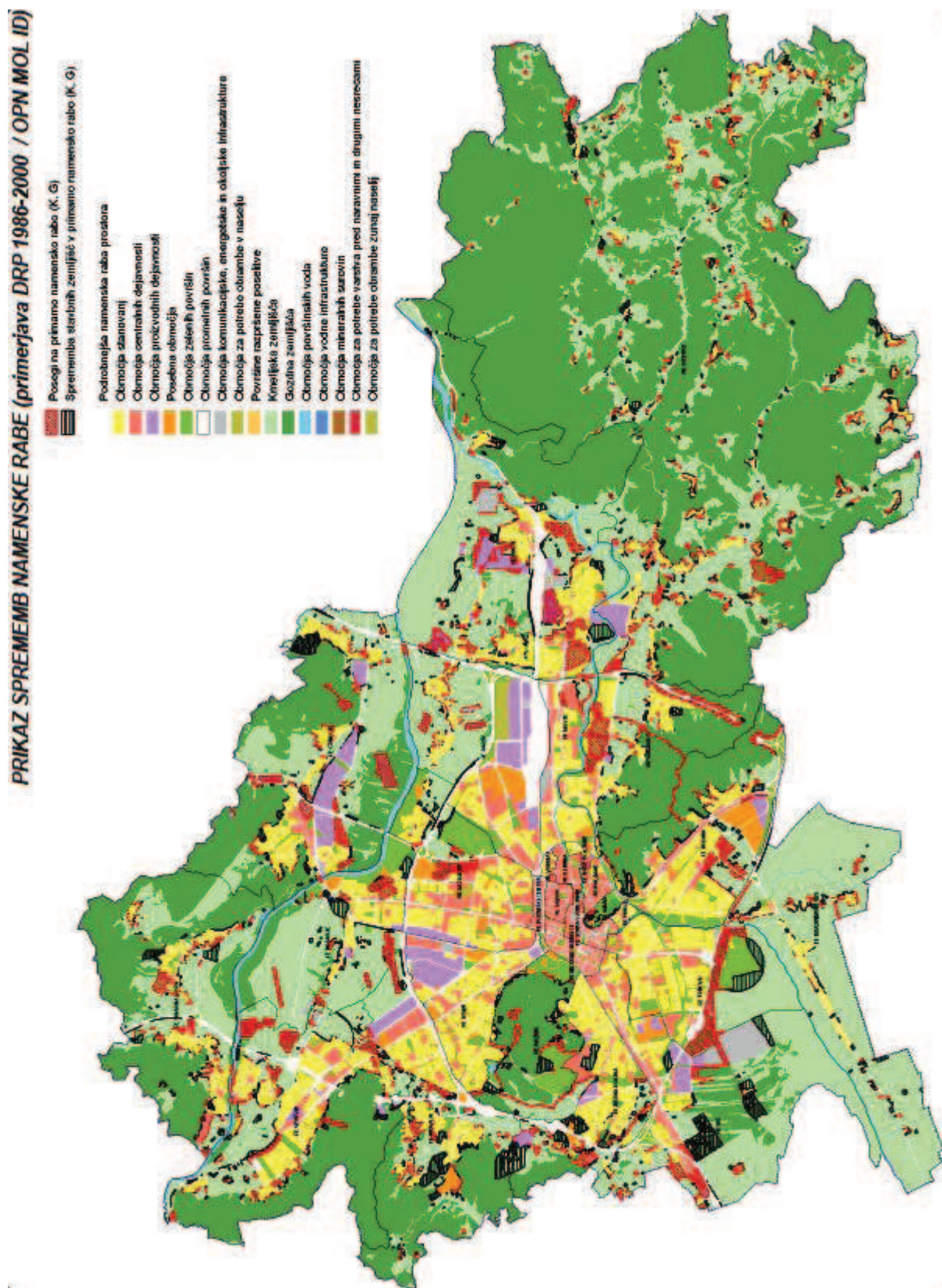
Vir: Prikaz namenske rabe v številkah, 2010.

S spremembo namembnosti v OPN MOL ID je bilo iz stavbnih zemljišč v primarno rabo vrnjeno okoli 501 ha zemljišč, od tega v kmetijske površine okoli 353 ha in v gozdne približno 148 ha stavbnih zemljišč.

**Iz primerjave je razvidno, da je novih stavbnih zemljišč v OPN MOL ID v primerjavi z Ljubljana 2000 le 117 ha** ( $618 - 501 = 117$ ) (Prikaz namenske rabe v številkah, 2010).



Slika 33: Prikaz sprememb namenske rabe (primerjava DRP 1986-2000 / OPN MOL ID).



Vir: Prikaz namenske rabe v številkah, 2010.

## 5.5. Razvoj Mestne občine Ljubljana po sprejetju novega občinskega prostorskega načrta (OPN MOL 2010)

V novem prostorskem načrtu so bili bistveni projekti nedvoumno navedeni. V zadnjih treh letih je bilo uresničenih kar lepo število projektov, čeprav je bil OPN MOL sprejet šele pred enim letom (napisan je bil leta 2007).

Nekaj primerov uresničenih projektov:

- urejena Rakova jelša – zgraditev komunalne infrastrukture (kanalizacija, asfaltiranje cest, javna razsvetljava), legalizacija objektov,
- zadrževalna bazena za odpadne vode – na Stolpniški ulici za Bežigradom in ob Centralni čistilni napravi v Zalogu (razbremenitev kanalizacijskega sistema, omejeno nenadzorovano prelivanje odpadne vode v Ljubljano),
- prenovljen park Zvezda, Kongresni trg in pod njim podzemna garaža (720 parkirnih mest),
- zaprtje mestnega središča (ureditev »peš cone«),
- prestavitev mosta župana Hradeckega iz Most na sotočje Ljubljane in Gradašnice,
- brv za pešce pri Botaničnem vrtu,
- Mesarski most pri osrednji tržnici,
- Športni center Stožice (po novem se bo imenovala Arena Triglav), še ni popolnoma dokončan,
- urejeni parki: Špica na Prulah, Severni park ob Navju, Šmartinski park ob Žalah, Labirint umetnosti na Studencu, manjši park ob Gradaščici pod novim mostom na Barjanski cesti,
- ureditev nabrežja Ljubljane – v Trnovem (trnovska »plaža«), na Prulah še poteka, na Bregu (tudi sprehajališče),
- ureditev obrežja Koseškega bajerja,
- Barjanska cesta – mestna vpadnica v center Ljubljane,
- BicikeLJ – izposoja koles z 31 postajami v širšem mestnem središču,
- podaljšane proge javnega potniškega prometa in uvedba enotne kartice Urbana (cenejši prevoz prebivalcev iz okoliških krajev oz. občin in zmanjšanje prometne obremenitve v Ljubljani),
- nov dom starejših občanov v Trnovem,
- knjižnica Zadvor

(Glasilo MOL št. 3, 2011; Glasilo MOL št. 6, 2011).

## 5.6. Kratka primerjava treh najpomembnejših prostorskih načrtov Ljubljane.

	GUP	Ljubljana 2000	OPN MOL
Uradna potrditev	1966	1986	2010
Načrtovan za obdobje	1966-2000	1986-2000	2007-2027
Število občin	5	5	1
Cilji	Skladen razvoj vsega mestnega prostora, ne glede na razdelitev na občine	Razvoj lokalne samouprave, proizvodnje; enakomernost poselitve severnega in južnega dela mesta, krepitev obmestnih naselij ali lokalnih središč, skladnejši regionalni razvoj	Trajnostna raba prostora, skladen prostorski razvoj, Ljubljana – moderna prestolnica, kakovostna nadgradnja že urbaniziranih območij
Najpomembnejše značilnosti	Krakasti razvoj mesta z zelenimi klini (skandinavski model), stanovanjske soseske s svojimi središči, prva interdisciplinarna zasnova načrta Ljubljane, širitev mestnega središča proti severu (ob Dunajski)	Krakasti razvoj, izraziteje opredeljeni zeleni klini, prenova območij; decentralizacija novih delovnih mest, poudarjen razvoj južnega dela Ljubljane, intenzivna gradnja stanovanj	Krakasti razvoj z zelenimi klini, zgoščanje poselitve znotraj avtocestnega obroča, koncentrične povezave med kraki, sanacija razpršene gradnje, prenova, zaustavitev izseljevanja iz mesta
Realizacija	Cilj ni bil dosežen, ker GUP ni imel moči in instrumentov za zaviranje negativnih dejavnikov razvoja; načrt je bil zastarel že ob sprejetju	Cilji so bili doseženi v zelo omejenem obsegu, dnevne migracije so se povečale, južni del mesta se ni razvil po načrtu	Zaenkrat se je izseljevanje zaustavilo, uresničenih je že nekaj pomembnih projektov
Dobre lastnosti	Funkcionalistično coniranje, usklajen infrastrukturni sistem	Preprečevanje opuščanja kmetovanja in zaščita kmetijskih zemljišč, načrtovano zmanjšanje dnevnih delovnih migracij,	Ohranjanje naravnih danosti, učinkovita raba energije, spodbujanje uporabe JPP, izvedbeni del načrta s svojimi določili (podlaga za pripravo projektov)
Slabosti	Osredotočenost le na mestno območje, brez obmestij; narejen z zamudo; občine so imele večjo pristojnost kot pa mesto	Bolj razvojna politika kot plan, skromna izvedbena moč; prednost ima regija, ne mesto; ni konkretnih usmeritev za izvedbeno raven	Zaenkrat še niso opazne. Premalo denarja za izvedbo zahtevnih projektov (npr. poglobitev železnice).

## 6. Sklep

Mestna občina Ljubljana leži na južnem delu ljubljanske kotline v Osrednjeslovenski regiji, na strateškem stičišču dveh pomembnih evropskih prometnih koridorjev. Dobra prometna dostopnost je vplivala na razvoj mesta že od rimskih časov dalje. Značilnost mesta je njegova zvezdasta oz. krakasta oblika. Mestno občino Ljubljana sestavljajo strnjeno mesto, obmestja in hribovito zaledje. Ljubljana je slovenska prestolnica in največje gospodarsko ter poselitveno območje v Sloveniji. Zaradi velikega števila dnevnih delovnih in šolskih migracij, se Ljubljana že desetletja dolgo sooča s prometnimi problemi (z onesnaženjem, hrupom, pomanjkanjem parkirišč).

Po drugi svetovni vojni je število prebivalcev hitro naraščalo, izjemno se je povečala potreba po stanovanjih, po površinah namenjenih za razvoj industrije in po oblikovanju mestnega središča. Hitre spremembe v prostoru so zahtevale izdelavo celovitega dolgoročnega prostorskega načrta. Pred tem so urejali samo posamezna območja v mestu, usmeritev za dolgoročni razvoj pa ni bilo. Zato so v začetku 60. let 20. stoletja začeli pripravljati prvi interdisciplinarni dolgoročni načrt razvoja Ljubljane.

Nastal je Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljane, ki je bil potrjen leta 1966, žal pa je bil že na začetku zastarel in razvoj mesta je krenil v svojo smer. Največji nastali problemi so bili razpršena individualna gradnja, nedovoljena (neformalna) gradnja, mestoma neustrezne lokacije za industrijo, pomanjkanje komunalne infrastrukture in povečan promet. GUP ni imel instrumentov za zaviranje negativnih dejavnikov razvoja, zato se je neformalna gradnja nadaljevala v škodo kmetijskih površin. Umeščanje dejavnosti mimo določil GUP se je pojavljalo tudi v industrijskem sektorju in centralnih dejavnostih, pri čemer so GUP velikokrat kršila državna industrijska podjetja. Pri tem se postavlja vprašanje o smiselnosti GUP. Čemu je bil namenjen, če ga ne upošteva niti država?

Nato so v začetku 80. let 20. stoletja začeli pripravljati nov Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane, ki je bil sprejet leta 1986 za obdobje do leta 2000. Tudi ta ni izpolnil pričakovanj po smotrnem urejanju prostora, saj je bil bolj deklarativne narave, prav tako je imel skromno izvedbeno moč in prednost je dal razvoju regije, ne pa samemu mestu. Delček ciljev se je uresničil pri krepitvi obmestnih naselij oz. lokalnih središč (npr. Brezovica, Velike Lašče), ki so po letu 1994 postala samostojne občine. Plan je načrtoval zmanjšanje dnevnih delovnih migracij, a so se te povečale za dobro tretjino, saj ni bilo poskrbljeno za enakomerno razporeditev delovnih mest po občinah. Namesto 32.000 novih stanovanj je bilo zgrajenih le dobrih 11.000. Prevelika splošnost Dolgoročnega plana, pomanjkanje konkretnih usmeritev na izvedbeni ravni prostorskih dokumentov in neopredeljene prednostne naloge so bile največje pomanjkljivosti Dolgoročnega plana.

V letu 1994 so se dotedanje ljubljanske občine združile v eno Mestno občino Ljubljana. Spet se je pojavila potreba po izdelavi novega občinskega načrta, ki je bil potrjen šele leta 2010. Novi načrt z imenom Občinski prostorski načrt MOL je sestavljen iz strateškega in izvedbenega dela in je podlaga za prostorski razvoj do leta 2027. Najpomembnejša cilja sta trajnostna raba prostora in skladen prostorski razvoj. Najpomembnejši del novega načrta pa je izvedbeni del, ki je neposredna pravna podlaga za vse posege v prostor.

Prihodnji razvoj in delovanje MOL bo temeljilo na kakovostni nadgradnji že urbaniziranih območij, sanaciji razpršene gradnje, prenovi in urejanju prometne problematike, ki spremlja MOL že od izgradnje železnice sredi 19. stoletja. V zadnjih nekaj letih so bili uresničeni

nekateri pomembni projekti: ureditev komunalne infrastrukture na Rakovi jelši, zgraditev zadrževalnih bazenov za odpadne vode, prenova Kongresnega trga, zaprtje mestnega središča, podaljšanje prog javnega potniškega prometa, uvedba izposoje mestnih koles idr.

Ljubljančani lahko le upamo, da bo v prihodnosti uresničenih čim več načrtovanih projektov.

## 7. Summary

The city municipality of Ljubljana (MOL) is situated in the southern part of Ljubljana basin in Central Slovenian region, on the strategic juncture of two important European traffic corridors. Ever since Roman times it was the accessibility that has influenced the city's development, while its characteristics is its shank-like or stellate shape. The City Municipality of Ljubljana consists of continuous built-up area, outskirts and rear hill area. It is the capitol of Slovenia and the largest economic and inhabited area in the state. Due to an enormous number of daily work- and school related migrations, Ljubljana has for decades been facing traffic issues (polution, noise, lack of parking space).

After the second world war the number of inhabitants was steeply rising and the need for appartments and the areas convenient for the industrial development, as well as the need for the creation of city centre was largely increasing. The quick spatial changes called for the making of a complete long-term spatial plan. Prior to that there were no guidelines for the long-term development – only partial areas in the city were taken under consideration at the time. The later led to the drafting of the first interdisciplinary long-term development plan of Ljubljana at the beginning of the 1960s.

The result was the Urban General Plan of Ljubljana (Generalni urbanistični plan Ljubljane - GUP), confirmed in 1966. Unfortunately it was obsolete at the time of its commencement, so the city's development took its own course. The biggest problems that arose were the dispersed individual constructions, illicit (unauthorised) construction, partly inappropriate industrial locations, the lack of municipal infrastructure and increased traffic. GUP foresaw no measures to put a stop to negative development factors, resulting in illicit construction spreading to the detriment of agricultural areas. Also industrial and central activities were being placed overlooking the GUP provisions, whereas the very state-owned industrial enterprises were common GUP violators. This raises the question of rationality of GUP: what was its intention if the state alone cannot implement it?

Later on, in the beginning of the 1980s, the creation of new Long-term Municipalities' and the City of Ljubljana Plan (Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane) was being set into action. It was adopted in 1986 for the period until 2000. However, that too did not fulfil expectations regarding a systematic use of space, being that its provisions were more of a declaratory nature, its implementing power was meager and it focused on the development of the region instead of the city alone. Some of the aims were attained upon strengthening of settlements on the outskirts or local central points (such as Brezovica, Velike Lašče) that after 1994 became independent municipalities. The Plan foresaw the reduction of daily work related migrations, yet their number increased by a good third, since it was not seen to an equal distribution of workplaces by municipalities. Instead of 32,000 new appartments only 11,000 were built. The Long-term Plan's greatest deficiencies were its lack of concrete guidelines regarding the

implementation level of spatial documents, undefined priority tasks and the fact that it was too general.

In the year of 1994 all the previous Ljubljana municipalities joined under the City Municipality of Ljubljana. Again the need arose to create a new municipal plan that was not confirmed until 2010. The new plan under the title Municipal Spatial Plan MOL (Občinski prostorski načrt MOL) consists of its strategic and operative part and constitutes the foundation of spatial development until 2027. Its most important aims are sustainable land use and balanced spatial development, whereas its most important part is focusing on the implementation: the operative part forms the direct legal basis for all the interventions into space.

The future development and activities of MOL will be grounded on a qualitative upgrading of already urbanised areas, the reorganization of dispersed constructions, renovation and management of traffic problems that has accompanied MOL ever since the railroad was built in the middle of 19th century. The last couple of years saw the realization of some important projects: among other things the municipal infrastructure in Rakova jelša was built, the wastewater residence pools were established, the Kongresni trg was renovated, the city centre became closed for traffic, the public passenger transport routes were extended and the borrowing of city bikes was introduced.

The people of Ljubljana can only hope that the future holds for us as many fulfilled planned projects as possible.

## 8. Literatura in viri:

- Čepič, T., Ferle, M., Horvat, M., Mihevc, B., Mušič, V. B., Plesničar Gec, L., Sivec, I., Šinkovec, I., Šumi, N., Vičič, B., Zalar, F., Žmuc, I., 1998. Poselitev Ljubljanske kotline – urbani razvoj Ljubljane. Ljubljana, Mestni muzej, 96 str.
- Četrtna skupnost. 2011. URL: <http://www.ljubljana.si/si/mol/cetrtna-skupnosti/> (Citirano 30. 4. 2011).
- Dekleva, J., Kumer, A., Štravs, L., Prelog, M., Konečnik Kunst, M., Lončar, M., Solomun, J., Fatur, M., Ivanič, L., Koselj, N., 2011. Urejanje prostora na občinski ravni. Ljubljana, Uradni list Republike Slovenije, 460 str.
- Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljana za obdobje 1986-2000. 1986. Uradni list SRS, 11, str. 850-1003.
- Družbeni plan občin in mesta Ljubljane za obdobje 1981-85 z usmeritvami do leta 2000. Smernice – predlog. 1979. Ljubljana, Zavod za družbeni razvoj Ljubljane, 28 str.
- Generalni plan urbanističnega razvoja Ljubljane. Osnutek za javno razpravo. 1965. Berdajs, J. (ur.). Ljubljana, Mestni svet, Ljubljanski urbanistični zavod, 95 str.
- Glasilo Mestne občine Ljubljana, XVI (2011), 3, 39 str.
- Glasilo Mestne občine Ljubljana, XVI (2011), 6, 47 str.
- Gradivo o razvoju Ljubljane v prvem desetletju po osvoboditvi. 1945-1955. 1965. Miklavčič, Z., (ur.). Ljubljana, Mestni arhiv, Kronika, 321 str.
- Harmel, M., Šolc, U., Zakrajšek, U., Durgutović, A., Hrabar, M., Pogačnik, K., Strmšnik, K., Gortnar, A., Rauch, M., 2009. Novi prostorski akti Mestne občine Ljubljana. Okoljsko poročilo za Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana. Ljubljana, Mestna občina Ljubljana, Mestna uprava, Oddelek za urejanje prostora, 134 str.
- Korošec, B., 1991. Ljubljana skozi stoletja. Mesto na načrtih, projektih in v stvarnosti. Ljubljana, Mladinska knjiga, 240 str.
- Koželj, D. Š., 2009. Mestna občina Ljubljana in njene četrtne skupnosti. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za upravo, 65 str.
- Ljubljana. 2011. URL: <http://www.stat.si/obcinevstevilkah/Vsebina.aspx?leto=2011&id=82> (Citirano, 30. 8. 2011).
- Ljubljana – glavno mesto. 2007. URL: <http://www.ljubljana.si/si/ljubljana/ljubljana-v-stevilkah/statisticne-publikacije/> (Citirano 2. 9. 2011).
- Ljubljana. Podobe iz njene zgodovine. 1965. Grafenauer, B. (ur.). Ljubljana, Mestni arhiv, Kronika, 271 str.

- Ljubljana v številkah. 2011. URL: <http://www.ljubljana.si/si/ljubljana/ljubljana-v-stevilkah/> (Citirano 3. 9. 2011).
- Mihelič, B., 1983. Urbanistični razvoj Ljubljane. Ljubljana, Partizanska knjiga, 83 str.
- Mihelič, B., Sever, B., 1996. Ljubljana in okolica. A – Ž. Murska Sobota, Pomurska založba, str. 172. (Zbirka Slovenija total).
- Novi prostorski načrt Ljubljane. 2009. URL: <http://www.ppmol.org/urbanizem5/index2.html> (Citirano 09.12. 2009).
- Odlok o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ljubljana – strateški del. 2010. Uradni list RS, 78, str. 11381-11481.
- O zgodovini modernega urbanističnega načrtovanja. 2011. URL: <http://www.ppmol.org/urbanizem5/index2.html> (Citirano 04.04.2011).
- Pogačnik, A., 1999. Urbanistično planiranje. Univerzitetni učbenik. 3. predelana izd. Ljubljana, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, 252 str.
- Predstavitev novega Prostorskega načrta MOL, 21. in 22. 4. 2008. 2008. XIII, 2, Glasilo Mestne občine Ljubljana, 63 str.
- Prikaz namenske rabe v številkah. 2010. URL: <http://www.ljubljana.si/si/zivljenje-v-ljubljani/v-srediscu/69052/detail.html> (Citirano 15. 9. 2010).
- Prinčič, J., 1984. Organizacijski in upravno teritorialni razvoj organov ljudske oblasti v Ljubljani v obdobju 1945-1954. V: Gestrin, F. (ur.). Zgodovina Ljubljane. Prispevki za monografijo. Ljubljana, Kronika, str. 541.
- Prostorska zasnova Mestne občine Ljubljana. 2002. Cerar, M. (ur.). Ljubljana, Mestna občina Ljubljana, Oddelek za urbanizem, 132 str.
- Razlaga strokovnosti in zakonitosti postopka priprave OPN. 2010. URL: <http://www.ljubljana.si/si/zivljenje-v-ljubljani/v-srediscu/69052/detail.html> (Citirano 15. 9. 2010).
- Rebernik, D., 2000. Morfološka zgradba. V: Gabrovec, M., Orožen Adamič, M. (ur.). Ljubljana geografija mesta. Ljubljana, ZRC SAZU, str. 39-52.
- Rožič, J., Ostan, A. S., Drašler, G., Moll, D., Aracki, A. S., Zanoški, N., 2008. Ljubljana – Benetke. Nujnost urbane politike. Odprti krog. Ljubljana, Ambient, 107 str.
- Stanič, I., 2008. Urbanistično načrtovanje Ljubljane v 20. stoletju. Galerija Kresija, 8.-30. april 2008. Ljubljana, Mestna občina, 29 str.
- Statistični letopis Ljubljane 2009. 2009. URL: <http://www.ljubljana.si/si/ljubljana/ljubljana-v-stevilkah/> (Citirano 3. 9. 2011).



Statistični letopis Ljubljane 2010. 2010. <http://www.ljubljana.si/si/ljubljana/ljubljana-v-stevilkah/statisticne-publikacije/> (Citirano 5.4.2011).

Šašek Divjak, M., 2008. Urbanistično načrtovanje strateškega prostorskega razvoja Ljubljane. Urbani izziv, 19, 1, str. 11-24.

Tepina, M., 1996. Prostor in čas urbanizma in Ljubljane urbane. Ob stoletnici urbanizma 1895-1995. Ljubljana, ČZP Enotnost, 207 str.

Vizija Ljubljana 2025. 2007. XII, 8-9, Glasilo Mestne občine Ljubljana, 31 str.

Vlaj, S., 1998. Lokalna samouprava. Občine in pokrajine. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 456 str. (knjižna zbirka Teorija in praksa).

Zakon o glavnem mestu Republike Slovenije. 2004. Uradni list RS, 22. URL: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200422&stevilka=921> (Citirano 30.4.2011).

Zakon o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij. ZUODNO. Uradni list Republike Slovenije, 60. URL: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199460&stevilka=2082> (Citirano 30. 4. 2011).

Zemljevid četrtnih skupnosti. 2011. URL: <http://www.ljubljana.si/si/mol/cetrne-skupnosti/> (Citirano 17. 4. 2011).

Zgodovina. Ljubljanski urbanistični zavod. 2011. URL: <http://www.luz.si/zgodovina.aspx> (Citirano 17.4. 2011).

## 9. Priloge

### 9.1. Seznam tabel

Tabela 1: Dejanska raba tal glede na kategorije pokrovnosti tal iz Statističnega letopisa Ljubljana 2010 v obdobju od leta 2005 do 2009 (površina v ha po letih in delež v % po letih).

Tabela 2: Število prebivalcev MOL po posameznih letih.

Tabela 3: Poslovni subjekti in število zaposlenih oseb pri pravnih osebah po standardni klasifikaciji dejavnosti v letu 2009.

Tabela 4: Prikaz števila gostov, nočitev in izvora najštevilčnejših gostov po državah v obdobju od leta 2005 do leta 2009.

Tabela 5: Površine in število prebivalstva občin in mesta Ljubljana.

Tabela 6: Predlagana členitev površin v mestnem območju Ljubljane.

Tabela 7: Zazidljive površine.

Tabela 8: Predvidena poraba komunalnih storitev v gospodinjstvu v letu 2000 glede na leto 1964.

Tabela 9: Predvideno število prebivalcev v mestu Ljubljana po petletjih v obdobju 1981 – 2001.

Tabela 10: Predvideno število prebivalcev po občinah in v mestu Ljubljana leta 1986 in leta 2000.

Tabela 11: Predvideno število delovnih mest po občinah in v mestu Ljubljana leta 1986 in leta 2000.

Tabela 12: Predvideno število novih stanovanj po občinah v obdobju 1986 – 2000.

Tabela 13: Predvidena struktura zaposlenih po sektorjih dejavnosti v ljubljanskih občinah leta 1986 in 2000.

Tabela 14: Predvidena raba prostora po ljubljanskih občinah v letih 1986 in 2000 (v hektarih).

Tabela 15: Raba prostora v območju urbanistične zasnove Ljubljane (namenska raba površin po občinah, v ha, v %).

Tabela 16: Osnovna namenska raba zemljišč.

Tabela 17: Gradnja stanovanj – število vseh dokončanih stanovanj po letih (1995 – 2009).

Tabela 18: Število registriranih motornih vozil, stanje 31.12.

Tabela 19: Poraba električne energije, plina, vode na prebivalca.

Tabela 20: Stanovanjska gradnja v Ljubljani glede na rabe zemljišč po GUP.

Tabela 21: Površine zasedene v obdobju 1966 – 1972.

Tabela 22: Razlika med cilji prostorskega načrta 1986-2000 in stanjem leta 2000.

Tabela 23: Prikaz namenske rabe tal – primerjava Ljubljana 2000 / OPN MOL ID v ha.

Tabela 24: Spremembe primarnih površin v stavbna zemljišča. Primerjava Ljubljana 2000 / OPN MOL ID 2010 v ha.

Tabela 25: Vračanje stavbnih zemljišč v primarne površine.

## 9.2. Seznam kart

Karta 1: Pregledna karta MOL, 1: 80.000.

Karta 2: Dejanska raba tal, 1: 80.000.

## 9.3. Seznam slik

Slika 1: Lega MOL v Sloveniji.

Slika 2: Starostna piramida – primerjava ljubljanskega in slovenskega prebivalstva po starostnih razredih.

Slika 3: Rimska Emona leta 14 n.š.

Slika 4: Naselje leta 950.

Slika 5: Ljubljana leta 1650.

Slika 6: Ljubljana leta 1840.

Slika 7: Ljubljana leta 1940.

Slika 8: Ljubljana leta 2008.

Slika 9 : Rekonstrukcija kolišča na Maharskem prekopu.

Slika 10: Rimska Emona.

Slika 11: Ljubljana v 16. in 17. stoletju – trojno obzidje.

Slika 12: Regulacijski načrt Ljubljane, M. Fabiani, 1895.

Slika 13: Idejni projekt regulacije mesta, J. Plečnik, 1929

Slika 14: Osnovna urbanistična načela za direktivni načrt Ljubljane. Urad za regulacijo Ljubljane, 1953.

Slika 15 : Ljubljana 2000.

Slika 16: Raba prostora.

Slika 17: Območja občin in krajevnih skupnosti.

Slika 18: Zemljevid četrtnih skupnosti MOL.

Slika 19: Zbirni prikaz elementov Generalnega plana.

Slika 20: Funkcionalna členitev površin.

Slika 21: Zasnova širšega prostora.

Slika 22: Prostorska koncepcija, razmestitev dejavnosti.

Slika 23: Namenska raba prostora v Dolgoročnem planu občin in mesta Ljubljana za obdobje 1986-2000 za območje MOL.

Slika 24: Območje urbanističnega načrta

Slika 25: Okrepljen razvoj mesta ob krakih.

Slika 26: Zasnova prostorskega razvoja.

Slika 27: Zasnova zelenih površin.

Slika 28: Koncept zelenih klinov.

Slika 29: Podrobnejša namenska raba prostora v OPN MOL ID.

Slika 30: Predvidene širitve v skladu z OPN MOL 2010 (oranžna območja) in degradirana urbana območja v letu 1998 (roza območja).

Slika 31: Prikaz sprememb namenske rabe (primerjava DRP 1986-2000 / OPN MOL ID).

Slika 32: Rast poselitvenih površin Ljubljane v obdobju 1945 – 1985.

Slika 33: Prikaz formalne in neformalne poselitve Ljubljane v obdobju 1966 – 1990.